

Δ.Σ.ΖΗΣΗ - Η.Ι.Ι. ΒΛΑΧΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΤΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

ΣΧΟΛΕΙΟΥ
5 ΤΕΤΑΡΤΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΑΡ. Γ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΟΔΟΣ
ΟΥΪΣΤΩΝ ΤΣΟΡΤΣΙΑ
ΣΤΑΔΙΟΥ 34 ΑΘΗΝΑΙ

ΔΗΜ. Γ. ΖΗΣΗ
ΚΑΙ
ΚΛΘΜΓΗΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ - ΔΗΜΟΣ.

Ηλ. Ι. ΒΑΛΧΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Γιὰ τὴν Γ' καὶ Δ' Τάξην

Εσφία Μ. Καραγιάδα

ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΧΑΡ. Γ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
ΤΕΟΡΤΣΙΔΑ (ΣΤΑΔΙΟΥ) 34
1945

18721

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κάθε γνήσιο άντειυπο τὸ ὑπογράφει ἔνας ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς

bhimy

Δυὸς λόγια γιὰ τοὺς Δασκάλους

‘Αγαπητοὶ συνάδελφοι,

Τώρα, ποὺ ήσουχάσαμε ἀπὸ τίς μεγάλες καὶ φοβερὲς περι-
πέτειες καὶ ἐλπίζομε νὰ λειτουργήσουν κανονικά τὰ σχολεῖα,
ῆταν ἀνάγκη πιὰ νὰ τυπωθῇ μιὰ Γραμματικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχο-
λείου, γιὰ νὰ λείψῃ ἡ ἀταξία καὶ ἡ σύγχυση, ποὺ ἐπικρατοῦσε
στὴ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς ἢ δημοτικῆς γλώσσας.

· · · ‘Η ἐπίσημη Νεοελληνικὴ ἔβαλε τάξη στὶς
ἀνωμαλίες αὐτές, ἀφοῦ καθόρισε καὶ συστηματοποίησε μὲ κάθε
λεπτομέρεια καὶ τὸ λειτιδγιο καὶ τοὺς γραμματικοὺς τύπους
τῆς δημοτικῆς. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὴ ἀποφασίσαμε νὰ ἐκδώ-
σωμε τὴ Γραμματικὴ τῆς Γ' καὶ Δ' τοῦ δημοτικοῦ ἀκολουθῶντας
τὶς ἐπόμενες γραμμές:

α) Η Γραμματικὴ περιλαβαίνει δὲ τι πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ
διδαχτῇ σὲ μαθητὲς τῶν δυὸς τάξεων μὲ δσο τὸ δυνατὸ λιγότε-
ρους κανόνες.

β) Τὸ κύριο βάρος τῆς Γραμματικῆς πέφτει στὶς ἀσκήσεις.
Γιατὶ ἡ δρθὶ μεταχειρίση κάθε γλώσσας μόνο μὲ τὶς πολλὲς καὶ
ἄδιάκοπες ἀσκήσεις ἐμπειδώνεται. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ γιὰ ν' ἀπο-
λυτρώσωμε τὸ ἄμοιρο ‘Ἀναγνωστικό, ποὺ φορτώνεται δλο τὸ
βάρος τῆς τεχνολογίας καὶ γλωσσικῆς ἀνατομίας, γεμίσαμε τὸ
βιβλίο τῆς Γραμματικῆς μὲ πολλὲς καὶ κάθε λογῆς ἀσκήσεις,
γραφτές καὶ προφορικές. Ἀπὸ τὸ πλῆθος αὐτὸ δάσκαλος μπο-
ρεῖ νὰ διαλέγῃ δσες προτιμάει καὶ δσες δ χρόνος τοῦ ἐπιτρέπει
γιὰ κάθε τάξη.

γ) Γιὰ νὰ προλάβωμε τὴ φυσικὴ ἀπέχθεια πρὸς τὸ βιβλίο
τῆς Γραμματικῆς, τὸ πλούτοςαμε μὲ διάφορα λεξικὰ παιγνίδια
καὶ ἔνδιαφέροντα γυμνάσματα, ποὺ τραβοῦν εὔκολα τὰ παιδιά.

δ) Ξέροντας ἀπὸ τὴν πείρα μας, πῶς συνήθως τὰ παιδιά σὲ
κάθε τάξη διδάσκονται λίγα μόνο μέρη τοῦ λόγου κάθε χρόνο
καὶ πάντοτε τὰ πρῶτα πρῶτα, ἀκολουθήσαμε τὸ κυκλικὸ σύ-
στημα. Διδάσκομε δηλ. δλα τὸ μέρη τοῦ λόγου καὶ στὴν Γ' καὶ
στὴν Δ' τάξη καὶ ἔπειτα μπαίνομε στὶς κλίσεις τῶν δνομάτων
καὶ ρημάτων, ἀφοῦ ἡ κλίση μαθαίνεται ἀρκετά κατὰ τὴν περι-
ληπτικὴ διδασκαλία τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου. Στὶς ἐπόμενες
τάξεις θὰ διδαχτοῦν δλα πλατύτερα.

ε) Τέλος φροντίσαμε νὰ περιέχῃ ἡ Γραμματικὴ πλῆθος ἀπὸ συνθετικὲς ἀσκήσεις. "Ετοι, πολὺ νωρὶς συνηθίζουν οἱ μαθητὲς νὰ γράφουν συνθέσεις.

Τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ἀσκήσεων τῆς Γραμματικῆς, γενικά, θὰ εἰναι μιὰ ἀνακούφιση γιὰ τοὺς δχοκάλους τῶν ἔνωμένων σχολείων, μὰ κι' ἔνας μεγάλος παράγοντας τοῦ σχολείου ἐργασίας, ἀφοῦ σὲ κάθε στιγμὴ θὰ μπορῇ δ δάσκαλος ν" ἀπασχολῆ τοὺς μαθητές του μὲ ἐργασία, ποὺ προκαλεῖ διαρκῶς τὴν αὐτενέργεια καὶ διευκολύνει τὴν ἐφαρμογὴ καὶ ἔνσάρκωση τῶν ψυχῶν καὶ ἀφηρημένων κανόνων.

Τέτοια εἰναι ἡ νέα Γραμματικὴ, ἀγαπητοὶ Συνάδελφοι, ποὺ σᾶς παρουσιάζει ἡ πείρα μας πολλῶν δεκαετηρίδων, "Αν τὴν προτιμήσετε καὶ σᾶς Ικανοποιήση, ἐλπίζομε νὰ παρουσιάσωμε νέα ἔκδοση πολὺ τελειότερη, καθώς καὶ τῇ Γραμματικῇ τῶν ἀνώτερων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Ωἱ συγγραφεῖς

Η Γραμματική

Κάθε λαὸς μιλεῖ καὶ γράφει τὴ δική του γλώσσα. Οἱ Γάλλοι μιλοῦν τὴ γαλλική, οἱ Ἀγγλοι τὴν ἀγγλική, οἱ Σουηδοὶ τὴ σουηδικὴ γλώσσα. Ἐμεῖς οἱ Ἑλληνες μιλοῦμε καὶ γράφομε τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

Οποιος δὲν ξέρει καλά τὴ γλώσσα του εἶναι ἀγράμματος. Δὲν ὑπάρχει χειρότερο πράμα ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι νέρας ἀγράμματος. Ἀν πιάσῃ νὰ γράψῃ ἕνα γραμματάκι, γελοῦν δσοι τὸ διαβάσουν.

Πρόπτει λοιπὸν νὰ μάθωμε καλά τὴ γλώσσα μας. Γιὰ νὰ πετύχωμε αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμε μερικοὺς κανόνες. Τοὺς κανόνες αὐτοὺς μᾶς διδάσκει ἡ Γραμματικὴ τῆς νεοελληνικῆς (ἢ δημοτικῆς) γλώσσας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

α.—Οι φθόγγοι καὶ τὰ γράμματα

1. Προτάσεις, λέξεις, γράμματα

Θέλω νὰ παίξω.

“Οταν θέλωμε νὰ πούμε ἢ νὰ γράψωμε μιὰ σκέψη μας, σχηματίζομε μιὰ πρόταση. Η πρόταση γίνεται ἀπὸ λέξεις, οἱ λέξεις γίνονται ἀπὸ συλλαβές, οἱ συλλαβές γίνονται ἀπὸ γράμματα.

Η πρόταση: Θέλω νὰ παίξω ἔχει τρεῖς λέξεις. Η λέξη θέλω ἔχει δυὸς συλλαβές (θέ·λω). Κάθε μία ἀπ’ αὐτές τις συλλαβές ἔχει δυὸς γράμματα (θ·έ, λ·ω).

Η λέξη νὰ ἔχει μιὰ συλλαβή μὲ δυὸς γράμματα (ν·α).

Ἡ λέξη παιξω ἔχει δυό συλλαβής (παι·ξω). ቩλαβή παι ἔχει τρία γράμματα (π·α·ι) καὶ ἡ συλλαβή ξω ἔχει δυό γράμματα (ξ·ω).

Τὰ γράμματα λέγονται καὶ ψηφία.

Ἡ ἐλληνικὴ γλώσσα ἔχει εἴκοσι τέσσερα γράμματα ἢ ψηφία, ποὺ εἶναι δυό εἰδῶν: μικρὰ καὶ κεφαλαῖα, τὰ

ἄκολουθα:

α Α	β Β	γ Γ	δ Δ	ε Ε	ζ Ζ	η Η	θ Θ
ἄλφα	βῆτα	γάμα	δέλτα	εψιλό	ζῆτα	ῆτα	θῆτα
ι Ι	κ Κ	λ Λ	μ Μ	ν Ν	ξΞ	ο Ο	π Π
ἴδιτα	κάπα	λάμδα	μί	νί	ξι	δημικρό	πί
ρ Ρ	σ Σ	τ Τ	υ Υ	φ Φ	χΧ	ψ Ψ	ω Ω
ρο	σίγμα	τὰ (ταῦ)	ψιλό	φι	χι	ψι	ῳδέγα

Αύτὸν εἶναι τὸ ἐλληνικὸν ἄλφαβητον.

Τὰ παραπάνω ψηφία μόνο-στὰ βιβλία τυπώνονται ἔτσι καὶ λέγονται τυπογραφικά.¹ Οταν δημιουργούμε μὲν τὸ χέρι, μεταχειριζόμαστε τὰ χειρόγραφα ἢ καλλιγραφικὰ γράμματα, ποὺ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Μικρά:

α β γ δ ε ζ π θ ι κ λ μ ν
ζ ο ω ρ σ σ τ υ φ χ ύ ω

Κεφαλαῖα:

Α Β Σ Δ Ε Ζ Η Ω Ι Κ Ρ Μ Ν
Ξ Ο Π Ρ Λ Τ Ο Φ Χ Υ Θ

Α σ κ ή σ ε ι ί

1. Ἀπομνημόνευσε καλὰ τὸ ἄλφαβητο.
2. Γράψε καλλιγραφικὰ τὰ 13 μικρὰ γράμματα (α—υ) τρεῖς φορέσ.
3. Γράψε τρεῖς προτάσεις γιὰ ζῶα, τρεῖς γιὰ φυτά καὶ τρεῖς γιὰ περάματα.
4. Γράψε καλλιγραφικὰ τὰ θυρόλοις πα μικρὰ γράμματα (ξ—ω) τρεῖς φορέσ.

5. "Οπου είναι ταλεῖς . . . νὰ βάλης (προφορικά καὶ γραφτά) τὴν λέξη ποὺ λείπει.

'Η τάξη μας ᔹχει . . . παράθυρα.—Τὸ ἄλογο τῷσι . . . —'Η ἐλιὰ . . . δένδρο.—Τὰ χειλιδόνια . . . τὸ φθινόπωρο.—'Η γάτα . . . τοὺς ποντικούς.—'Ο λαγός τρέχει . . . —Τὸ βουνό . . . ψηλό.—. . . ζοῦνε στὴ θάλασσα.

6. 'Απὸ τὴν παραπάνω ἀσκηση γράψε 5 λέξεις μὲ μιὰ συλλαβή, 5 λέξεις μὲ δυὸ συλλαβές, 3 λέξεις μὲ τρεῖς συλλαβές καὶ 3 λέξεις μὲ τέσσερεις συλλαβές.

7. Γράψε τρεῖς φορές τὰ κεφαλαῖα καλλιγραφικὰ γράμματα A—N.

8. Γράψε καλλιγραφικὰ τὰ κεφαλαῖα Ξ—Ω τρεῖς φορές.

9. Γράψε καλλιγραφικὰ δύο τὰ κεφαλαῖα.

10. Γράψε μὲ καλλιγραφικὰ γράμματα τὰ δύομάτα: 'Αντρέας, Βασίλης, Γεώργιος, Δῆμος, 'Ελένη, Ζωή, 'Ηλίας, Θόδωρος, 'Ικαρος, Κωστής, Δέλα, Μαρία.

11. Γράψε μὲ καλλιγραφικὰ γράμματα τὰ δύομάτα: Νίκος, Σανθή, 'Ορεστης, Πάνος, Ρέα, Σπύρος, Τασία, 'Υμηττός, Φανή, Χρυσή, Ψαρά, 'Ωμεανός.

12. Τὰ 'Ελληνόπουλα μαθαίνονταν τὴν 'Ελληνικὴ γλώσσα.

Δέγε προφορικά, πόσες λέξεις ᔹχει ἡ πρόταση αὐτή, πόσες συλλαβές ᔹχει κάθε λέξη καὶ πόσα καὶ ποιὰ γράμματα (μὲ τὸ δύομά τους) ᔹχει κάθε συλλαβή.

13. Γράψε μὲ κεφαλαῖα γράμματα (τυπογραφικά) τὶς ἀκόλουθες λέξεις: (π.χ. ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟ).

Παντοπωλεῖο, καφενεῖο, δημοτικὸ σχολεῖο, κινηματογράφος, κουνοδεῖο, φαρμακεῖο.

2. Οἱ φθόγγοι

Κάθε γραφτό σημάδι, δηλαδή κάθε γράμμα τοῦ ἀλφαριθμοῦ, βγάζει μιὰ ἀπλὴ φωνή. Τὸ ἄλφα βγάζει τὴ φωνὴ α α α . . . , τὸ βῆτα τὴ φωνὴ β β β . . . , κλπ. Οἱ φωνὲς τῶν γραμμάτων λέγονται φθόγγοι.

'Η λέξη ᔹλα ᔹχει τρία γράμματα: ᔹψιλο, λάμβδα, ἄλφα. 'Η ίδια λέξη ᔹχει τρεῖς φθόγγους: ε ε ε . . . λ λ λ . . . α α α . . .

Κάθε φθόγγος παριστάνεται μ" ᔹνα γράμμα. 'Υπάρχουν δύως καὶ φθόγγοι, ποὺ παριστάνονται μὲ δυὸ γράμματα. Π.χ. δ φθόγγος ι ι ι . . . παριστάνεται ἄλλοτε μὲ

2

τὸ γιωτα (ι), ἄλλοτε μὲ τὸ ἡτα (η) καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ ὅψιλο (υ) : ἡσυχία. Ὁ φθόγγος οοο.. παριστάνεται ἄλλοτε μὲ τὸ δημικρό (ο) καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ ὀμέγα (ω) : δμως. "Αλλοι πάλι φθόγγοι παριστάνονται μὲ δυὸ γράμματα μαζὶ π. χ. οι, ει, αι, μπ, ντ, γη, τσ, τξ.

Τὰ γράμματα ξι καὶ ψι (ξ, ψ) παριστάνουν δυὸ φθόγγους μαζὶ κτ+ς=ξ, π+ς=ψ γι" αὐτὸ λέγονται διπλὰ γράμματα.

Τὰ τζιτζίκια τσιρίζουν πάνω στὰ δέντρα. Ὁ Ντίνος καὶ δ Μπάμπης θέλουν νὰ πιάσουν τζιτζίκια, μὰ δὲ μποροῦν. Ἡ ψιψίνα δμως σκαρφάλωσε σ' ἕτα δέντρο κι ἀρπάξε ἔνα τζιτζίκι μὲ τὰ νύχια της.

14. Νὰ εἰπῆς πέσους φθόγγους καὶ ποιοὺς ἔχουν οἱ λέξεις τζιτζίκια, Ντίνος, Μπάμπης, Ψιψίνα, ἄρπαξε.

15. Ποιὰ γράμματα παριστάνουν εὐ φθόγγο... καὶ ποιὰ τὸ φθόγγο ο οο...

16. Γράψε δλους τὸν φθόγγον, ποὺ παριστάνεται μὲ δυὸ γράμματα μαζὶ στὴν παραπάνω διακήση.

17. Γράψε τὶς λέξεις, ποὺ ἔχουν διπλὰ γράμματα.

18. Γράψε τὸν φθόγγον: β, ε, ο, ι, ξ, ψ, ο, α, τξ, τσ, γη, μπ, μὲ τὰ δινόματα τῶν γεραμάτων (π. χ. βῆτα, ὅψιλο κλπ).

Λεξικὰ παγγίδια

19. Στὰ παρακάτω βάλε ἔνα γράμμα στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ κάμης διάφορες λέξεις (π. χ. —ωρα, δῶρα, τώρα, κώρα).

—ωρα, —ελι, —ανος, —ασος, —ακης, Δυρα, ψωρις, ημα, —εμα, —αμα, —ιος, —ανι.

20. Μὲ τὸ περῶτο γεάμμα τῆς περώτης λέξης, τὸ δεύτερο γεάμμα τῆς δεύτερης, τὸ τρίτο τῆς τρίτης, τὸ τέταρτο τῆς τέταρτης καὶ τὸ τελευταῖο τῆς στέμπτης λέξης κάμε ἔνα νησί.

Κοίνος—ἀράχηη—κλῆμα—πλατὺς—βρύση.

KΡΗΤΗ

3. Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Οι φθόγγοι (ἢ τὰ γράμματα) διαίρομνται σὲ φωνήεντα καὶ σὲ σύμφωνα. Φωνήεντα εἶναι οἱ φθόγγοι, ποὺ μποροῦν καὶ μόνοι τους νὰ κάμουν μιὰ συλλαβή: (π. χ. στὴ λέξη ἀ-έ-ρας τὸ ἄλφα καὶ τὸ ἔψιλο κάνουν ἀπό μιὰ συλλαβή).

Σύμφωνα είναι οι φθόγγοι πού δὲ μποροῦν νὰ σχηματίσουν μόνοι τους συλλαβή (θ, π, ν).

Φωνήεντα είναι τὰ 7 γράμματα : α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

Σύμφωνα είναι τὰ ύπόλοιπα 17 γράμματα : β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ (νὰ διαβάστοῦν μὲ τ' ὄνομά τους : βῆτα, γάμα, δέλτα κλπ.).

4. Διαιρεση τῶν φωνηέντων

Απὸ τὰ ἑπτὰ φωνήεντα : τὸ ε καὶ τὸ ο λέγονται βραχύχρονα, τὸ η καὶ τὸ ω λέγονται μακρόχρονα ἢ μακριὰ καὶ τὰ α, ι, υ, λέγονται δίχρονα.

21. Ἀπομνημόνευσε μὲ τὴν σειρά τους καὶ μὲ τὸ ὄνομά τους (ἄλφα, ἐψιλό κλπ.) τὰ φωνηέντα.

22. Σεις παρακάτω λέξεις σὲ κάθε μακρόχρονο φωνῆεν ἀποκάτω βάλε μιὰ παύλα (—) σὲ κάθε βραχύχρονο μιὰ καμπύλη γραμμὴ (—) καὶ σὲ κάθε δίχρονο μιὰ παύλα καὶ μιὰ καμπύλη (=) π. χ. η-λι-ο-ρ

"Ηλιος, μαθητής, νέος, κῆπος, πληρώνω, παράθυρα, βιβλίο, ἀερίζω, ἀφήνω, ἥσυχος.

Δεξικὰ παιγνίδια

23. Διποφωνήεντα. Βάλε τὰ φωνήεντα ποὺ λείπουν :

- α) κ.λλ. π.νι. κ.. στ. χ.ρ. π.ρ. δ κ κ.. κ.ρτ.ρ.
- β) κ.λλ. .ργ. π.ρ. π.τ.

24. Διποσύμφωνα. Βάλε τὰ σύμφωνα ποὺ λείπουν :

- α) ο .α.ο. ο .ι.ο. ..η. α.α..η .αι.ε.αι
- β) .α.τ. .ον .οι.α.αι .ο..ι.ον. .ε. .ια.ει

5 Δίψηφα γράμματα

Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ 24 γράμματα, ποὺ μάθαμε, μεταχειριζόμαστε καὶ μερικούς συνδυασμούς ἀπὸ δυσδ γράμματα, ποὺ βγάζουν μιὰ φωνή (ου, γκ, μπ, κλπ.). Οἱ συνδυασμοὶ αὐτοὶ λέγονται δίψηφα (δηλ. μὲ δυσδ ψηφία) γράμματα.

Δίψηφα φωνήεντα είναι τὰ : ου, αι, ει, οι καὶ υι.

Δίψηφα φωνήεντα είναι καὶ τὰ αυ καὶ ευ, ποὺ προφέρονται ἄλλοτε αφ, εφ (αύτός, εύχαριστῷ) καὶ ἄλλοτε αβ, εβ (αύγο, εύγε, εύλογημένος).

Δίψηφα σύμφωνα είναι τὰ 1) μπ, ντ, γκ (μπάντα, νταντά, γκέμι). 2) τὸ τσ καὶ τὸ τζ (τσιμπῶ, τζάμι, τζιτικας).

25. Ἀντίγραψε τὶς ἀκόλουθες λέξεις καὶ ὑπογράμμισε τὰ δίψηφα φωνήσεντα καὶ τὰ δίψηφα σύμφωνα.

α) Οὐδανός, εἰκόνα, τὰ παιδιά παίζουν, λείπει τὸ κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ.—Αὗτοί οἱ τοῖχοι είναι ψηλοί δυὸς δρυνιές.

β) Ὁ μπάρμπα Τζανῆς ἔχει στὴν ταύτη τον σουντζούκια. Λαγκάδια, γκρεμοί, ἀγκάθια, τουσκνίδες βρίσκονταν ἐμπόδιο στὸ δρόμο τοὺς.

26. Διάβασε τὶς λέξεις: αὐγό, αὔριο, εὐτυχεῖς, εὐλογῶ, αὐγεριός, εἴδωνος, εὐχάριστος, εὐκαιρία, εὕπορος, αὔρα, ναύτης, Εῦνα, νευρικός, παύω, αὐλή, Αὔγουστος.

6 Διαίρεση καὶ δινομασία τῶν συμφώνων

Τὰ σύμφωνα προφέρονται ἡ μὲ τὰ χειλικά καὶ λέγονται χειλικά, ἡ μὲ τὰ δόντια καὶ λέγονται δόντικά, ἡ μὲ τὴ βοήθεια τῆς γλώσσας καὶ λέγονται γλωσσικά, ἡ μὲ τὸ λάρυγγα καὶ λέγονται λαρυγγικά,

Τὰ σύμφωνα τσ, τζ, σ καὶ ξ προφέρονται μὲ ἐνωμένα τὰ πάνω καὶ κάτω δόντια καὶ γί' αὐτὸς λέγονται διπλοδοντικά ἡ καὶ συγιστικά, γιατὶ βγάζουν ἔνα σύριγμα. Στὸν παρακάτω πίνακα τὰ βλέπετε καλύτερα.

χειλικά : π, β, φ, μπ, μ.

δόντικά : τ, δ, θ, ντ.

διπλοδοντικά : τσ, τζ, σ, ξ

λαρυγγικά : κ, γ, χ, γκ.

γλωσσικά λ, ρ, ν.

τὸ λ καὶ ρ λέγονται καὶ ὅγρά, τὸ μ καὶ τὸ ν λέγονται καὶ φινικά.

27. Διάβασε τὶς παρακάτω λέξεις (τὸ σ μπροστά στὰ β, γ, δ, μ, ν, προφέρεται σὰ ζ).

Σβούρα, σβάρνιζω, λισγάρι, σμάρι, σμῆνος, Σμύρνη, οὐδάμος, διόδαμος, δός μου, ἄλεσμα, χάροισμα, Κοέσνα, Ἰσραήλ, Βηθεσδά

7. Οι δίφθογγοι

1. Νεράϊδα, Δηδόνι, βόηθα, βοϊδάνι.

Στις λέξεις αύτες τὰ δύο φωνήεντα αϊ, αη, οη, οϊ προφέρονται τόσο γρήγορα, που ἀκούγονται σὰ μιὰ φωνή. Οἱ διπλοὶ αὐτοὶ φθόγγοι λέγονται δίφθογγοι.

2. πιάνο, γιαλί, δουλειά, ποιός, κάποιοι, τοῦ παιδιοῦ, δδειοι.

Στις λέξεις αύτὲς ὅστερα ἀπὸ τὸ φθόγγο ι (η, υ, ει, οι) ἀκολουθεῖ ἔνα ἄλλο φωνῆεν ἢ ἔνα δίψηφο φωνῆεν (ου, αι, ει, οι). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται σὲ μιὰ συλλαβή. Οἱ συνδυασμοὶ αὐτοὶ λέγονται καταχρηστικοὶ δίφθογγοι (ιά, υά, ειά, οιο, ιου, ειοι κ.λ.π.)

28. Βάλε σὲ μιὰ στήλη τις λέξεις, ποὺ ἔχουν διφθόγγους, καὶ σὲ ἄλλη στήλη τις λέξεις, ποὺ ἔχουν καταχρηστικοὺς διφθόγγους.

Χαϊδεύω, γιαγιά, ἀϊτός, τέτοιος, τέτοιοι, κάποιος, κάποιοι, οπάποιες, θειά, δουλειά, βοηθάω, τεράϊδα, γυαλιά, παλιός, βόϊδι, χίλια χρόνια, γιούλια, ἀργαλειός, κορόϊδο, χάϊδια.

8.—Συλλαβές καὶ συλλαβισμός

1. Συλλαβές

Φῶς, να-πνός, σχο-λεῖ-ο, πα-ρά θυ-ρο, σι-δε-ρό-δρο-μος, ἀ-γιο βα-σι-λιά-τι-μος.

“Οταν ἡ λέξη ἔχῃ μιὰ συλλαβή, λέγεται μονοσύλλαβη.
» » » » δύο συλλαβές, » δισύλλαβη.
» » » » τρεῖς » , » τρισύλλαβη.
» » » » πάνω ἀπὸ τρεῖς συλλαβές, λέγεται πολυσύλλαβη.

Η τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξης λέγεται λήγουσα (σχο-λεῖ-ο),

Η δεύτερη ἀπὸ τὸ τέλος συλλαβὴ λέγεται παραλήγουσα (σχο-λεῖ-ο).

‘Η τρίτη ἀπὸ τὸ τέλος συλλαβὴ λέγεται προπαραλήγουσα (σχο λεῖ ο)

‘Η πρώτη πρώτη συλλαβὴ κάθε λέξης λέγεται ἀρχικῆ.

29. Κάμε 3 στήλες στὸ τεργάδιό σου. Στὴν πρώτη θὰ γεάψῃς τὴν προπαραλήγουσα καθὼς λέξης, στὴ δεύτερη τὴν παραλήγουσα καὶ στὴν τρίτη τὴν λήγουσα.

Δρόμος, τραπέζι, μολύβι, ποόβατο, πᾶς, ποιός, γεφύρι, ποτάμι, φᾶς, βουνό, σπίτι, ἄλογο, πετεινός.

2. Συλλαβισμός

Αν-θρω-πος, θά-λασ-σα βι-βλί-ο.

Γιὰ νὰ χωρίζωμε σωστά τις λέξεις σὲ συλλαβές, πρέπει νὰ ξέρωμε τοὺς παρακάτω κανόνες.

1. Ἄ γρ-ρι, οὐ ρα-νός, πα-ρά-θυ-ρο.

Οταν ἔνα σύμφωνο βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δυό φωνήντα, συλλαβίζεται μὲ τὸ δεύτερο φωνῆν.

2. αό-φτω, πέ-τρα, ἄ-κρη, βι-βλί-ο, θάρ-ρος, βαθ-μός.

Οταν δυό σύμφωνα βρίσκωνται ἀνάμεσα σὲ δυό φωνήντα, συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερο φωνῆν, ἀν ἀρχίζη ἀπὸ τὰ δυό αὐτά φωνήντα ἐλληνικὴ λέξη, ἀλλιῶς χωρίζονται. Τὸ πρῶτο σύμφωνο πάει μὲ τὸ πρῶτο φωνῆν καὶ τὸ δεύτερο σύμφωνο μὲ τὸ δεύτερο φωνῆν. Π. χ. κό φτω (φτωχός), πέ τρα (τρέχω), ἄ κρη (κρατῶ), βι-βλί-ο (βλέπω). Άλλα : θάρ-ρος (ἀπὸ δυό ρ δὲν ἀρχίζει ἐλληνικὴ λέξη), βαθ μός (ἀπὸ θμ δὲν ἀρχίζει ἐλληνικὴ λέξη), ἔρ-χομαι κτλ.

3. Ἐ-χτρός, ἄ-στρο, αἰ-σχρός, ἀν-θρωπος, ἀν-τρας.

Οταν τρία σύμφωνα βρίσκωνται ἀνάμεσα σὲ φωνήντα, συλλαβίζονται καὶ τὰ τρία μὲ τὸ δεύτερο φωνῆν, ἀν ἀπὸ τὰ τρία, ἢ τὰ δυό πρῶτα τούλαχιστον, σύμφωνα ἀρχίζη λέξη ἐλληνική, ἀλλιῶς χωρίζονται. Τὸ πρῶτο σύμφωνο πάει μὲ τὸ πρῶτο φωνῆν καὶ τὰ δυό ἄλλα μὲ τὸ δεύτερο φωνῆν :

Ἐ-χτρός (χτίζω), ἄ-στρο (στρατός), αἰ-σχρός (σχέδιο).

Άλλα ἀν θρωπος (οὕτε ἀπὸ νθρ, οὕτε ἀπὸ νθ ἀρχίζει λέξη ἐλληνική), ἀν-τρας κτλ.

30. Χώρεσε σὲ συλλαβὴς τὶς ἀνόδουθες λέξεις :

Γλώσσα, ἄλλος, μέλισσα, καρπός, πάσια, φράκτη, ἐμπρός,
ἄρχιζω, ἀστί, Ἀνιρέας, ἄσπλαχνος, ἄγκυρα, ἄγγελος, ἄμμος,
ἄφριαστος.

3. Χρόνες τῶν συλλαβῶν

1. Ἡ συλλαβή, ποὺ ἔχει βραχύχρονο φωνῆεν (ε·ο), λέ-
γεται **βραχύχρονη** συλλαβή (νέ·ος, βλέ·πο·με).

2. Ἡ συλλαβή, ποὺ ἔχει μακρόχρονο φωνῆεν, λέγεται
μακρόχρονη συλλαβή (τώρα, νησί, τοῖχος, αὔριο, τοῦ οὐ-
μανοῦ, δρυγιά, εἰκόνα).

3. Τὰ διψηφα (αι ει, οι, ει, αυ, ευ, ου) εἶναι **μακρό-
χρονα**. Τὸ αι δμως καὶ τὸ οι, δτεν εἶναι στὸ τέλος τῆς
λέξης, λογαριάζονται **βραχύχρονα** (ει ναι, οι τοῖ χοι).

31. Σημείωσε τὶς μακρόχρονες ἡ βραχύχρονες συλλαβὴς βάζοντας
τὰ σημάδια τους.

ψωμί, κῆπος, κῆποι, παῖς, παίζεις, φροῦρια,—οἱ καλοὶ φίλοι,
τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Πηγαίνεις στὸ σχολεῖο.—"Ερχεται
τὸ τραῖνο.—Οἱ τοῖχοι τοῦ σχολείου εἶναι ψηλοί. Γὰ πηγάδι εἶχει
βάθος δεκατρεῖς δρυγούιές.

Δεξικὰ παιγνίδια

32. Συλλάβισε μάθε λέξη ἀνάποδα (ἀπὸ τὸ τέλος), γιὰ νάβρης
ἄλλη λέξη (π. χ. ρόκα, μάρο).

Ρόκα, μάρημα, Ἀσία, μάλλωμα, ἀξία, ἄγρια, ἀγια, δάπεδα,
ἀριά, νάχη, βέρα.

33. Διάβασε τὶς λέξεις ἀνάποδα (π. χ. "Αννα—"Αννα).

"Αννα, ἄμα ἄλλα, ἄφα, ἐψέ, ἐχε, ἔσεισε, σοδός, ὅλο.

34. "Ἄλλαξ τὴ Θέση τῶν γραμμάτων, γιὰ νάβρης ἄλλη λέξη (π. χ.
Νάσσος—σανός).

Νάσος, ροφός χάνω, ωηχός οάβω, λύπη, λάβε, κούπα,
πάρε, γελῶ, σπαθί.

γ.—Οι τόνοι καὶ τὰ πνεύματα

1. Οἱ τόνοι

Παιδὶ φέρε ἐδῶ τὸ καλχαρί.

Σὲ κάθε λέξη, ποὺ ἔχει δυὸς τουλάχιστον συλλαβές, μιὰ συλλαβὴ προφέρεται δυνατότερα ἀπὸ τῆς ἄλλες. Ἡ συλλαβὴ αὐτὴ λέμε πώς ἔχει τόνο, τονίζεται (φέρε).

Γιὰ νὰ δείξωμε, ποὺ τονίζεται ἡ λέξη, σημειώνομε πάνω στὸ φωνήν τῆς συλλαβῆς, ποὺ προφέρεται δυνατότερα, ἔνα σημαδάκι. Τὸ σημαδάκι αὐτὸς λέγεται τόνος: αὐτὸς τὸ μεγάλο χτῆμα.

Τόνο παίρνουν καὶ οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις: δὲν τοῦ λές νὰ βγῆ ἔξω;

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς: ὁξεία (‘), βαρεία (‘) καὶ περισπωμένη (‘‘).

Στὰ κεφαλαῖα γράμματα δὲ βάζομε τόνο: Πρῶτο δημοτικὸ σχολεῖο—ΠΡΩΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.

“Αν ἡ συλλαβὴ ποὺ τονίζεται ἔχει δίψηφο φωνῆν, ὁ τόνος σημειώνεται στὸ δεύτερο φωνῆν: πιστεύω, τοῖχος, ἀλεπού.

α) Ποῦ βάζομε ὁξεία

1. ἀνθρωπος, ἄλογο, βρήκαμε.

Στὴν προπαραλήγουσα βάζομε πάντα ὁξεία.

2. τόπος, νέος, δρόμος, καλός.

Στὴ βραχύχρονη συλλαβῇ βάζομε πάντα ὁξεία

3. τρώγω, παίζω, δουλεύω, τοὺς κήπους.

“Οταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη, ἡ παραλήγουσα παίρνει ὁξεία.

4. λάθος, πράμα, οκύλος, Νίκος.

“Οταν ἡ παραλήγουσα, ποὺ τονίζεται, ἔχῃ δίχρονο φωνῆν, παίρνει πάντα ὁξεία, γιατὶ τὸ δίχρονο λογαριάζεται βραχύχρονο.

35. Νὰ δικαιολογήσῃς προφορικά, γιατὶ ἔχουν ὁξεία οἱ ἀκόλουθες λέξεις:

Αγόρι, πέννα, γάτα, ἄγριος, εῦκολος, παίρων, βράχος, σιύλος, κύκλος, πίνω, γοάμμα, νομίζω, τοῦ μεγάλου κήπου.

36. Τόνισσε τὶς παρακάτω λέξεις.

Φυγε γηραιόρα.—Ἐλα σημερα στο σπιτι.—Ηθελα ναχω βιβλια με καλυτερα παραμυθια.—Παρε τρια τετραδια και δυο μολυβια.—Ἡ γατα, δ σκυλος, τὸ ἀλογο μᾶς χρησιμευον παντα στο σπιτι.—Λαδος κανεις λεγοντας τετοια πραματα.

β) Ποῦ βάζομε περισπωμένη

δῶσε, μῆλο, μῆποι, εἶναι, ὅμος, ἀκοῦμε.

Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη.

Οι λέξεις : οὔτε, μήτε, εἴτε, εἴθε, θστε παίρνουν δξεια στην παραλήγουσα (γιατί κάθε μιά σχηματίζεται ἀπό δυό λέξεις : οὕ τε, μή τε κλπ.).

37. Δικαιολόγησε προφορικά, γιατί ἔχουν περισπωμένη οἱ ἀκόλουθες λέξεις :

ὅ κῆπος, οἱ κῆποι, οἱ χῆνες, δ Παῦλος, δ Σταῦρος, εἶναι, χτυποῦνται, οἱ τοῖχοι, είμαι, είσαι, εἴπε, ἥρθε, γενίτες.

38. Τόνισσε τὶς ἐπόμενες λέξεις :

Ἐλμαι, είσαι, εἶναι, τρωγε, Φιλιππας, τρυπα, δωσε, παρε, ἄγιος, κύριος, πατωμα, ποιησια, παισηνεις —Οὐτε δ Σπυρος οὔτε ἡ Καιτη ἥρθε σημερα.—Εἰθε νὰ λαβης γραμμα ἀπο το θειο σου. —Δεν πηγες σημερα στο σχολειο' ωστε πηρες ἀπονυσια.

γ) "Ατονεις λέξεις

ὅ φιλος, οἱ φίλοι, ἡ μαθήτρια, οἱ μαθήτριες, ὡς δέκα μέρες.

Οι λέξεις : δ, ἡ, οἱ, ώς δὲν παίρνουν τόνο' εἶναι ατονεις λέξεις.

δ) Όνομαστα τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν τόνο ποὺ παίρνουν

1. "Οταν μιὰ λέξη παίρνη δξεια στὴ λήγουσα, λέγεται δξύτονη : μαθητής.

Σημ.—Βαρεία δὲ βάζομε ποτέ, ὅταν γράφωμε. Μόνον στὰ τυπωμένα βιβλια βάζουν βαρεία στὴ λήγουσα τῶν λέξεων, δταν δὲν ἀκολουθῇ τελεία, κόμμα, ἐρωτηματικό κλπ.

2. "Οταν μιὰ λέξη παιρνή δξεία στὴν παραλήγουσα, λέγεται παροξύτονη : τοῦ μεγάλου κήπου.

3. "Οταν μιὰ λέξη παιρνή δξεία στὴν προπαραλήγουσα, λέγεται προπαροξύτονη : δίκαιος ἄνθρωπος.

4. "Οταν μιὰ λέξη παιρνη περισπωμένη στὴ λήγουσα, λέγεται περισπώμενη : τῶν μαθητῶν.

5. "Οταν μιὰ λέξη παιρνη περισπωμένη στὴν παραλήγουσα, λέγεται προπερισπώμενη : μῆλα, τοῖχοι.

39. Παράπλευρα οὐ κάθε λέξη γράφε, τὶ λέξη εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν τόνο τῆς (π. χ. ἡμέρα—παροξύτονη).

Ἅμερα, ὕδα, ἄνεμος, βροχή, βῆμα, ρωτῶ, χτυπῶ, τοῦ οὐρανοῦ, λυποῦμαι, λυπήθηκα, πάνω, βλέπω, ἀκούω, ἔκει, τοὺς ἐπιμελεῖς μαθητές.

2. Τὰ πνεύματα.

"Οταν μιὰ λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, βάζομε πάνω σ' αὐτό τὸ φωνῆεν ἔνα μικρὸ σημεδάκι, ποὺ λέγεται πνεῦμα. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο: ἡ ψιλὴ (') καὶ ἡ δασεῖα (').

Οι περισσότερες λέξεις παιρνουν ψιλή.

Δασεία παιρνουν :

α) Οσες λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ υ : ύγεια, ύπνος, ύμνος.

β) Οι ἄτονες λέξεις δ, ή, οι, ώς

γ) Οι ἀριθμοί : ἔνας, ἔνα, ἔξι, ἑφτά, ἑκατό.

δ) Μερικές ἄλλες λέξεις :

Α. "Αγιος, αἴμα, ἀλάτι, ἄμα, ἀμάξι, ἀμορτία, ἀπλός, ἀρπάζω κ.λ.π.

Ε. "Ελένη, "Ελλη, "Ελλάδα, "Ελληνας, "Ερμῆς, ἐσπερινός, ἔτοιμος κ.λ.π.

Η "Ηγεμόνας, ἡλικία, ἥλιος, ἡμέρα "Ηρα, "Ηρακλῆς, ἥρωας, ἥσυχος, "Ηφαιστος κ.λ.π.

Ι. "Ιδρώτας, Ιερός, Ικανός, Ιππέας, Ιστορία κ.λ.π.

Ο. "Οδηγός, δόδος, δλος, δμάδα, δμιλία, δμιλος, δμως, δπλο, δποιος, δποιος, δποτε, δπου, δρκος, δσος, δταν, δτε κ.λ.π.

Ω. "Ωρα, ωραῖος, ωριμος, ως.

40. Βάλε πνεύματα καὶ τόνους στὶς ἀκόλουθες λέξεις :

Η Ελενη καὶ η Ἑλλη εχουν την ιδια ηλικια.—Απο τὴν οδο Ερμου περνουνε πολλα αμαξια ολη την ημερα.—Ο Ηρακλης ηιαν ηρωας.—Η Ήρα, ο Ηφαιστος, ο Ερμης ηταν θεοι του Ολυμπου.—Ποσο κάρουν εξι φορες εφτα;—Οποιος δεν εργαζεται, θα πεινάση μια ημερα.

41. Βάλε πνεύματα καὶ τόνους, δπως παραπάνω.

Οσοι θέλουν, ας ερθουν, οταν ειναι ωρα, με την ομαδα τους.—Ολοι οι Ελληνες εδωσαν ορχο τερο να παρουν τα οπλα και να πολεμησουν σαν ηρωες χυρωντας το αιμα τους για τη λευτερια της Ελλαδας.—Τα ωραια μας φροντια ειναι ολα ωριμα.

δ—Τὰ σημάδια τῆς στίξης

Σκύλος καὶ γάτα

“Ο σκύλος λέει τῆς γάτας :

«Τὰ νύχια σου ἐτοιμάζεις,

φυσᾶς καὶ καμπουριάζεις !

ώς πότε οἱ σκοτωμοὶ ;»

Κι’ ἔκεινη: «Μή ζυγώνεις !

Σὲ σκίζω στὴ στιγμή.....»

“Οταν μιλούμε, ἀνεβάζομε ἡ κατεβάζομε τὴ φωνὴ, ἄλλοτε σταματοῦμε λιγάκι, ἄλλες λέξεις τονίζομε περισσότερο ἡ λιγότερο. ”Άλλοτε πάλι κάνομε διάφορες κινήσεις ἡ ἀλλάζομε τὴ φωνὴ μας, δταν θέλωμε νὰ ρωτήσωμε, ν’ ἀπορήσωμε, νὰ δειξωμε τὴ χαρά μας, τὴ λύπη μας, το θαυμασμό μας κ.λ.π.

“Οταν γράφωμε δμως ; Πῶς θὰ μπορέσωμε νὰ σημειώσωμε στὸ χαρτὶ δλα τὰ παραπάνω ; Αύτὸ εἰναι δύσκολο πράμα. Και δμως ἡ γραφὴ χρησιμοποιεῖ μερικὰ σημάδια, ποὺ βοηθοῦν νὰ ζωντανέψωμε ἔκεινο, ποὺ εἰναι γραμμένο. Τὰ σημάδια αύτὰ λέγονται σημεῖα τῆς στίξης. ”Οποιος μάθη νὰ τὰ μεταχειρίζεται, γράφει πολὺ καλά καὶ δλοι τὸν καταλαβαίνουν, σὰ νὰ τὸν ἀκοῦνε, δταν μίλαη.

Στὸ παραπάνω ποιηματάκι ύπάρχουν τέτοια σημάδια.

Ποῦ βάζομε τὰ διάφορα σημεῖα

1. *Τελεία* (.) βάζομε, όταν σταματάη ἡ φωνή, γιατὶ τέλειωσε ἐκεῖνο, ποὺ θέλομε νὰ πούμε: *Ο Γιάννης ήρθε.* *Βρέχει σήμερα.*

2. *Ἐπάνω τελεία* (·) βάζομε, όταν σημειώνωμε μικρότερη διακοπή παρά μὲ τὴν τελεία: π. χ. δ *Τάκης γράφει* δ *Κώστας διαβάζει* ἡ *Ἐλένη πλέκει* δλοι ἔργαζονται.

3. *Κόμμα* (,) βάζομε, όταν χωρίζωμε προτάσεις ἡ δταν χωρίζωμε δμοιες λέξεις ἡ δταν σταματοῦμε λιγάκι τὴν φωνή μας: *Πρέπει νὰ μελετᾶς, ἀν θέλης νὰ μάθης, γιατὶ νὰ προοδέψης.* Τὰ σύνα, τὰ σταφύλια, τὰ ροδάκινα, τὰ ἄχλαδια, τὰ μῆλα γίνονται τὸ καλοκαίρι. *Ηρθε, ἔφαγε,* διάβασε, *ἔγραψε* τὰ μαθήματά του νι ἔπειτα ἔπαιξε.

4. *Ἐρωτηματικὸ* (;) βάζομε, όταν ρωτοῦμε κάτι: *Ποιός;* *Τι θέλετε;* *Πότε θὰ ἔρθῃ* δ πατέρας σου;

5. *Θαυμαστικὸ* (!) βάζομε, όταν θέλωμε νὰ δείξωμε χαρά, λύπη, θαυμασμό, ἐπίδα, φόβο, ἡ δταν θέλωμε νὰ προστάξωμε κάτι: *Α! Ζήτω!* *Οχι! Μακάρι!* *Ἄλιμονο!* *Νιφοπή!* *Σούτ!* *Άλτ!* *Ορθιοι!* *Έμπειρος, μάρος!* *Τι ωραῖα!*

6. *Διπλὴ τελεία* (:) βάζομε ἀντὶ νὰ γράψωμε: τὰ ἔξης, τὰ ἀκόλουθα: *Ο Χριστὸς εἶπε:* «*Ἀγαπᾶτε δ ἔνας τὸν ἄλλο.*» *Οἱ μεγαλύτερες πόλεις τῆς Ελλάδας εἰναι:* *Ἀθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος* κλπ.

7. Στὴν *παρένθεση* () μέσα κλείνομε μιὰ λέξη ἡ μιὰ φράση, ποὺ ἔξιγει ἡ συμπληρώνει καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ παραλειφθῇ: *Ἡ δδὸς (δρόμος) αὐτὴ εἰναι ἀνώμαλη.* Γιὰ νὰ εἰποῦμε τὴν ἀλήθεια (*μεταξύ* μας *αὐτὸ*), δ *Γιωργος* δὲν ἔχει δίκιο.

8. *Ἀποσιωπητικὰ* (....) βάζομε, γιὰ νὰ δείξωμε πῶς ἀποσιωποῦμε κάτι, ποὺ δὲ θέλομε νὰ πούμε ἀπὸ ντροπή ἡ γιὰ ἄλλο λόγο: *Μήν τὸ ξανακάμης, γιατὶ...* *Αύτὰ* *ἔγιναν.* *Κι ἀπὸ τότε...*

9. *Ἡ παύλα* (—) σημειώνεται, όταν μιλοῦνε δυό πρόσωπα μὲ τὴ σειρά:

— *Καλημέρα, Πέτρο!*
— *Καλημέρα, κὺνδ Μανώλη.*

ἢ ἀντὶ γι' ἀποσιωπητικά : Θὰ βρεθῇ ποιὸς τόκανε καὶ τότε . — — ἢ ἀντὶ γιὰ παρένθεση ἢ δταν τελειώνη δριστικά δ λόγος (τελεία καὶ παύλα).

42. Στὸ παραπάνω ποιηματάνι «Σκύλος καὶ γάτα» νὰ δεῖης τὰ σημεῖα τῆς στίξης καὶ νὰ τὰ δικαιολογήσῃς.

43. Ἀντίγραψε τὸν παρακάτω διάλογο καὶ βάλε τὰ σημεῖα τῆς στίξης.

Νὰ τὰ λουσιφάρω κύριε μὰ ξέρεις ἐσύ νὰ λουσιφάρης θὰ ἰδητε κύριε τὶ ώραῖα ποὺ ξέρω τέλος πάντων ἔμπρος.

44. Δικαιολόγησε προφορικὰ τὰ σημεῖα τῆς στίξης στ' ἀκόλουθα.

«Αν καθίσης ήσυχα, καλά· εἰδεμή

«Ἀλέμονο», εἶπε δ Ἱοβινούρας, «χάθηκα!».

Εἶχε τρομερὰ ουράχι (ἀρρωσταίνοντες οἱ βατράχοι).

«Οταν δὲ Ξέρεις ζήτησε τὰ ὅπλα, δὲ Λεωνίδας ἀπάντησε : «Ἐλα πάρ' τα!».

45. *Ορθογραφικὴ Ἀσκηση
(ὑπαγόρευση)*

*Ο καλὸς μαθητὴς.

Ο καλὸς μαθητὴς ἀκούει πάντα τὶς συμβουλὲς τοῦ πατέρα, τῶν καὶ τῆς μητέρας του. Δὲν κάνει τίποτε, ποὺ νὰ τοὺς στενοχωρῇ. Στὸ σχολεῖο εἶναι πάντα προσεχτικός, φρόνιμος καὶ ἐπιμελῆς. Ο δάσκαλός του μένει πολὺ εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτόν.

Ο καλὸς μαθητὴς εἶναι πάντα καθαρός. Τὸ πρόσωπό του, τ' αὐτιά του, τὰ χέρια του, τὰ δούκα του λάμπουν ἀπὸ καθαρότητα. Τὰ μαλλιά του εἶναι καλοχτενισμένα.

Φέρονται εὐγενικὰ σὲ όλους, μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ όλοι τὸν ἀγαποῦν.

46. Ἀντίγραψε τὸ παραπάνω καὶ μάθε καλά τὴν ὁρθογραφία του.

47. Γράψε καὶ σὺ παρόμοιο γύμνασμα μὲ τὴν ἐπιγραφή : «Ο καλὸς μαθητὴς».

Συντομογραφίες

Μερικές λέξεις, άντι νά γράφωνται δλόκληρες, γράφονται γιά συντομία κομμένες. Οι γραφές αύτές λέγονται **συντομογραφίες**. Σημειώνομε παρακάτω μερικές:

Άρ., ή άριθ., άριθμός—δέκα πέντε (ἀρ. 15).

Δδα, Δεσποινίδα—εἰδα τῇ Δδα Κλειώ.

δηλ., δηλαδή—τρεῖς λίρες, δηλ. πολλές χιλιάδες δρχ.

δρχ., δραχμές—1.500 δρχ.

Κος, Κα, Κύριος, Κυρία—δ Κος ηλ ή Κα Ροδίου.

κ. κ., κύριοι—παρευρέθηκαν ηλ οι κ. κ. Ὑπουργοί.

κτλ. ή κλπ.—καὶ τὰ λοιπά, καὶ λοιπά.

κ. ἄ., καὶ ἄλλα—μᾶς εἶπε παραμύθια, ἴστορίες κ. ἄ.

λ. χ. ή π. χ. λόγου χάρη ή παραδείγματος χάρη—ἄν ενας μαθητής π. χ. δ Νίκος.

μ. Χ., μετά Χριστό, π. Χ., πρὸ Χριστοῦ—ή μάχη τῆς Σαλαμίνας ἔγινε τὸ 480 π. Χ., ή ἐλληνικὴ ἐπανάσταση ἔγινε τὸ 1821 μ. Χ.

μ. μ. καὶ π. μ., μετά τὸ μεσημέρι, πρὶν τὸ μεσημέρι—νά ἔρθης αὔριο στις 10 π.μ. ή στις 4 μ.μ. καὶ ἄλλες πολλές.

48.

Δεξικὰ παιγνίδια

Κρυπτογραφικό

μεσολόγγοι 1 2 3 4 5 4 6 6 7 = πόλη ἑλληνική
μεσολόγγοι 5 7 6 4 5 4 6 4 = δχι φλύαρο (παιδι)
μεσολόγγοι 6 2 5 4 7 4 3 = γιά γέλια
μεσολόγγοι 5 4 6 6 4 3 = δάσος
μεσολόγγοι 2 5 7 2 3 = φαγώσιμο
μεσολόγγοι 1 2 5 7 = πολὺ γλυκό
μεσολόγγοι 1 2 = μαζί_{μεσολόγγοι}
μεσολόγγοι 3 = συριατικό

Διάβασε τὸ παραπάνω κρυπτογράφημα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Τὰ μέρη τοῦ λόγου

1. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

μαθητὴς — σκύλος — βιβλίο
γράψιμο — ἡσυχία — κακία

Ἡ λέξη μαθητὴς φανερώνει ἔνα πρόσωπο, ἡ λέξη σκύλος φανερώνει ἔνα ζῶο καὶ ἡ λέξη βιβλίο φανερώνει ἔνα πρόσμα.

Ἡ λέξη γράψιμο φανερώνει μιὰ ἐνέργεια ποὺ γίνεται, ἡ λέξη ἡσυχία φανερώνει μιὰ κατάσταση καὶ ἡ λέξη κακία μιὰ ἰδιότητα (λέμε π. χ : αὐτὸς δ ἀνθρωπος εἰναι κακός· ἔχει δηλ. τὴν ἰδιότητα ποὺ λέγεται κακία).

Οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράματα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ἰδιότητα λέγονται οὐσιαστικά.

49. Κάμε 3 στήλες στὸ ἑτεράδιο σου, μιὰ γιὰ τὰ πρόσωπα, μιὰ γιὰ τὰ ζῶα καὶ μιὰ γιὰ τὰ πράματα καὶ γράψε ἂδειά στήλη τὰ οὐσιαστικά, ποὺ τῆς ἀνήκει.

Γάτα, μητέρα, σπίτι, βιβλίο, γέρος, μάθητια, γυναίκα, μηλιά, κότα, ρολόϊ, γιατρός, βουνό, ποτάμι, κονυέλι.

50. Γράψε ἀπό 3 οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν δέντρα, λουλούδια, μέταλλα, φρούρια, ωφέλια, ἔργαλεῖα, ἔντομα, πουλιά, ἔρπετα.

Οὐσιαστικά συγκενδιμένα καὶ ἀφηρημένα

Τὰ οὐσιαστικά εἰναι δύο εἰδῶν: συγκενδιμένα καὶ ἀφηρημένα. "Οσα ἀντιλαμβανόμαστε μὲ τὶς αἰσθήσεις μας, δηλ. τὰ βλέπομε, τὰ ἀκοῦμε, τὰ μυριζόμαστε, τὰ γευόμαστε, τὰ πιάνομε, λέγονται συγκενδιμένα. Οἱ αἰσθήσεις μας εἰναι 5: ἡ δραση, ἡ ἀκοή, ἡ δσφρηση, ἡ γεύση καὶ ἡ ἀφή.

"Οσα δὲν ἀντιλαμβανόμαστε μὲ τὶς αἰσθήσεις μας, ἀλλὰ τὰ καταλαβαίνομε μὲ τὸ νοῦ μας, λέγονται ἀφή.

οημένα (ἀλήθεια, κακία, καλοσύνη, ἔξυπνάδα, φιλία).

51. **Απάντησε προφορικά μὲ ποιέσ αἰσθήσεις ἀντιλαμβάνεσσαι τὰ παρακάτω οὐσιαστικά** (π. χ. μῆλο—ἄφη, γεύση, δισφρηση, δραση).

Μῆλο, βιβλό, ποτάμι, τραγούδι, ἀστραπή, πιπέρι, ροδάκινο, ἥλιος, γάτα, τυρί.

52. **Χώρισε τὸ τετράδιό σου σὲ δυὸ στήλες καὶ γράψε χωριστὰ τὰ συγκεκριμένα καὶ χωριστὰ τὰ ἀφηρημένα.**

Ἀλήθεια, ἀδικία, θάρρος, σχολεῖο, θραύσιο, χειλιδόνι, κουνούπι, δειλία, χελώνα, αὐτοκίνητο, ψέμα, καράβι, εἱλικρίνεια.

Οὐσιαστικὰ κοινὰ καὶ κύρια

1. ἄντρας γυναίκα πόλη βουνό

2. **Άλεξανδρος Σοφία Λαμία Πίνδος**

Μὲ τὰ δύνοματα τῆς πρώτης σειρᾶς (1) δύνομάζομε δλα τὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράματα, ποὺ ἀνήκουν στὸ αὐτὸ εἶδος. Αὕτα λέγονται **κοινὰ δύνοματα**.

Μὲ τὰ δύνοματα τῆς δεύτερης σειρᾶς (2) δύνομάζομε τὰ οὐσιαστικά, ποὺ φανερώνουν δρισμένα πρόσωπα, ζῶα ἢ πράματα. Αὕτα λέγονται **κύρια δύνοματα**. Τὰ κύρια δύνοματα γράφονται μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα.

53. **Παραπλευρὰ στὰ παρακάτω κύρια δύνοματα γράψε τὸ κατάλληλο κοινὸ δύνομα** (π. χ. Χαλκίδα — πόλη).

Χαλκίδα, Βαρδάρης, Πίνδος, Κορήτη, Ἐλλάδα (κράτος), Ιαλλία, Ἀγγλία, Σπάρτη, Αἴγινα, Σάββατο, Μάνης, Πάσχα, Εὐρώπη (ἡπειρος) Ασία, Κορινθιακός

54. **Παραπλευρὰ στὸ κοινὸ δύνομα γράψε τὸ κατάλληλο κύριο** (π. χ. βουνό — "Ολυμπος").

Βουνό, ποτάμι, λίμνη, ἀκρωτήρι, πόλη, ἡμέρα, μήνας, νησί, κράτος, ἥπειρος, ἄγροι, κορίτσι.

Οἱ μῆνες: Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης, Ἀπρίλης, Μάης, Ιούνιος, Ιούλιος, Αὔγουστος, Σεπτέμβρης, Ὀκτώβρης, Νοέμβρης, Δεκέμβρης.

Οἱ μέρες τῆς ἔβδομάδας: Κυριακή, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή, Σάββατο.

55. **Ἀντίγραψε α) τὰ δύνοματα τῶν μηνῶν, β) τὰ δύνοματα τῶν ἡμερῶν καὶ μάθε καλά τὴν ὀρθογραφία τους.** /

Αντίθετα οὐσιαστικά

πόλεμος — *εἰρήνη*, *νέος* — *γέρος*.

56. *Γεάψε κοντά σὲ κάθε οὐσιαστικὸ τὸ ἀντίθετό του.*

Νέος, *νύχτα*, *ἀνατολή*, *καλοκαίρι*, *στεριά*, *γίγαντας*, *πρόσθετη*, *πολλαπλασιασμός*. *βροιάς*, *λευτεριά*, *μεσημέρι*, *πρωΐ*, *μάχος*, *νιάτα*.

Σύνθετα οὐσιαστικά

Χώρα+*φύλακας*=*χωροφύλακας*, *άμπελια*+*χωράφια*=*άμπελοχώραφα*. Πολλές φορές δυὸς λέξεις ἐνώνονται καὶ κάνουν μιὰ νέα λέξη. ‘Η νέα αὐτὴ λέξη λέγεται *σύνθετη* (*χωροφύλακας*, *άμπελοχώραφα*).

57. *Σχημάτισε ἀπὸ τὶς δυὸς ἀπλέτων μιὰ σύνθετη λέξη (γίδια+πρόβατα=γιδοπρόβατα).*

Γίδια+*πρόβατα*—*ἔθνος*+*φρουρὰ*—*λύκος*+*σκύλος*—*δίσκος*+*ποτήρι*—*άμπελι*+*τόπος*—*κόκκινο*+*χῶμα*—*δμοφρος*+*ἄνθρωπος*—*πρῶτος*+*παλικάρι*—*πικρὸς*+*άμυγδαλο*.

58. *Χώρισε τὰ σύνθετα (πεπονόφλοινδα = πεπόνι + φλούδα).*

Πεπονόφλοινδα, ψωμαῖνοι, ἄγγονοφοσαλάτα, πονοκέφαλος, δχταπόδι, σιφαβοπάδης, ἀσπροποδόσωπος, σαπουνόφουσκα, τουλουμοτύρι, μαχαιροπήρουνα, φασόβαρκα, φοδοζάχαρη.

2. ΤΑ ΑΡΘΡΑ

λαγός —*δ* λαγός —*ἕνας* λαγός —*οἱ* λαγοὶ *ἀρσενικὸ* κότα —*ἡ* κότα —*μιὰ* κότα —*οἱ* κότες *θηλυκὸ* δέντρο —*τὸ* δέντρο —*ἕνα* δέντρο —*τὰ* δέντρα *οὐδέτερο*

Οι λέξεις *δ*, *ἡ*, *τὸ*, ποὺ παίρνουν τὰ δνόματα, γιὰ νὰ δείξουν τὸ γένος τους, λέγονται *ἀρθρα*. Ἐπίσης τὰ : *ἕνας* *μιά*, *ἕνα* εἶναι ἄρθρα. Τὰ ἄρθρα *δ*, *ἡ*, *τὸ*, λέγονται *δριστικὰ* ἄρθρα. Τὰ ἄρθρα *ἕνας*, *μιά*, *ἕνα*, λέγονται *ἀδριστα* ἄρθρα.

“Οσες λέξεις ἔχουν τὸ ἄρθρο *δ* (*ἕνας*) εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὅσες ἔχουν τὸ ἄρθρο *ἡ* (*μιά*) εἶναι γένους θηλυκοῦ καὶ ὅσες ἔχουν τὸ ἄρθρο *τὸ* (*ἕνα*) εἶναι γένους οὐδέτερον. Τὰ γένη λοιπὸν εἶναι 3: *ἀρσενικό*, *θηλυκὸ* καὶ *οὐδέτερο*.

59. Χώρισε σὲ 3 στήλες τὸ τετράδιό σου καὶ γράψε χωριστὰ τὰ ἀρσενικά, χωριστὰ τὰ θηλυκὰ καὶ χωριστὰ τὰ οὐδέτερα μὲ τὸ δριστικὸν καὶ ἀρχιστοῦ ἀρθροῦ τους (π. χ. πρόβατο, τὸ περόβατο, ἐνα πρόβατο).

Πρόβατο, σχολεῖο, δρόμος, μηλιά, ἄγλαδι, πέτρα, μέλισσα, μαθητής, ποντικός, χελιδόνι, σπουργίτης, ἀλήθεια, ψέμα, πηγάμι.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὀνομάτων

Τὰ ὀνόματα ἔχουν δυὸς ἀριθμούς, ἑνικὸν καὶ πληθυντικόν.

*Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

ὁ μαθητής (ἔνας μαθητής)	οἱ μαθητὲς (πολλοὶ μαθητὲς)
ἡ κότα (μία κότα)	οἱ κότες (πολλές κότες)
τὸ παιδί (ένα παιδί)	τὰ παιδιά (πολλά παιδιά)

Οἱ πτώσεις

*Ἐνικὸς ἀριθμὸς

πτώσεις

ὁ μανάβης πουλάει χόρτα	δυνομαστικὴ
τοῦ μανάβη τὰ χόρτα εἰναι φρέσκα	γενικὴ
τὸ μανάβη περιμένομε κάθε πρωῒ	αἰτιατικὴ
μανάβη ἔλα ἀπ' ἔδω!	κλητικὴ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ μανάβηδες γυρίζουν στοὺς δρόμους	δυνομαστικὴ
τῶν μανάβηδες οἱ φωνὲς ἀκούγονται μακριὰ	γενικὴ
τοὺς μανάβηδες βλέπομε κάθε ημέρα	αἰτιατικὴ
μανάβηδες, ποῦ πηγαίνετε;	κλητικὴ

*Η κλίση τῶν ὀνομάτων

*Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ἀρσενικὸν

θηλυκὸν

οὐδέτερον

Ονομαστικὴ ὁ λαγός	ἡ πηγὴ	τὸ φαγητό
Γενικὴ τοῦ λαγοῦ	τῆς πηγῆς	τοῦ φαγητοῦ
Αἰτιατικὴ τὸ λαγό	τὴν πηγὴ	τὸ φαγητό
Κλητικὴ λαγέ	πηγὴ	φαγητό

Πληθυντικὸς ἀριθμός

Όνομαστικὴ οἱ λαγοὶ — οἱ πηγὲς — τὰ φαγητά
 Γενικὴ τῶν λαγῶν — τῶν πηγῶν — τῶν φαγητῶν
 Αἰτιατικὴ τοὺς λαγοὺς — τὶς πηγὲς — τὰ φαγητά
 Κλητικὴ λαγοὶ — πηγὲς — φαγητά

“Οταν τὸ ἄρθρο ἢ τὸ ὄνομα ἀλλάζῃ μορφές, λέμε διτι
 καλλιεται.

‘Απὸ τὴν λέξη λαγὸς μόνο τὸ τέλος ἀλλάζει στὴν
 κλίση, τὸ λαγ- μένει ἀμετάβλητο. Ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς
 λέξης, ποὺ μένει ἀμετάβλητο, λέγεται **θέμα**, ἐκεῖνο ποὺ με-
 ταβάλλεται (ος, ου, οι, ων, ους) λέγεται **κατάληξη**.

60. Παράπλευρα σὲ κάθε ὄνομα, ποὺ είναι μὲ τὸ ἄρθρο του, ση-
 μείωσες γένος, ἀριθμὸς καὶ πιώση (π. χ. λαγοὺς—ἀρσενικό, πληθυντι-
 κός, αἰτιατική).

Τοὺς λαγούς τῶν λαγῶν, λαγέ, τῆς πηγῆς, τὶς πηγές, τὴν
 πηγή, τοῦ φαγητοῦ, τὰ φαγητά, τῶν φαγητῶν, τῶν παιδιῶν.

‘Ο ἔνικὸς καὶ πληθυντικὸς τῶν οὐσιαστικῶν

a) Ἀρσενικά.

δοκιμός—οἱ κατιρός	δοκιμή—οἱ κατιρός
δρόμος—οἱ δρόμοι	δρόμη—οἱ δρόμοι
δάγγελος—οἱ δάγγελοι	δάγγελη—οἱ δάγγελοι
δάσκαλος—οἱ δάσκαλοι	δάσκαλη—οἱ δάσκαλοι

61. Κοντὰ στὸν ἔνικὸν γράψει τὸν πληθυντικὸν (δ λαδοὶ—οἱ λαοὶ)

‘Ο λαδοὶ, δ γιατρὸς, δ γέρος, δ ἔμπορος, δ πολεμιστής, δ
 ἐργάτης, δ λοχίας, δ πατέρας, δ μήρας.

62. Κοντὰ στὸν πληθυντικὸν γράψει τὸν ἔνικὸν (οἱ κάμποι—δ κά-
 μποι).

Οἱ κάμποι, οἱ δήμαρχοι, οἱ ἀδερφοί, οἱ ἐργάτες, οἱ καθη-
 γητές, οἱ χωροφύλακες, οἱ ἄρχοντες, οἱ καοχαρίες.

δψωμάδες—οἱ ψωμάδες	δ νοικοκύρης—οἱ νοικοκύ- ρηδες (καὶ νοικοκυραῖοι)
δ λαδάδες—οἱ λαδάδες	δ καφέδες—οἱ καφέδες
δ ρήγαδες—οἱ ρήγαδες	δ πραματευτής—οἱ πραμα- τευτάδες (καὶ πραματευτές)
δ καφετζῆδες—οἱ καφετζῆδες	δ παππούδες—οἱ παπποῦδες

63. Κοντά στὸν ἐνικὸν γράψε τὸν πληθυντικό.

Ο ψαράς, ὁ μπακάλης, ὁ κουλουριζής, ὁ μουσαφίρης, ὁ μενεζές, ὁ κάλφας, ὁ δουλευτής.

64. Κοντά στὸν πληθυντικὸν γράψε τὸν ἐνικό:

Οἱ μπαρμπάδες, οἱ μπαλωματῆδες, οἱ μουσαφίρηδες, οἱ καναπέδες, οἱ παλιανιζῆδες, οἱ γαλατάδες.

β) Θηλυκά

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
ἡ φωλιά	οἱ φωλιές	ἡ κάμαρη	οἱ κάμαρες
ἡ χώρα	οἱ χώρες	ἡ ζάχαρη	οἱ ζάχαρες
ἡ θάλασσα	οἱ θάλασσες	ἡ σκέψη	οἱ σκέψεις
ἡ ὄκα	οἱ ὄκαδες	ἡ δύναμη	οἱ δυνάμεις
ἡ βροντὴ	οἱ βροντές	ἡ ἀλεπού	οἱ ἀλεποῦδε

65. Κοντά στὸν ἐνικὸν γράψε τὸν πληθυντικό: (ἡ καρδιά—οἱ καρδιές).

*Η καρδιά, ἡ δουλειά, ἡ γλώσσα, ἡ ἄρα, ἡ ἄγκυρα, ἡ μέλισσα, ἡ ἀστραπή, ἡ πέρδικα, ἡ δίκη, ἡ τέχνη, ἡ λέξη, ἡ κίνηση.

66.—Κοντά στὸν πληθυντικὸν γράψε τὸν ἐνικό: (ἡ καρυδιά—οἱ καρυδιές).

Οἱ καρυδιές, οἱ φίλες, οἱ καλύβες, οἱ γομολάστιχες, οἱ γιαγιάδες, οἱ τροφές, οἱ τέχνες, οἱ βρύσες, οἱ δυνάμεις.

γ) Οὐδέτερα.

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
τὸ βουνό	τὰ βουνά	τὸ μέρος	τὰ μέρη
τὸ καπέλλο	τὰ καπέλλα	τὸ ἔδαφος	τὰ ἔδαφη
τὸ ἀμύγδαλο	τὰ ἀμύγδαλα	τὸ γράμμα	τὰ γράμματα
τὸ σκυλί	τὰ σκυλιά	τὸ ἄγαλμα	τὰ ἄγαλματα
τὸ δρεπάνι	τὰ δρεπάνια	τὸ ἔγκλημα	τὰ ἔγκληματα

*Ἐνικ. τὸ ράψιμο Πληθ. τὰ ραψίματα

τὸ κρέας » τὰ κρέατα
τὸ φῶς » τὰ φῶτα

67.—*Κοντά σεδν ἐνικὸ γράψε τὸν πληθυντικὸ: (τὸ αὐγό—τὰ αύγά).*

Τὸ αὐγό, τὸ δένδρο, τὸ σχολεῖο, τὸ παιδί, τὸ ἀηδόνι, τὸ χρέος, τὸ μέγεθος, τὸ κοάτος, τὸ γράψιμο, τὸ πλέξιμο, τὸ τέρας.

68.—*Κοντά σεδν πληθυντικὸ γράψε τὸν ἐνικό: (τὰ ἐμπορικὰ—τὸ ἐμπορικό).*

Τὰ ἐμπορικά, τὰ νερά, τὰ πλοῖα, τὰ σίδερα, τὰ φοδάκια, τὰ ποντιά, τὰ ψάρια, τὰ παραμύθια, τὰ βάρη, τὰ ἑδάφη, τὰ αἴματα, τὰ μαθήματα, τὰ φερούματα, τὰ φῶτα, τὰ τέρατα.

**Ανάλυση (ἀναγνώριση) τῶν οὐσιαστικῶν*

Γιὰ ν' ἀναλύσωμε (ἀναγνωρίσωμε) ἔνα οὐσιαστικό, πρέπει νὰ βροῦμε :

α) τὸ εἶδος του, δηλ. ἂν εἶναι κοινὸ ή κύριο, συγκεκριμένο ή ἀφηρημένο.

β) τὸ γένος του, δηλ. ἂν εἶναι ἀρσενικό, θηλυκό ή οὐδέτερο.

γ) τὸν ἀριθμό του, δηλ, ἂν εἶναι ἐνικοῦ ή πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

δ) τὴν πτώση του, δηλ. ἂν εἶναι δνομαστική, γενική, αλιτατική ή κλητική.

Παράδειγμα

Ἡ γάτα, εἶναι ὄνομα οὐσιαστικό, κοινό, συγκεκριμένο, γένους θηλυκοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, πτώσης δνομαστικῆς.

Συντομογραφίες. Ἀρθρο=ἄρθρ., ὄνομα οὐσιαστικό=ὄν. ούσ., κοινό=κοιν., συγκεκριμένο=συγκεκρ., γένους θηλυκοῦ=γέν. θηλ. πτώσης δνομαστικῆς=πτώσ. δνομ.

“Ωστε θὰ γράφαμε συντομώτερα :

Ἡ γάτα.—ὄν. ούσ., κοιν., συγκεκρ., γέν. θηλ., ἀριθ. ἐν., πτώσ. δνομ.

69.—*Κάμε ἀνάλυση στὶς ἐπόμενες λέξεις :*

Τὴν Ἑλλάδα, τοὺς ποντικοὺς—οἱ θάλασσες—τῶν φρούρων,

Διάφορες άσκησεις

70.—Τὰ ἐπαγγέλματα. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος, ποὺς κάνει ἡ διορθώνει ἡ σουλάει (π.χ. τὸ φωμά—φωμάς).

τὸ φωμή, τὰ φάρμακα, τὰ φολόγια, τὰ βιβλία, τὸ χαρτί, τὸν καφέ, τὰ κάρβουνα, τὰ λαχανικά, τὰ ψάρια, τὰ γλυκά, τὸ ηδέας, τὰ λουλούδια, τὰ τζάμια, τὰ βαρέλια;

71.—Ποιὸς λέγεται (π.χ. φαρμακοποιὸς—ἐκεῖνος ποὺς κάνει τὰ φάρμακα).

Φαρμακοποιός, γιατρός, λοιόμος, μηχανικός, ἡλεκτρολόγος, ζωγράφος, δάσκαλος, δήμαρχος, ξυλουργός, καφετζής, σιδεράς;

72.—Νάβρης, πῶς λέγεται μὲ μιὰ λέξη (π.χ. 80 ήμέρες—ζνας μήνας).

30 μέρες, 6 μῆνες, 3 μῆνες, 12 μῆνες, 100 χρόνια, 7 μέρες.
Ο τόπος ποὺ προσευχόμαστε, ὁ τόπος ποὺ γίνονται ἀγῶνες, ὁ τόπος, ὃπου μένουν οἱ ξένοι, ὁ τόπος, ὃπου πηγαίνομε περίπατο.
Τὸ δργανό τοῦ σώματος μὲ τὸ δποῖο βλέπομε, ἀκοῦμε, μυριζόμαστε, γενόμαστε.
Ο τόπος, ὃπου βλέπομε θεάματα.

73. Λεξικὰ παιγνίδια

Κρυπτογραφικό

ΣΧΟΓΙΣΘΟ 1 2 3 4 5 6 7 = ἐκπαιδευτικό ίδρυμα

ΧΥΛΙΣ 2 6 4 6 5 1 = 1000 (θηλ.)

ΧΟΓΙΕΙ 2 3 4 5 1 = βγαίνει ἀπὸ τὸ σηκότι (πληθ.)

ΛΑΣΙ 4 5 5 6 = μιλεῖ

ΟΧΙ 3 2 6 = ἀρνητικό

ΟΖΙ 1 5 = ἐσένα

Λ 4 = δύρδ σύμφωνο.

Διάβασέ το.

74. Μὲ τὰ ἀρχικὰ τῶν παρακάτω οὐσιαστικῶν νὰ κάμης ἔνα εἰρπετό.

Ζῶο οἰκιακό—φαγώσιμο—έχτρος γιὰ τὰ πρόβατα—χρονικό διάστημα—ποτό—φρούτο.

75. Διποσσύμφωνο

ο.ου α.ου. ο.α ε.α.ι.α. ..α.α.ε .ι..ο .α.α.ι.

76. Διποσφωνήγετο : Τ.ν. χ.ρ. ν.β. τ.λλ. κ.. τ. δ.. τ. πρ.σ.π.

77. Πάρε ἀπὸ κάνθις λέξη ἔνα γράμμα, γιὰ νὰ κάμης περιβόλις ἀρσενικοῦ γένους.

σέλινο—πατάτα—σύκο—βερύκοκο—μῆλο.

Συνθετικές δασκήσεις

78.—α. Ἡ τάξη μου

Σὲ ποιὰ τάξη εἶσαι φέριος; Πόσα παιδιὰ εἶναι στὴν τάξη;
Ἐχεις φίλους; Ποιὸς εἶναι ὁ καλύτερος φίλος σου; Πόσες ὕρες
τὴν ἡμέρα κάνετε μάθημα; Ποιὲς ὕρες π. μ. καὶ ποιὲς μ. μ.;
Τί μαθήματα κάνετε; Σὲ ποιὰ μαθήματα κάνετε γραφτὲς ἀσκή-
σεις; Ποιὸς μάθημα σ' ἀρέσει περισσότερο καὶ γιατί;

79.—β. Τὸ διάλειμμα

Κάθε πότε κάνετε διάλειμμα; Γιατί γίνεται τὸ διάλειμμα;
Πῶς εἰδοποιεῖστε γιὰ τὸ διάλειμμα; Γιατί χαίρεστε, διαν χτυπήση
τὸ κονδούρι; Πῶς βγαίνετε ἀπὸ τὴν τάξη; "Ολοι βγαίνονται ἔξω;
Τί κάνετε στὸ διάλειμμα; Τί παιγνίδια παίζετε; "Οταν βρέχῃ, τί
κάνετε; Πῶς ξαναμπαίνετε στὴν τάξη;

80.—γ. Ἡ γάτα μου

Ἔχει ὅρομα καὶ ποιό; Τί χρῶμα ἔχει; Πῶς εἶναι τὸ κε-
φάλι της, τὰ μάτια της, ἡ οὐρά της; Πῶς παίζει; Πῶς κοιμᾶται;
Πῶς τίβεται; Τί τρώει; Πῶς κυρτηγάει τὰ ποντίκια; Πῶς ἀνε-
βαίνει στὰ δέντρα καὶ πότε; Πῶς τὰ περογάει μὲ τὸ σκύλο; Γιατί
μαλώνουν; Πῶς παίζει μὲ τὰ γατάκια της; Γράψε κανένα ἐπει-
όδιο μὲ τὴ γάτα σου.

81.—δ. Ὁ σκύλος μου

Πῶς δυνομάζεται; Εἶναι μεγάλος, μικρός, μέτριος; Τί χρῶ-
μα ἔχει; Ποῦ κοιμᾶται; Τί τρώει; Τέχνησιμεύει; Τί παιγνίδια
κάνει καὶ μὲ ποιόν; Πῶς φέρνεται στ' ἄλλα ζῶα τῆς αὐλῆς; Πῶς
τὰ περογάει μὲ τὴ γάτα; Γιατί καὶ πότε μαλώνουν; Γιατί λέγεται
πιστὸ ζῶο; Πῶς δείχνει τὴν ἀγάπη του; Πῶς φυλάει τὸ σπίτι;

82. ε. Ἀπὸ τὸ σπίτι στὸ σχολεῖο

Πότε ξυπνᾶς τὸ πωό; Τί ἔτοιμαστες κάνεις; Τί λένε στὸ
σπίτι σου; Γράψε μὲ λεπτομέρεια, πῶς ξεκίνησες σήμερα, ποιὸν
συνάντησες στὸ δρόμο, τί εἴπατε; Τί ἔκαμες μόλις ἔφτιασες στὴν
αὐλή; Πότε καὶ πῶς μπήκατε στὸ μάθημα;

Σημ.—Σὲ κάθε ἔκθεση προηγεῖται προφορική συζήτηση καὶ
δίνονται ὀδηγίες, πρὸ πάντων γιὰ τὴ χρήση μικρῶν προτάσεων,
σημείων τῆς στίξης καὶ ζητεῖται πραγματική φυσική ἔξωτερή
κευση τοῦ κάθε μαθητὴ σὲ σκέψη καὶ συναλοίθημα.

3. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

ό κῆπος—ό μεγάλος κῆπος
 ή γάτα—ή μαύρη γάτα
 τὸ τετράδιο—τὸ καθαρὸ τετράδιο

Η λέξη ποὺ φανερώνει τί λογής (τήν ποιότητα ἢ ίδιότητα) είναι τό ούσιαστικό λέγεται ἐπίθετο.

83. Άντιγραφε τὶς πρετάσεις καὶ ὑπογράμμισε τὰ ἐπίθετα.

Γαλανὰ μάτια.—Σκύλος πιστός.—Πονηρὴ ἀλεπού.—Ψηλὸ βουνὸ.—Πάπια ἄγρια.—Μαλλιὰ μαῦρα.—Δρόμος πλατύς.—Ἄκριβὸ βιβλίο.

84. Σε ἀκόλουθα οὖσιαστικὰ πρόσθετε εὸς κατάλληλο ἐπίθετο.

Δωμάτιο, σπίτι, γολόϊ, λύκος, μαχαίρι, φροῦρο, κεράσι, νερό, πηγή, θάλασσα, δάσος, χιόνι, τραγούδι, ψφασμα, λαγός, χελώνα.

Ορθογραφικὴ ἀσκηση (ὑπαγόρευση)

85. Δύκος καὶ σκύλος

Μία φρογὰ ἔνας λύκος, ἀδύνατος καὶ ἄσκημος, συνάντησε μάπου ἔνα σκύλος καλοθρεμένο καὶ δύοσφο. Τὸν ζήλεψε λοιπὸν καὶ θέλησε κι αὐτὸς γὰ ζήσῃ στὸ χωρὶο ἡσυχὸς καὶ καλότυχος, δῶρος δ σκύλος. Σὰν εἰδε δύμας μιὰ μέρα τὸ σκύλο δεμένο μὲ ἀλυσίδα ἀπὸ τὸ λαιμὸ, ἔφυγε γρήγορα ἀπ' ἐκεῖ καὶ κρύψιτηκε στὸ πυκνὸ δάσος λέγοντας: «Ἄς μοῦ λείπη τέτοια εὐτυχία σὰν τοῦ σκύλου. Ἐγὼ προτιμῶ γὰ εἶμαι λεύτερος καὶ ηγετικὸς παρὰ σκλάβος καὶ χορτάτος».

86., α) Ὑπογράμμισε τὰ ἐπίθετα. β) Μάθε καλὰ τὴν ὁρθογραφία.

87. Σὲ καθένα απὸ τὰ ἀκόλουθα οὖσιαστικὰ πρόσθετε δύο κατάλληλα ἐπίθετα (π.χ. χειμώνας βαρύς, χειμώνας βροχερός).

Χειμώνας, ἄνεμος, μελάνι, σκύλος, οὐρανός, δέντρο, μαθητής, αὔγα, παραμύθι, ποτάμι, βουνό, μάθημα, ποόβλημα,

Ζημ.—Γιὰ νὰ διακρίνωμε, ἀν μιὰ λέξη είναι ἐπίθετο, κοιτάζομε, ἀν μποροῦμε νὰ προσθέσωμε σ' αὐτὸν ἔνα οὖσιαστικό (πρόσωπο, ζώο ἢ πράμμα) π. χ. φρόνιμο (παιδί), πράσινος (κῆπος), ψηλὸς (τοίχος).

88. Νὰ βεῆς τὰ ἀντίθετα ἐπίθετα (π.χ. πολὺς—λιγος).

Πολύς, μακρύς, πλατύς, φτωχός, τακτικός, ψυχρός, ίκανός, ἥμερος, ἀληθινός, φιλότιμος, ἀνίκανος, ἀνηφορικός, εὐγενής.

89. Ἐξήγησε τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα (π.χ. ἀδιέρθωτος, ἔκεινος πού δὲ διορθώνεται).

Ἄνικανος, ἀκαλλιέργητος, ἄσπλαχνος, ἀμέτρητος, ἀτέλειωτος, ἀνεπάποτος, φιλάνθρωπος, πολυτεχνήτης, ἀσύμφωνος.

90. Σὲ κάθε οὐσιαστικὸν, ποὺ βρίσκεται στὴν πρώτη στήλη, νὰ βάλῃς ἐνα ἐπίθετο, ἀπὸ ἐμεῖνα ποὺ βρίσκονται στὴ δεύτερη στήλη (π.χ. ζῷο ὠφέλιμο, ἀνθρωπος ἀγράμματος),

Ζῶο — ἀνθρωπος	ἀγράμματος, ραγδαῖος
ποτάμι — θάλασσα	ἀνοιξιάτικος, ἄστατος, ἄγονος
βιβλίο — χωράφι	ῶφέλιμος. φαρμακερός
βροχή — φίδι	ἵσυχος, φουρτουνιασμένος
καιρός — ἡμέρα	βροχερός, ύγρος, εύχαριστος.

91. Ἀπὸ τις λέξεις, ποὺ είναι μὲ μαῦρα γράμματα, νὰ κάμης ἐνα ἐπίθετο (π.χ. Λουλούδι τῆς ἀνοιξης—λουλούδι ἀνοιξιάτικο).

Λοιμλούδι τῆς ἀνοιξης.—“Η ἀγάπη τῆς μητέρας. — ‘Η εὐκή τοῦ πατέρα.—‘Η βοήθεια τοῦ ἀδερφοῦ. Δροσιά τῆς αὐγῆς (πρωΐ).—Πράξη τοῦ ἥρωα.—Συμβουλή τοῦ φίλου. —Σημαία τοῦ ἔθνους.—Φωνές τῆς νύχτας.—Λόγια τῆς κολακείας —Ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ.—Βραδιές τοῦ χειμῶνα. —Γιορτή τοῦ σχολείου.

Γένη τῶν ἐπιθέτων

ὁ καλὸς ἀνθρωπος, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸ παιδί
ὁ ὁραῖος κηπος, ἡ ὁραία ἑξοχή, τὸ ὁραῖο λουλούδι

Τά ἐπίθετα ἔχουν τρία γένη: ἀρσενικό. θηλυκό καὶ οὐδέτερο.

1. ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλό	ος, η, ο
2. ὁ ὡραῖος, ἡ ὡραία, τὸ ὡραῖο	ος, α, ο
3. ὁ γλυκός, ἡ γλυκιά, τὸ γλυκό	ος, ιά, ο
4. ὁ βαρύς, ἡ βαριά, τὸ βαρύ	ύς, ιά, ς
5. ὁ θαλασσής, ἡ θαλασσιά, τὸ θαλασσί	ής, ιά, τ
6. ὁ πεισματάρης, ἡ πεισματάρα, τὸ πεισματάρικο	ης, α, ικο.

92. Γεάψε καὶ στὰ 3 γένη τὰ ἐπίθετα :

Γερός, σκοτεινός, ἀρχαῖος, ἀθῶος, ἄγριος, γνωστικός,
βαθύς, μακρύς, τυιαντάρης, ἀνοιχτομάτης, τριανταφυλλῆς.

Πληθυντικὸς τῶν ἐπιθέτων

οἱ καλοί, οἱ καλές, τὰ καλά.

οἱ πεισματάρηδες, οἱ πεισματάρες, τὰ πεισματάρικα.

οἱ θαλασσιοί, οἱ θαλασσιές, τὰ θαλασσιά.

93. Γεάψε τὰ ἐπίθετα τῆς ἀσκησῆς 92 στὸν πληθυντικό.

94.

Ορθογεαφικὴ ἀσκηση

(ὑπαγόρευση)

Ο Γιαννάκης κι δ ἀντίλαλος

“Ερα δμορφο ἀγοράκι, δ Γιαννάκης, ξανθό καὶ εὐ
κίνητο, ἔπαιζε σ’ ἔνα λιβαδάκι. Παίζοντας φώραζε ἀπὸ τὴν χαρά
του. «Α! ἄ!» Μὰ οἱ φωνές του ἀκούγονται ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ
τὸ ἀπέναντι βουνάκι. Τὸ παιδάκι, σαστισμένο, φώραξε πάλι :
«Ποιὸς εἰσαι σύ;» Καὶ ἡ φωνὴ ἐπανάλαβε : «Ποιὸς εἰσαι σύ;»
Τότε τὸ πεισματάρικο ἀγοράκι φώραξε πάλι θυμωμένο : «Εἰσαι
ἔνας βλάκας!» Κι ἡ φωνὴ τοῦ ἀπάντησε : «Εἰσαι ἔνας βλάκας!»
Ο Γιαννάκης, ἀγριεμένος καὶ κόκκινος ἀπὸ τὸ θυμό του, ἐτρεξε
στὴν μητέρα του καὶ τῆς εἶπε, πώς ἔνα κακὸ παιδί, κρυμμένο
στὸ βουνό, τὸν κοροϊδεύει. — «Παιδί μου», τοῦ εἶπε ἡ μητέρα
του, ἀντὶ νὰ εἰσαι γκριτιάρης, ἔπρεπε νὰ φανῆς εὐγενικός, λε-
πτὸς καὶ ψύχραιμος καὶ τότε θὰ σου ἀπαντοῦσε καὶ τὸ ἄγγωστο
παιδί μὲ δικοίον τρόπο. “Οπως φέρνεσαι στοὺς ἄλλους, ἔτι φέρ-
νονται κι οἱ ἄλλοι σὲ σένα».

95. Διηγήσου τὴν μίκηθη αὐτὴν ἴστορία προφορικὰ καὶ γραφτά.

96. Νὰ γεάψης τὴν ἵδια ἴστορία μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «ἡ Φρέσσω κι δ
ἀντίλαλος».

Οἱ καλοὶ μαθητὲς — ἡ καλὴ διαγωγή.

97. “Οσα εἰγαὶ σὲ παρένθεση γὰ τὰ γεάψης ὅπως περέπτει.

“Η (πονηρὸς) ἀλεποὺς ξέρει (πολλὴ) τέχνες — Οἱ (ἐργατικὸς)
μαθητὲς εἰναι πάντα (ἀγαπητός). — Οἱ (δυνατὸς) ἄνεμοι εἰναι

(ἐνοχλητικός). Οἱ (καθαρὸς) ἄνθρωποι κάνουν (καθαρὸς) δουλείες.—Σιδό μέρος ἐκεῖνο εἶναι μιὰ (μικρὸς) ἀχλαδία καὶ (λίγος ψηλὸς) πλατάνια.—⁹Η (εὐγενικὸς) συμπεριφορὰ καὶ οἱ (καλὸς) τρόποι δείχνουν τὴν (καλὸς) μαθήτια.

93. Ν' ἀντικαταστήσῃς τὴν σταύλα μὲ τὸ κατάλληλο ἐπίθετο, (π.χ. δειλός, σὰν τὸ λαγό).

—σὰν τὸ λαγό,—σὰν τὸ χιόνι,—σὰν τὸ νερὸ τῆς πηγῆς,—σὰν τὸ κερί,—σὰν τὴν ἀλεπού,—σὰν τὸ μέλι,—σὰν ἀστακός,—σὰν πετειγός,—σὰ μουλάρι,—σὰν τὸ κάρβουνο,—σὰν πέιρα,—σὰν τὴ μέλισσα,—σὰν κινίνο,—σὰν παπαρούνα.

Ανάλυση τῶν ἐπιθέτων

Γιὰ ν' ἀναλύσωμε τὰ ἐπίθετα, πρέπει νὰ δεξιώμε :

- α) τὸ γένος (ἀρσενικό, θηλυκό ἢ ούδετερο).
- β) τὸν ἀριθμὸ (ἐνικό ἢ πληθυντικό).
- γ) τὴν πτώση (δόνομαστική, γενική, αἰτιατική ἢ κλητική).
- δ) σὲ ποιὸ ούσιαστικὸ ἀναφέρεται.

Παράδειγμα δυνατοὶ ἄνεμοι

δυνατοί, δν. ἐπίθ., γέν. ἀρσ., ἀριθ. πληθ., πτώσ. δν., ἀναφέρεται στὸ ούσ. ἄνεμοι.

94. Ανάλυσε τὰ ἐπίθετα, ποὺ βρίσκονται στὶς πορσακάτω φράσεις.

Τὸ ἔξυπνο πουλὶ πιάνεται ἀπὸ τὴ μύτη.—Τὸ φρόνιμο παιδὶ τὸ ἀγαποῦν οἱ καλοὶ συμμαθητές του.—Τὶς ἐργατικὲς μέλισσες δὲν τὶς πειράζομε.

Συνθετικὲς ἀσκήσεις

95. Ποιὸς είμαι. Πῶς δόνομάζεσαι; — Ποῦ γεννήθηκες; — Πότε γεννήθηκες; (ἔτος). — Πόσων χρονῶν εἶσαι σήμερα; — Ποῦ κατοικεῖς; — Σὲ ποιὰ τάξη πηγαίνεις; — Γιατὶ πηγαίνεις στὸ σχολεῖο; — Τὶς ἀπόφαση ἔχεις; — Γιατὶ θέλεις νὰ μάθης γράμματα; — Ποιόν θὰ εύχαριστήσῃς; — Τὶς ἐλπίζεις νὰ γίνης; — Γιὰ ποιὸ σκοπό; .

96. Τὸ φθινόπωρο. Πότε ἀρχίζει καὶ πότε τελειώνει; Ποιὲς δουλειές γίνονται τὸ Σεπτέμβρη; (τρύγος, μάζεμα καρπῶν). Πῶς εἶναι δ καιρὸς τὸν Οκτώβρη καὶ τὸ Νο-

έμβρη; (βροχές, ἄνεμοι). Τί κάνουν τὰ χελιδόνια; Τί παθαίνουν τὰ δέντρα; Τί κάνει ὁ γεωργός; Τί κάνουν οἱ μαθητές; Ποιές γιορτές ἔχομε τὸ φθινόπωρο;

97. *Ο χειμώνας.* Ποιοὺς μῆνες ἔχει; Τί καιρὸς κάνει; Πῶς ντυνόμαστε; Πῶς ζεσταίνόμαστε; Χρειάζεται τέτοιος καιρὸς καὶ γιατί; Απὸ τί ύποφέρουν οἱ ἄνθρωποι; Ποιοὶ ὑποφέρουν περισσότερο; Τί κάνουν τὰ ζῶα τοῦ δάσους; Πῶς παίζουν τὰ παιδιά μὲ τὸ χιόνι; Ποιές γιορτές ἔχομε τὸ χειμώνα; Πῶς περνοῦμε τίς γιορτές; Ποιοὺς πρέπει νὰ βοηθοῦμε καὶ γιατί;

98. *Τὰ Χριστούγεννα.* Πότε γιορτάζομε τὰ Χριστούγεννα; Πόσον καιρὸν ἔχομε διακοπές; Ποιές μέρες γιορτάζομε καὶ γιατί; Πῶς γιορτάζομε ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα; Τί γίνεται τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς; Τί φέρνει ὁ "Αἴ Βασιλῆς"; Πῶς διασκεδάζουν τὰ παιδιά;

99. *Η Πρωτοχρονιά.* Τί δῶρα θὰ ἥθελες τὴν Πρωτοχρονιά; Νὰ τ' ἀναφέρης ἔνα ἔνα καὶ νὰ δικαιολογήσῃς, γιατὶ προτιμᾶς αὐτά τὰ δῶρα.

100. *Η ἄνοιξη.* Ποιοὺς μῆνες ἔχει; Πῶς εἰναι οἱ μέρες; Γιατί μᾶς εἰναι εὐχάριστη ἡ ἄνοιξη; (ἥλιος, καιρὸς εύχαριστος, ἐκδρομές, παιγνίδια). Τί κάνουν τὰ δέντρα; Τί κάνει ὁ γεωργός; Τί κάνουν τὰ ζῶα; (χελιδόνια, ἔρπετά). Ποιές γιορτές ἔχομε τὴν ἄνοιξη; Ποιά εἰναι ἡ μεγαλύτερη γιορτή; Πῶς τὴ γιορτάζομε, Σ' ἀρέσει ἡ ἄνοιξη;

101. *Τὸ καλύτερό μου παιγνίδι.* Γράψε ποιὸ παιγνίδι προτιμᾶς καὶ πῶς τὸ παίζεις.

102. *Ενα γράμμα.* Γράψε ἔνω γραμματάκι στὸ δάσκαλό σου. Ἡ μητέρα σου εἰναι ἅρρωστη καὶ σὲ χρειάζεται νὰ μείνης κοντά της. Παρακάλεσέ τον νὰ σοῦ δώσῃ τὴν ἄδεια νὰ μήν πᾶς στὸ σχολεῖο Νὰ ὑποσχεθῆς, πώς θ' ἀναπληρώσῃς τὰ μαθήματα, ποὺ θὰ χάστης.

103. *Ο μικρὸς λιχούδης.* 'Ο Α. εἰναι 6 χρονῶν. 'Η μητέρα του πάει νὰ ψωνίσῃ 'Ο Α. ἀνεβαίνει στὴν καρέκλα, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ βάζο μὲ τὸ γλυκό, ποὺ εἰναι ψηλὰ στὸ ντουλάπι. Παραπατάει καὶ τοῦ πέφτει τὸ βάζο ἀπὸ τὰ χέρια καὶ σπάζει. Κλάματα. "Ἐρχεται ἡ μητέρα. Τ' ἀποτελέσματα....

4. ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

— 'Εσν̄ νὰ μὴ μιλᾶς! (άντι: *Κώστα*, νὰ μὴ μιλᾶς).

— 'Εγὼ νὰ μὴ μιλῶ σ' ἐσένα; (άντι: δ *Κώστας* νὰ μὴ μιλᾶ στὸ Γιάννη;).

— Αὐτὴ δὲν ἀκούει (άντι: ή 'Ελένη δὲν ἀκούει).

— 'Εμεῖνα παιζουν κάθε μέρα (άντι τὰ παιδιὰ παιζουν κάθε μέρα).

Στὶς παραπάνω προτάσεις οἱ λέξεις *ἐσν̄*, *ἐγώ*, *ἐσένα*, *αὐτή*, *ἐμεῖνα*, εἰναι βαλμένες ἀντὶ γιὰ τὰ ὄνόματα: *Κώστας*, *Γιάννης*, *Έλένη*, *παιδιά*.

Οἱ λέξεις, ποὺ μεταχειρίζμαστε ἀντὶ γιὰ ὄνόματα, λέγονται *ἀντωνυμίες* (άντι+ὄνομα).

Αντωνυμίες εἰναι οἱ ἀκόλουθες:

Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

1. 'Εγώ, ἐσύ, αὐτός	έμεῖς, ἐσεῖς, αὐτοί (αὐτές, αὐτά)
μοῦ, σοῦ, τοῦ (τῆς, τοῦ)	μᾶς, σᾶς, τοὺς (τίς, τὰ)
μέ, σέ, τὸν (τήν, τό)	μᾶς, σᾶς, τοὺς (τίς, τὰ)
αὐτός (τος), αὐτή (τη)	αὐτοὶ (τοι), αὐτές (τες) αὐτὰ (τα)
[αὐτὸ (το)	

'Αντὶ αὐτός, αὐτή, αὐτό λέμε πολλὲς φορὲς νὰ τος, νὰ τη, τὰ το. 'Αντὶ αὐτοὶ, αὐτές, αὐτὰ κ.λ.π. λέμε: νὰ τοι, νὰ τες, νὰ τα, νὰ τους κ.λ.π.

104. *Ὑπογράμμισε τὶς προσωπικὲς ἀντωνυμίες.*

'Εγὼ θὰ γράψω, ἐσὺ νὰ διαβάσης καὶ αὐτοὶ ἂς πᾶνε νὰ παιζουν.—Τοῦ το εἴπα τόσες φορές, μ' αὐτὸς δὲ μ' ἄκονος.—Τοὺς τα ἔγαλε καλὰ ή μαμά, μὰ δὲν τῆς ἔδωσαν ἀπάντηση.—'Εσεῖς φωνάζετε καὶ αὐτὲς δὲ σᾶς ἀκοῦν. Μ' ἐσένα καὶ μ' ἐμένα δὲν ἔχουν καμιὰ διαφορά.—'Εσν̄ μοῦ δώσης τὸ βιβλίο σου καὶ ή 'Ελλη τὸ τετράδιό της.

Ἐγκλιτικὲς λέξεις

Γράψε μου τὸ μάθημα (άντι: γράψε μοῦ τὸ μάθημα).

Φώναξέ του νάρθη (άντι: φώναξέ τοῦ νάρθη).

Οι μονοσύλλαβες ἀντωνυμίες *μοῦ*, *μέ*, *μᾶς*, *σοῦ*, *σέ*, *σᾶς*, *τούς*, *τές*, *τὰ κ.λ.π.* ἄλλοτε χάνουν τὸν τόνο τους καὶ ἄλλοτε τὸν ἀνεβάζουν στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης. Οι λέξεις αὐτὲς λέγονται *έγκλιτικὲς λέξεις*.

α) ἀδερφός *μου*, ἡ ἀδερφή *σας*, τοῦ σπιτιοῦ *μας*, τῆς αὐλῆς *τους*.

“Οταν ἡ προηγούμενη λέξη τονίζεται στὴ λήγουσα, ἡ ἔγκλιτικὴ λέξη *χάνει* τὸν τόνο της.

β) οἱ ἀνθρωποὶ *σας*, ἡ γειτόνισσά *μας*, τὰ πρόβατά *τους*.

‘Ο τόνος τοῦ ἔγκλιτικοῦ ἀνεβαίνει στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης, ἀν εἶναι προπαροξύτονη.

105. *Τόνισε τὶς ἀκόλουθες λέξεις δύποι πρέπει.*

Οἱ συμμαθῆτες μας πῆραν τὰ βιβλία τους κι ἐπήγαν στὸ σπίτι τους.—*Ἡ σιδύνοσα σας* εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ δική μας. *Γράψετε* μας καὶ στείλετε μας τὴ διευθυνηση *σας*, γιὰ νὰ σᾶς γράψωμε κι ἔμεις.—*Τοῦ χωριοῦ μας* οἱ κῆποι εἶναι καλυτεροὶ ἀπὸ τοὺς κῆπους τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ.

2. *Κτητικὲς ἀντωνυμίες*

<i>Ἐνικόδες</i>	<i>Πληθυντικόδες</i>
δικός μου, δική μου, δικό [μου]	δικός μας, δική μας, δικό [μας]
δικός σου, δική σου, δικό [σου]	δικός σας, δική σας, δικό [σας]
δικός του (της, του) δική (της, του) δικό του (της, [του)	δικός τους, δική τους, δικό [τους]

3. *Ίδιόπαθες ἀντωνυμίες*

τοῦ ἔσαυτοῦ μου, τοῦ ἔσαυτοῦ σου, τοῦ ἔσαυτοῦ του τῶν ἔσαυτῶν μας, τῶν ἔσαυτῶν σας, τῶν ἔσαυτῶν τους.

4. *Όριστικὲς ἀντωνυμίες*

δ Ἰδιος, ἡ Ἰδια, τὸ Ἰδιο μόνος, μόνη, μόνο μοναχὸς, μοναχή, μοναχό.

*Α σημήσεις

106. Νὰ γεάψῃς καὶ ἀπομνημονεύσῃς τὶς αἰτητικὲς ἀντανυμίες.

107. Νὰ γεάψῃς καὶ ἀπομνημονεύσῃς τὶς ἴδιοταθεῖς καὶ τὶς δριστικὲς ἀντανυμίες.

108. Ὑπογράμμισε τὶς ἀντανυμίες, ποὺ βρίσκονται στὴν παρακάτω δικηση, καὶ πὲ τὶ εἴδους ἀντανυμίες είναι.

Ἐγὼ δὲν πώ απομνενά, ἀν θέλειε ἐσεῖς τραβᾶτε.—Μοῦ το πῆρε καὶ σοῦ τὸ ἔδωσε.—Τὸν βλέπω καὶ μὲ βλέπει.—Ἄντὸς τὰ θέλει ὅλα δικά του.—Γιὰ πές μας, τί κάνουν οἱ δικοί σας.—Ἄντὸ είναι δική μου δουλειά.—Νιώθω τὸν ἔαντό μου ἀδιάθετο.—Ἄντὰ νά τα λές σιδὸν ἔδιο τὸν ἔαντό σου.—Τὰ ἔδια Παντελάκη μου, τὰ ἔδια Πανιελῆ μου.—Μόνος του τὸ εἶπε καὶ μόνος του τὸ ἄκουσε.—Γνωζίω πάντα μόνος μου καὶ μονάχος.—Καὶ στὰ δικά σου!

5. Αιτητικὲς ἀντανυμίες

- α) αὐτός, αὐτή, αὐτό — αὐτοί, αὐτές, αὐτά
- β) τοῦτος, τούτη, τοῦτο — (ε) τοῦτοι, τοῦτες, τοῦτα
- γ) ἑκεῖνος, ἑκεῖνη, ἑκεῖνο — ἑκεῖνοι, ἑκεῖνες, ἑκεῖνα
- δ) τέτοιος, τέτοια, τέτοιο — τέτοιοι, τέτοιες, τέτοια
- ε) τόσος, τόση, τόσο — τόσοι, τόσες, τόσα

6. Αναφορικὲς ἀντανυμίες

- α) ποὺ (τὸ μυστικὸ ποὺ ξέρω, ποὺ ξέρεις, ποὺ ξέρει)
- β) ὁ δποῖος, ἡ δποῖα, τὸ — οἱ δποῖοι, οἱ δποῖες, τὰ [δποῖο]
- γ) δποιος, δποια, δποιο — δποιοι, δποιες, δποια
ὅ, τι
- δ) δσος, δση, δσο — δσοι, δσες, δσα

109. Γράψε στὸ τετράδιό σου τὶς ἀντανυμίες καὶ σημείωσε τὶς εἴδους είναις.

Ἐσὺ προτιμᾶς τοῦτο ἡ ἑκεῖνο; Τέτοιος είναι, τέτοια λέει.
Ἐκεῖνα ποὺ ἄκουσα τόσες φρεδὲς δέν τα πιστεύω, ὅ, τι καὶ νὰ μου πῆς.—Οποιος ἔχει μύγες, μνημάζεται.—Τὸ βιβλό, ποὺ μοῦ ἔδωσες χτές, τὸ δάνεισα σ' ἔγα φίλο μου.—Ἐκεῖνοι, οἱ δποῖοι λέγουν ψέματα, οὐτε μετανιήσουν.—Ο, τι πάμης, θὰ τὸ εῦξης.

7. Ἐρωτηματικὲς Ἀντανυμίες

ποιός; ποιά; ποιό;	—	ποιοί; ποιές; ποιά;
πόσος; πόση; πόσο;	—	πόσοι; πόσες; πόσα;
τί;		

8. Ἀδριστες Ἀντανυμίες

- α) ἔνας, μία (μιά), ἔνα — ἔνας γνωστός μου
- β) κανεὶς (κανένας), κα- — Καμιὰ μέρα θά ἔρθω
μία (καμιά), κανένα
- γ) μερικοί, μερικές, με- — μερικὲς φορὲς παίζομε στ'
[ρικά] [ἀλώνια]
- δ) τίποτε, (τίποτα) — Δὲν ξέρω τίποτα
- ε) κάμποσος, κάμποση, — Εἰδα κάμποσα αὐτοκίνητα
[κάμποσο] [στήν πλατεῖα]
- στ) κάθε (ἄκλιτο) — κάθε λίγο καὶ λιγάκι
- ζ) κάτι, κάτι τί (ἄκλιτο) — θά σου είπω κάτι
- η) καθένας, καθεμιά, κα- — δ καθένας μὲ τὴν δρεξή του
[θένα]
- θ) καθετὶ (ἄκλιτο) — ξέρει τὸ καθετὲλ
- ι) κάποιος, κάποια, κά- — κάποιος ἔρχεται
[ποιο]
- ια) δ δείνα, ή δείνα, τὸ — τὸ δείνα δέντρο είναι καρ-
[δείνα] [πιφόρο]
- ιβ) δ τάδε, ή τάδε, τὸ — δ τάδε μαθητῆς
[τάδε (ἄκλιτο)]
- ιγ) ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο — ἄλλος ἄλλα λέει

110. Γράψε τὶς ἐρωτηματικὲς καὶ τὶς ἀδριστες ἀντανυμίες.

111. Ἀντέγραψε τὴν παραμάτων ἄσμηση καὶ ὑπογράμμισε τὶς ἀντανυμίες.

Ποιός είναι αὐτὸς καὶ τί ζητάει; — Πόσος καιρός πάει ἀπὸ τότε; — Πᾶνε κάμποσα χρόνια. — Μήν ἀκοῦς, τὶ λέει δ δείνα καὶ τάδε. — Κάποιος εἶπε, πώς μερικοὶ ἀνθρώποι ἄλλα πιστένουν καὶ ἄλλα λένε. — Ξέρεις τίποτα νέο νὰ μᾶς πῆς; — Κανένας δὲ λέει τί ποτα. — Κάτι λάκκο ἔχει ή φάβα. — Πόσα χρόνια κάνουν ἔναν αἰῶνα καὶ πόσα δευτερόλεφτα κάνουν μιὰ ὥρα; Τὶ είναι δ κόπος σου;

5. ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

1. *Ο Θόδωρος γράφει*. Ποιός γράφει; δ Θόδωρος (ύποκείμενο).

2. *Τὸ δέντρο ξεράθηκε*. Ποιό ξεράθηκε; — τὸ δέντρο (ύποκείμενο).

3. *Ἡ γάτα κοιμᾶται*. Ποιός κοιμᾶται; — ἡ γάτα (ύποκείμενο).

Ἡ λέξη, γιὰ τὴν ὅποια γίνεται λόγος, λέγεται ύποκείμενο. Γιὰ νὰ βροῦμε τὸ ύποκείμενο, ρωτᾶμε: ποιός; ποιά; ποιό; ποιοί; ποιές; ποιά;

Στὴν πρόταση 1. μαθαίνουμε ὅτι τὸ ύποκείμενο (ὁ Θόδωρος) *γράφει*, δηλαδὴ κάνει μιὰ ἔνεργεια, στὴ πρόταση 2. μαθαίνομε, ὅτι τὸ ύποκείμενο (τὸ δέντρο) *παθαίνει* κάτι τι, στὴν πρόταση 3. μαθαίνομε, διτὶ τὸ ύποκείμενο (ἡ γάτα) βρίσκεται σὲ μιὰ *οὐδέτερη* κατάσταση, δηλαδὴ οὔτε ἐνεργεῖ, οὔτε παθαίνει.

Οἱ λέξεις, ποὺ φανερώνουν πῶς τὸ ύποκείμενο (Θόδωρος, δέντρο, γάτα) ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει ἢ βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση, λέγονται *ρήματα*.

Τὸ ρῆμα, ποὺ φανερώνει, πῶς τὸ ύποκείμενο *ἔνεργει* λέγεται *ἔνεργητικό*.

Τὸ ρῆμα, ποὺ φανερώνει, πῶς τὸ ύποκείμενο *παθαίνει* λέγεται *παθητικό*.

Τὸ ρῆμα, ποὺ φανερώνει, πῶς τὸ ύποκείμενο βρίσκεται σὲ μέση κατάσταση, λέγεται *οὐδέτερο*.

Παραδείγματα: *Ἐνεργητικὰ* ρήματα: γράφω, σκάφω, δένω, ἀνοίγω, ποτίζω, θερίζω.

Παθητικὰ ρήματα: γράφομαι, σκάφομαι, δένομαι, ἀνοίγομαι, θερίζομαι.

Οὐδέτερα ρήματα: κοιμοῦμαι, ἡσυχάζω, ἀναπαύομαι, κάθομαι.

Ἐγὼ γράφω, *ἐσὺ* γράφεις, *αὐτὸς* γράφει (ένικὸς ἀριθ.)

Ἐμεῖς γράφομε, *ἐσεῖς* γράφετε, *αὐτοὶ* γράφουν (πληθυντικὸς ἀριθμὸς)

Τὸ ρῆμα ἔχει τρία *πρόσωπα*: *Πρῶτο* *ἔνικὸ* πρόσωπο

(έγω), δεύτερο ἐνικό (έσύ), καὶ τρίτο ἐνικό (αὐτός, αὐτή, αὐτό). Πρῶτο πληθυντικό (έμεῖς), δεύτερο πληθυντικό (έσεῖς), τρίτο πληθυντικό (αὐτοί, αὐτές, αὐτά).

113. Χώρισε τὸ τετράδιό σου σὲ 3 στήλες καὶ γράψε χωριστὰ τὰ επεργητικά ρήματα, χωριστὰ τὰ παθητικά καὶ χωριστὰ τὰ οὐδέτερα.

‘Ο ηηπονρὸς ποτίζει τὸν κῆπο.—‘Ο κῆπος ποτίζεται.—‘Ο ηηλιος φωτίζει.—‘Η γῆ φωτίζεται.—Οι μαθήταις κειτοῦν τὸ φρόεμα.—‘Ο σκύλος κοιμᾶται.—‘Η γιαγιά κάθεται στὸν καναπέ.—‘Ο γιατρὸς γιατρεύει τὸν ἄρρωστο.—‘Ο ἄρρωστος γιατρεύεται.—‘Η Κική λούζεται καὶ χτενίζεται ἀπὸ τὴ μητέρα της.—Τὸ σπίτι γκρεμίζεται.—‘Ο χτίσις χτίζει σπίτια.—Τὰ λουλούδια μαραίνονται.—‘Ετοιμάζω τὰ μαθήματά μου.

Κλίση τοῦ ρήματος

A' συζυγία

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

έγω γράφ·ω
έσύ γράφ·εις
αὐτός (ή, δ) γράφ·ει
έμεῖς γράφ·ομε
έσεῖς γράφ·ετε
αὐτοί (ές, ἀ) γράφ·ούν

Παθητικὴ φωνὴ

έγῳ γράφ·ομαι
έσύ γράφ·εσαι
αὐτός (ή, δ) γράφ·εται
έμεϊς γράφ·όμαστε
έσεϊς γράφ·εστε
αὐτοὶ (ές, ἀ) γράφ·ονται

Θέμα καὶ κατάληξη

Τὸ μέρος τοῦ ρήματος, ποὺ μένει ἀμετάβλητο, λέγεται **θέμα** (γράφ·). Τὸ μέρος ποὺ ἀλλάζει, μεταβάλλεται, γέγεται **κατάληξη** (γράφ·ω, γράφ·εις, γράφ·ει κ.λ.π.).

114. Νὰ κλιθοῦν τὰ ρήματα: δένω, πλένω, οικάφτω, ποτίζω, κηρύβω καὶ νὰ ὑπογερσματιστοῦν οἱ καταλήξεις.

115. Νὰ κλιθοῦν τὰ ἵδια ρήματα στὴν παθητικὴ φωνή.

116. Τὰ ρήματα, ποὺ εἰνιιεὶ σὲ παρένθεση, νὰ γραφτοῦν ὅπως πρέπει.

Οι μαθητὲς (γράφω) τὸ μάθημα.—Ἐσεῖς (παίζω) ὅλη μέρα καὶ ἔμεῖς (διαβάζω).—Οι θεῖες μον (ἔχω) ἔνα μεγάλο κῆπο.—Τί (κάνω) ἔσεῖς αὐτοῦ πέρα;—Ἐμεῖς (ζωγραφίζω), διαν ἔσεῖς (ἀντιγράφω), τὴν ἀσκησι.—Τί (θέλω) ἔσύ, Ιαοία;

117. Τὰ ρήματα, ποὺ εἶναι σὲ παρένθεση, νὰ γραφτοῦν ὅπως πρέπει.

Αὐτὸ τὸ φαγητὸ δὲν (τρώγομαι). — Αὐτὰ τὰ πράματα δὲ (γίνομαι) εἴκολα. — Ἐσεῖς (βρίσκομαι) πάντα ἔτοιμοι. — Ἐμεῖς (γυμνάζομαι) κάθε πρωΐ. — Ἡ λέξη ἄνθρωπος (γράφομαι) μὲν ὡς. — Τί (λέγομαι) φῆμα; Ποιὲς λέξεις (λέγομαι) ἐπίθετα;

118. Οἱ φωνὴς τῶν ζώων. Γράψε, πῶς φωνάζει κάθε ζῶς (π. χ. δ σκύλος γαβγύζει).

‘Ο σκύλος. — ‘Η γάτα. — ‘Ο γάιδαρος. — Τὸ ἄλογο. — Τὸ ἀρνί. — Τὸ λιοντάρι. — Τὸ πρόβατο. — Γὸ βάρδι. — ‘Ο λύκος. — Ο πετεινός. — ‘Η κότα. — ‘Η χονσόμυγα. — Τὸ φίδι.

119. Μὲ τί; (δικηπουρός σκαλίζει μὲ τὸ σκαλιστήρι).

‘Ο κηπουρός σκαλίζει μὲ , ποτίζει μὲ , κλαδεύει μὲ ‘Ο μεγάλος ἀδελφός μου σαπουνίζεται μὲ , ξυρίζεται μὲ , χτενίζεται μὲ , βουρτσίζεται μὲ , γυαλίζεται μὲ Θερίζω μὲ , σπογγίζω μὲ ‘Η μητέρα κένταει μὲ , σιδερώνει μὲ , ξεμυξιάζει τὸ μωρό μὲ κοσκινίζει τὸ ἀλεύρι μὲ , ἀλέθει τὸν καφέ μὲ ‘Ο ξυλουργός ροκανίζει μὲ , καρφώνει , λουστράρει μὲ

B' συζυγία. — Συναιρεμένα

Ἐνεργητικὸ

α. ἀγαπ·ῶ
ἀγαπ·ᾶς
ἀγαπ·ᾶ (ἀγαπάει)
ἀγαπ οῦμε (ἀγαπᾶμε)
ἀγαπ ἀτε
ἀγαπ·οῦν

Παθητικὸ

ἀγαπ·ιέμαι
ἀγαπ·ιέσσαι
ἀγαπ·ιέται
ἀγαπ·ιούμαστε
ἀγαπ·ιέστε
ἀγαπ·ιοῦνται

Ἐνεργητικὸ

β. παρακαλ·ῶ
παρακαλ·εῖς
παρακαλ·εῖ
παρακαλ·οῦμε
παρακαλ·εῖτε
παρακαλ·οῦν

Παθητικὸ

παρακαλ·οῦμαι	φοβ·οῦμαι(φοβᾶμαι)
παρακαλ·εῖσσαι	φοβ·ᾶσσαι
παρακαλ·εῖται	φοβ·ούμαστε
παρακαλ·οῦμαστε	φοβ·ούμαστε
παρακαλ·εῖστε	φοβ·άστε
παρακαλ·οῦνται	φοβ·οῦνται

120. Νὰ κλιθοῦν ὅπως τὸ ἀγαπῶ τά: κεντῶ, κυνηγῶ, χτυπῶ,
διψῶ.

121. Νὰ κλιθοῦν ὅπως τὸ ἀγαπιέμαι τά: γελιέμαι, ἀδικιέμαι
χτυπιέμαι, πετιέμαι.

122. Νὰ κλιθοῦν ὅπως τὸ παρακαλῶ τά: ἐνεργῶ, κινῶ, ἀργῶ,
ἐπιθυμῶ.

123. Νὰ κλιθοῦν ὅπως τὸ φρβοῦμαι τά: κοιμοῦμαι, θυμοῦμαι,
λυποῦμαι.

124. Νὰ κλιθοῦν ὅπως τὸ παρακαλοῦμαι τά: προηγοῦμαι, ἀφα-
ροῦμαι.

Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος

Τί κάνεις τώρα; γράφω.

Χτές τί ἔκανες ὅλη τὴν ἡμέρα; ἔγραφα.

Αὔριο τί θὰ κάμης; θὰ γράψω.

Μιὰ πράξη ἥ γίνεται τώρα δηλ. εἰς τὸ παρόν, ἥ ἔγινε
στά περασμένα, δηλ. εἰς τὸ παρελθόν, ἥ θὰ γίνη στὸ μέλλον.

Γιὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ρῆμα πότε γίνεται, ἔγινε ἥ θὰ
γίνη μιὰ πράξη, παίρνει διάφορες μορφές. Οἱ μορφὲς αὐ-
τὲς λέγονται χρόνοι τοῦ ρήματος.

Οἱ χρόνοι εἶναι οἱ ἔξης:

α) *Παροντικοὶ*: Ἐνεστώτας (γράφω), παρακείμενος
(ἔγω γράψει).

β) *Περασμένοι*: Παρατατικὸς (ἔγραφα), Ἀόριστος
(ἔγραψα), ὑπερσυντέλικος εἰχα γράψει.

γ) *Μελλοντικοὶ*: Ἐξακολουθητικὸς μέλλοντας (θὰ
γράφω, θὰ παίζω), Συνοπτικὸς μέλλοντας (θὰ διαβάσω, θὰ
παίξω) καὶ Συντελεσμένος μέλλοντας (θὰ ἔχω γράψει, θὰ
ἔχω παίξει).

Κανόνας: Κάθε ρηματικός τύπος (λέξη) ποὺ τονίζεται
στὴ λήγουσσα, παίρνει περισπωμένη.

Ιελῶ, γελᾶς, γελοῦν, θὰ λυθῶ, θὰ λυθῆς, θὰ λυθῇ, ἔχει
χαθῆ, προτιμοῦν, θὰ βγοῦν, μιλῶ, μιλεῖς, μιλεῖ, νὰ πῆς, ν' ἀνε-
βῆς, νὰ μπῆ.

"Ολοι οι χρόνοι τοῦ ορήματος

<i>Ένεργητικὸ</i>	<i>Παθητικὸ</i>
<i>Ἐνεστώτας</i> :	λύνω
<i>Παρατατικός</i>	ἔλυνα
<i>Ἐξακολουθητικὸς μέλλοντας</i>	θὰ λύνω
<i>Συνοπτικὸς μέλλοντας</i> :	θὰ λύσω
<i>Άδριστος</i> :	ἔλυσα
<i>Παρακείμενος</i> :	ἔχω λύσει
<i>Үπερσυντέλικος</i> :	εἰχα λύσει
<i>Συντελεσμένος μέλλοντας</i> :	θὰ εἰχα λύσει
	λύνομαι
	λυνόμουν
	θὰ λύνωμαι
	θὰ λύθω
	λύθηκα
	ἔχω λυθῆ
	εἰχα λυθῆ
	θὰ ἔχω λυθῆ

125. Νὰ σχηματισθοῦν οἱ χρόνοι τῶν ορημάτων: δένω, φάβω, τρέχω, κινδύνω.

126. Νὰ σχηματισθοῦν οἱ χρόνοι τῶν δ. δέσμαι, φάθουμαι, φυλάγομαι, ζαλίζομαι.

Πραχτικὴ γραφὴ τῆς Ὑποταχτικῆς

1. γράφω	2. νὰ γράφω	3. ἀν γράφω
γράφεις	νὰ γράφης	ἄν γράφης
γράφει	νὰ γράφῃ	ἄν γράφῃ
γράφομε	νὰ γράφωμε	ἄν γράφωμε
γράφετε	νὰ γράφετε	ἄν γράφετε
γράφουν	νὰ γράφουν	ἄν γράφουν

“Υστερα ἀπὸ τά: θά, νά, γιὰ νά, δες, δταν, δν, μή, τα ρήματα γράφονται δηπως στὸν ἀριθ. 2 καὶ 3.

127. α) Δικαιολόγησε, γιατὶ γράφουνται μὲ ει, η, ο, ω.

“Αν θέλης νὰ μάθης, πρέπει νὰ προσέχης.—“Οταν διαβάζωμε καὶ δταν γράφωμε, πρέπει νὰ ἔχωμε τὸ νοῦ μας στὴν ἐργασία μας.—“Ας κάμη δ. τι θέλει.—Ποτέ σου νὰ μὴν πηγαίνης μὲ κακοὺς ἀνθρώπους, γιατὶ μπορεῖ νὰ πάθης κακό.—“Αν θέλωμε νὰ μᾶς πιστεύη δ καθένας, πρέπει νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια,

128. β) Γράψε δπως πρέπει δσα είναι σὲ παρένθεση.

Οταν έμεις (ταξιδεύω), (φροντίζω) νά (Έχω) μαζί μας δ, τι πρέπει. — Εσύ νά (κάνω) τή δουλειά σου κι αύτός άς (λέγω) δ, τι (θέλω). — Μήν (άναβάλλω) έσύ ποτέ γιά αύριο δ, τι (μπορώ) νά (κάνω) σήμερα. — Αύτός, γιό νά (μάθω) πρέπει νά (διαβάζω) καὶ νά (γράφω) πολλèς ὁρες.

Ανάλυση τῶν τύπων τοῦ ρήματος

Παράδειγμα: Ξεράψε=ρήμα, χρόνου άορίστου, προσώπου τρίτου, άριθμού ένικοῦ.

ἢ (μὲ συντομογραφία, ξεράψε=ρ., χρ. ένεστ., προσ. γ', άριθ. ἐν.

129. Κάμες άνάλυση τῶν λέξεων: γράφεις, ποτίζατε, πότισα, ξεχεις παίξει, θά παίξωμε, θά ξη διαβάσει, είχα κόψει.

Τὰ βοηθητικὰ ρήματα

α) ξκω

Ἐνεστώτας: ξχω, ξχεις, ξχει, ξχομε, ξχετε, ξχουν.

» Υποταχτική: νά ξχω, νά ξχης, νά ξχη, νά ξχωμε, νά ξχετε, νά ξχουν

Παρατατικὸς είχα, είχεις, είχε, είχαμε, είχατε, είχαν

Μέλλοντας θά ξχω, θά ξχης, θά ξχη — θά ξχωμε, θά ξχετε, θά ξχουν.

β) είμαι

Ἐνεστώτας: είμαι, είσαι, είναι — είμαστε, είστε, είναι.

Παρατατικὸς ημουν, ησουν, ηταν, — ημαστε; ησαστε, ηταν.

Μέλλοντας θά είμαι, θά είσαι, θά είναι — θά είμαστε θά είστε, θά είναι.

130. Ν' ἀντιγραφοῦν καὶ γὰ ἀπομνημονευθῆ ἡ οἰλίση τῶν δυὸς ημάτων.

131. Άντι κάνει βάλε τὴν κατάλληλη λέξη σὲ ίς παρανάτω φράσεις (π.χ. ὁ γεωργὸς κάνει τὸ χωράφι, γεάφε: ὁ γεωργὸς ὄργωνει τὸ χωράφι).

Ο γεωργὸς κάνει τὸ χωράφι. — Ο ράφτης κάνει τὰ φορέματα. — Ο ἕλος κάνει τὸ ἀλεύρο. — Ο χτίστης κάνει

τὸ σπίτι — 'Ο λοῦστρος κάνει τὰ ύποδήματα. — 'Ο φωμάς κάνει τὸ ψωμί. — 'Ο τσοπάνης κάνει τὸ τυρί. — 'Ο μάγειρος κάνει τὰ φαγητά. — 'Ο τυπογράφος κάνει (στοιχειοθετεῖ) τὰ βιβλία. — 'Ο γιατρός κάνει καλά τὸν ἄρρωστο.

132. *'Ο ἐπιμελὴς μαθητής* (ἐπιστολὴ)

Κάμε ξένα γράμμα στὴ μητέρα σου νὰ τῆς ἀναγγείλης, δτὶ κάματε στὸ σχολεῖο μιὰ ἔκθεση καὶ πήρες τὸν καλύτερο βαθμό. Ἐλπίζεις νὰ εύχαριστηθῇ ἡ μητέρα σου, ποὺ . . . καὶ δὲ πατέρας σου, ποὺ . . . 'Υπόσχεσαι πῶς πάντα θὰ εἶσαι καλός, γιατὶ ἀγαπᾶς τοὺς γονεῖς σου.

133.—*'Ο ζαβολιάρης*

Δυὸς παιδιά παιζουν βώλους (δύνδματα, ἥλικια). Τὸ πρῶτο παιδί χάνει διαρκῶς. Μὰ στὸ τέλος δὲ θέλει νὰ δώσῃ τοὺς βώλους, ποὺ ἔχασε. Φιλονικία. 'Ο δάσκαλος τὰ παρακολουθεῖ δλα καὶ μαλώνει αὐστηρὰ τὸ πρῶτο παιδί γιὰ τὴ διαγωγή του. Τὸ ἀποτέλεσμα, εἶναι, δτὶ κανένα παιδί δὲν παιζει πιὰ μ' αὐτὸν τὸ μαθητή.

134. *Τὸ σπίτι μου*

Ποῦ εἶναι; (χωριό, πόλη, συνοικία, ὁδός). Εἶναι μεγάλο; (μικρό, μέτριο, ψηλό, χαμηλό). Πόσα δωμάτια ἔχει; Τί χρησιμεύει τὸ κάθε δωμάτιο; "Έχει κῆπο; Τί ζώα ἔχεις στὴν αὐλή σου; Γιατὶ ἀγαπᾶς τὸ σπίτι σου; (έκει γεννήθηκες, μεγάλωσες, ἔζησαν οἱ γονεῖς σου, οἱ πρόγονοι σου, ἔκει ἀκούσεις τὰ πρῶτα παραμύθια κ.λ.π.).

135. *Πᾶς θά ηθελεις τὸ σπιτάνι σου*

Τοποθεσία, μέγεθος. Πόσα δωμάτια καὶ γιὰ ποιά χρήση; (κοιτώνας, τραπεζαρία, κουζίνα, γραφεῖο, λουτρό κ.λ.π.). "Ηθελες κῆπο καὶ γιατὶ;

136. *Τὸ παιδί καὶ τὸ πουλάκι*

"Εξω χιονίζει. "Ἐνα πουλάκι χτυπάει μὲ τὴ μύτη του του τὸ τζάμι σου. Τί θέλει νὰ σου εἰπῇ; καὶ σὺ τί τοῦ ἀπαντᾶς; (Κάμε διάλογο).

6. Η ΜΕΤΟΧΗ

I. Ἐνῶ ἔφευγε δὲ πατέρας, μᾶς ἄφησε παραγγελίες.

Φεύγοντας ὁ » » » »

Ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα, δανείστηκε

Μὴ ἔχοντας » »

Πήγαινε στὸ σχολεῖο γελφντας καὶ πηδώντας (μὲ γέλια καὶ πηδήματα).

Βρῆκε τὸ βιβλίο σκισμένο καὶ τὸ τετράδιο μουτζαλωμένο.

Οἱ λέξεις φεύγοντας, μὴ ἔχοντας, γελώντας, πηδώντας, σκισμένο, μουτζαλωμένο, λέγονται μετοχές.

Οἱ μετοχές φεύγοντας, ἔχοντας, γελώντας, πηδώντας, εἰναι μετοχές τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς (φεύγω, ἔχω, γελῶ, πηδῶ).

“Οταν ἡ κατάληξη -οντας δὲν τονίζεται, γράφεται μὲ ο, ὅταν τονίζεται, γράφεται μὲ ω (λέγοντας, γελώντας).

Οἱ μετοχές ποὺ ἔχουν τὴν κατάληξη -μένος -μένη -μένο, μὲ τόνο στὴν παραλήγουσα, λέγονται μετοχές τῆς παθητικῆς φωνῆς τοῦ ρήματος (δένομαι — δεμένος, σκίζομαι — σκισμένας)

Οἱ μετοχές -οντας, -ωντας, εἰναι ἄκλιτες.

137. “Οօα εἴκει σὲ παρένθεση νὰ τὰ κάμης μετοχές (ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε — μὴ μπορώντας).

(Ἐπειδὴ δὲρ μποροῦσε) νὰ σκαρφαλώσῃ στὸ δέντρο, ἔκλαιγε. — Σφυρούσει (ἐνῶ γράφει). — (Μὲ τὸ τιցέξιμο) πιάσιηκε ἡ ἀναπονή του. — Ήθαρ τὰ παιδιά (μὲ γέλια, φωνές, πηδήματα καὶ χορούς). — (Αν ψάξης), θάβης δὲν ζητεῖς. — (Μὲ τὸ νὰ γυμνάζης) τὸ σῶμα σου, θὰ δυναμώσης. — Ἐχει (διαβάσει) τὸ μάθημά του καὶ ἔχει (λύσει) τὰ προβλήματα. — Σοῦ το ἔχω (γράψει).

138.

Άλνιγμα :

Πάρο, Σύρα καὶ ἡ Δήλο
Κρήτη, Τήγα καὶ ἡ Μῆλο
ἀπὸ ἑνα τους δανείζουν
κι' ἄλλη νῆσο σχηματίζουν (ποιά;)

7. ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Τίθεται μὲ τὴ μητέρα του.—Πιὰ ποῦ; γιὰ τὴν ἀγορά.—Κατὰ τὸ μεσῆμέρι νὰ τὸν περιμένης.—Απὸ τὸ σπίτι μας ἵσαμε τὴν ἀγορά εἶναι διακόσια μέτρα.

Οἱ λέξεις μὲ, γιά, κατά, ἀπό, ἵσαμε, μπαίνουν μπροστά (προ) στὰ δύναματα, γιὰ νὰ μᾶς δείξουν τόπο, χρόνο, τρόπο κ.λ.π.

Οἱ λέξεις αὐτές λέγονται προθέσεις καὶ εἶναι 13:

α) 5 μονοσύλλαβες: μὲ, σέ, γιά, ώς πρόσ

β) 7 δισύλλαβες: κατά μετά, παρά, ἀντί (ς), ἀπό, χωρίς, δίχως.

γ) 1 τρισύλλαβη: ἵσαμε

Η πρόθεση σέ, δταν βρίσκεται μπροστά στὸ ἄρθρο, ποὺ ἀρχίζει ἀπό τ., ἐνώνεται μαζί του καὶ κάνει μιὰ λέξη: σὲ τοῦ = στοῦ, σὲ τὸν = στόν, σὲ τούς = στούς, σὲ τὶς = στὶς, σὲ τὰ = στὰ κ.λ.π.

139 Ἀντίγραψε τὰ παρακάτω καὶ ὑπογράψυσε τὶς προθέσεις.

Πῆρε ἀπὸ δέκα δοχ. δ καθέρας.—Λεγτήκε χωρὶς πολλὰ λόγια.—Θὰ ἔρθω κατὰ τὸ μεσημέρι.—Παοὺ τούρα νὰ τὴν πάθω.—Αντὶ γιὰ μέρα θὰ πάη δ ἀδεωφός που.—Απὸ ἔδω ώς ἐκεῖ.—Γιὰ χάση σου θὰ γράψω ἕνα γράμμα μετά τὸ μάθημα.—ἵσαμε τὸ σταθμὸ θὰ σε συνοδέψω.—Παρὰ τὴν θέλησή του πῆγε στὴ θεία του.—Κατὰ λάθος πῆρα τὴ Γραμματικὴ ἀντὶ γιὰ τὴν Ἀριθμητική.—Στοὺς φίλους δὲ μιλοῦν ἔτσι.—Στὶς 10 π μ ἔχομε συνεδρίαση.

8. ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Ποῦ κατοικεῖς; — Εδῶ κοντά — Πότε θὰ ἔρθη δ πατέρας σου; — Αὔριο. Πῶς περνάτε; — Καλά. — Πόσο τὸ πήρες αὐτό; — Πολὺ ἀκριβά.

Οἱ λέξεις ποῦ; πότε; πῶς; πόσο; κ.λ.π. λέγονται ἐπιρρήματα. Τὰ ἐπιρρήματα εἶναι 5 εἰδῶν:

α) Τοπικά. Ποῦ; ἔδω, ἐκεῖ, πάνω, κάτω, δεξιά, ἀριστερά, χάμω, μπρός, πίσω, μεταξύ, ἀνάμεσα, κ λ.π.

β) **Χρονικά.** *Πότε;* σήμερα, αὔριο, χθές, προχθές, πέρσι, τώρα, μδλις, κιόλας, ξανά, ἀνήμερα, ἀκόμη κ.λ.π.

γ) **Τροπικά.** *Πᾶς;* ἔτσι, καθώς, δπως, ἀλλιῶς, καλά, σιγά, ἄδικα, τίμια, ἔξαφνα, ἵσια ἵσια, μόνο, μοναχά, σταυροπόδι, μονορούφι, καλῶς, κακῶς, ἀκριβῶς κ.λ.π.

δ) **Ποσοτικά.** *Πόσο;* δσο, λίγο, πολύ, λιγάκι, ἀρκετά, καθόλου, διόλου, δλότελα, μᾶλλον, παραπάνω, προπάντων.

ε) **Βεβαιωτικά, δισταχτικά, ἀρνητικά:** ναι, μάλιστα, βέβαια, ἀλήθεια,—”Ισως, τάχα, ἄραγε, δῆθεν.—”Οχι, δέ(v), δχι βέβαια, μάλιστα κ.λ.π.

Δεξικὰ παιγνίδια

140 *Διποφωνήν.* Κ.λλ.ο π.ντ. κ.. στ. χ.ρ. π.ρ. δ.κ. κ.. κ.ρ.τ.ρ.

141. *Διποσύμφωνο.* Η α.η .ε.α .αι.ε.αι α.ο .ο ..ωι.

142. *Μὲ τ' ἀρχικὰ τῶν παρανάτω λέξεων νάμε ξνα ἐρπετό.*

Μέλος τοῦ σώματος—φαγώσιμο—έχτρος τῶν προβάτων—μέρος τοῦ χρόνου—ποτό—φρούτο.

9 ΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Ἐγώ καὶ σὺ—*Ούτε* ἐγώ οὔτε σύ.—*Πειν* φύγης, νὰ σε
ἰδω—*Ἐπειδὴ* ἔβρεχε, δὲν πήγαμε ἐκδρομῆ.

Οι λέξεις καὶ, οὐτε, πειν, νά, ἐπειδὴ χρησιμέύουν γιὰ
νὰ συνδέσουν μεταξύ τους λέξεις ή προτάσεις.

Οι λέξεις αὐτὲς λέγονται *σύνδεσμοι*.

Οι σύνδεσμοι είναι πολλῶν εἰδῶν.

1. *Συμπλεχτικοί*: καὶ, οὔτε, μήτε, οὔδε, μηδέ.
2. *Διαχωριστικοί*: ή, εἴτε (ή ἐμεῖς ή ἐσεῖς).
3. *Αντιθετικοί*: μά, ἀλλά, παρά, δμως, ώστόσο, ἐνῶ,
ἄν καὶ, μολονότι, μόνο.

- 4. *Συμπερασματικοί*: λοιπόν, ὅστε, πού κ.λ.π.
 5. *Ἐπεξηγηματικός*: δηλαδή.
 6. *Ειδικοί*: πώς, πού, δτι.
 7. *Χρονικοί*: δταν. σάν, ἐνῷ, ἀφοῦ, μόλις, πρὶν κ.λ.π.
 8. *Αιτιολογικοί*: γιατί, ἐπειδή, ἀφοῦ.
 9. *Υποθετικός*: ἄν.
 10. *Τελικοί*: νά, γιὰ νά.
 11. *Ἀποτελεσματικοί*: ὅστε (νά), πού.
 12. *Δισταχτικοί*: μή(ν), μήπως;
 13. *Συγχροτικός*: παρά (καλύτερα ἐδῶ παρά ἔκει).
143. *Ἀντίγραψε καὶ ἀπομνημόνευσε τοὺς συνδέσμους 1—7.*
144. *Ὑπογράμμισε τοὺς συνδέσμους:*
- Εἴτε θέλεις εἴτε δὲ θέλεις, θὰ ἔρθης.—Μολονόν εἶναι ἀργά,
θὰ πάω σιὴν ἐκκλησία.—Ἄν καὶ δὲν ἔγραφες, θά σε συγκω-
ρόσω, μὰ γιὰ τελευταία φροά.—Μήτε νὰ λέσ μήτε ν' ἀκούνης ποτὲ
τέτοια λόγια, γιατὶ δὲν εἶναι σωστό.—Ἐχεις δίκιο, ἀλλὰ ἔχασες
τὸ μάθημα· λοιπὸν νά το γράψης.—Ο Δεωνίδας ἀπάντησε «μο-
λὼν λαβέ», δηλαδή «ξέλα πάρ' τα». — Ποὺν μάθης, μὴ λέσ.
- 145 *Ἀντίγραψε καὶ ἀπομνημόνευσε τοὺς συνδέσμους 7—13.*

10. ΤΑ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΑ

*Ούφ! ζέστη. Μπράβο, Κωστή! ώρατα! Μακάρι νά γι-
νόταν αύτό!*

Γιὰ νὰ ἑκφράσωμε χαρά, λύπη, θαυμασμό, στενοχώ-
ρια, μεταχειριζόμαστε μερικὲς ἀκλίτες λέξεις, καθώς ούφ!
ᾶχ! εῦγε! μακάρι! κ.λ.π., ποὺ λέγονται ἐπιφωνήματα.

Ἐπιφωνήματα ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν καὶ δείχνουν:

1. *Θαυμασμό!*! ἄ!, ἔ!, ὥ!, ποπό!, μπά!
2. *Ἀπορία*; ἄ! ὅ! μπά!
3. *Πόνο ή λύπη*: ἄου, ἄχ, δῖμέ, δχ, ἀλίμονο! κ.λ.π.
4. *Στενοχώρια, ἀηδία, ἀπελπισία*: ἔ! ούφ! πά, πά,
πά! κ.λ.π.

5. Περίπαιγμα — εἰρωνεία ; ἔ ! οὐ ! ἀχαχούχα ! γιαύχα !
6. Εύχη ; ἀμποτε, μακάρι, εἴθε !
7. Ἐπιδοκιμασία, ἔπαινο : γειά σου ! μπράβο ! εῦγε !
8. Κάλεσμα : ἔ !, ώ...
9. Παρακίνηση ; ἄ (ἄ γειά σου !) ἄτιντε ! μάρς ! ἀλτ ! σούτ !
10. "Αρνηση "Α μπά !
11. 'Αβεβαιότητα : χμ !

146. 'Υπογράμμισε τὰ ἐπιφωνήματα.

Γειά σου, φίλε μου ! — Ονφ ! σκάσαμε ἀπὸ τὴ ζέστη.— Εὔγε ! ώραῖα εἶπες τὸ μάθημά σου. — Μήπως θέλεις ἀκόμη νὰ σου δώσω ; — "Α μπά ! — "Ε, μαράβη, πέρασ' ἀπ' ἐδῶ ! — "Αὕτε, καημένε, κουνήσου λιγάκι ! — "Άλτ ! ἀπαγορεύεται.— Λές νὰ μᾶς γέλασε ; — Χμ ! — "Αμποτε νὰ γινόταν αὐτό ! — 'Αλίμονο σιὸ σιαρόσπειρο, διαν πέση στὴ μυλόπειρα ! — "Ω συφορά μου ! δὲμέ !

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τώρα πιὰ μάθαμε δλα τὰ μέρη τοῦ λόγου. 'Οποια δήποτε λέξη βρίσκομε γραμμένη, πρέπει νὰ δέρωμε, τὶ μέρος λόγου είναι. Τὰ μέρη τοῦ λόγου είναι 10: ἀρθρο, ὅνομα οὐσιαστικό, ὅνομα ἐπίθετο, ἀντωνυμία, ρῆμα, μετοχή, πρόθεση, ἐπίρρημα, σύνδεσμος, ἐπιφώνημα.

'Απὸ τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ ἔξι πρῶτα μεταβάλλονται, δηλαδὴ κλίνονται, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται κλιτά. Τὰ ύποδοιπα τέσσερα δὲν κλίνονται καὶ γι' αὐτὸ λέγονται ἀκλιτα.

147. 'Ορθογραφικὴ ἀσκηση
(μὲν ὑπαγόρευση)

"Ο κακὸς μαθητής

Δὲ μοῦ ἀρέσει διόλου δ κακὸς μαθητής. Είναι πάντα τευπέλης, ἀφηρημένος, ἀμελής. 'Η μελέτη τὸν στενοχωρεῖ, τὸ διάβασμα τὸν κουνάζει, ἡ ἐργασία σ' αὐτὸν είναι δυσάρεστη. "Ολα τὰ βρίσκει δύσκολα καὶ ἔτσι τὴν παθαίνει σιὰ πιὸ ἀπλὰ πράματα. Οἱ συμμαθητές τὸν περιφρονοῦν, δ δάσκαλος τὸν τιμω-

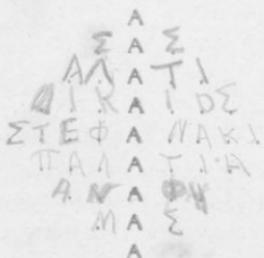
οεῖ, ἡ μητέρα του, ποὺ είναι δυσινχής βλέποντας τὴν κακή του θέληση, διαρκῶς τὸν μαλάνει. Σίγουρα αὐτὸς θὰ μείνῃ σ' ὅλη τὸν τὴν ζωὴν ἔνας ἀγοράματος ἄνθρωπος.

148. Ἀντίγραφέ το μὲ τὴν ἐπιγραφή: «ὁ οἰκλός μαθητῆς» βάζοντας τὰ ἀντίθετα ἐπίθετα μαὶ ρήματα, δύον πρέπει.

149.

Δεξικὸ παιγνίδι

Ρόμβος

1. ἐπιφώνημα
2. ἀντωνυμία
3. ἀπαραίτητο στὸ φαγητό
4. ὅχι ἄδικος
5. τοῦ Μαγιοῦ (οὐδό.)
6. σπίτια βασιλικὰ
7. νησὶ τοῦ Αιγαίου (θηλ.)
8. ἀντωνυμία
9. πρῶτο.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Οἱ κλίσεις

Α'. ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Α'. *Κλίση (Ἀρσενικά) Πρώτη τάξη*

1. Μονοσύλλαβα σὲ -ας

Ἐνικὸς ἀριθμὸς Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Όνομαστική	δ κλητήρας	οἱ κλητῆρες
Γενική	τοῦ κλητήρα	τῶν κλητήρων
Αἵτιαστική	τὸν κλητήρα	τοὺς κλητῆρες
Κλητική	κλητήρα	κλητῆρες

δ λοχίας,	τοῦ λοχία	τὸ λοχία	λοχία
οἱ λοχίες	τῶν λοχ·ιῶν	τοὺς λοχίες	λοχίες
δ πίνακας	τοῦ πίνακα	τὸν πίνακα	πίνακα
οἱ πίνακες	τῶν πίνακων	τοὺς πίνακες	πίνακες

Κανόνες.—Τὰ παραπάνω δύναματα ἔχουν σ' δλες τις πτώσεις δοσες συλλαβής ἔχει και ἡ δονομαστική και γι' αὐτὸ λέγονται *ἰνισοσύλλαβα*.

"Οσα ἀπ'" αὐτὰ εἶναι δισύλλαβα σὲ -ας (ἄντρας) και δοσα τελειώνουν σὲ -ιας (λοχ-ίας) στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴ λήγουσα: τῶν ἀντρῶν, τῶν μηνῶν, τῶν λοχιῶν, τῶν ταμιῶν.

Τὰ προπαροξύτονα σὲ -ας (πίνακας) στὴ γενικὴ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴν παραλήγουσα: τῶν πινάκων.

Στὴν πρώτη κλίση ἀνήκουν τὰ ἀρσενικά δύναματα. Τὰ δύναματα αὐτὰ τελειώνουν στὴν δονομαστική σὲ -ις και διαιροῦνται σὲ δύο τάξεις.

Στὴν πρώτη τάξη ἀνήκουν δοσα τελειώνουν σὲ -ας, -ης -ες, -ους (δο φύλακας, δο φάλτης, δο καναπές, δο παππούς).

Στὴ δεύτερη τάξη ἀνήκουν τὰ ἀρσενικά, ποὺ τελειώνουν σὲ -ος (δο καιρός, δο ἄνθρωπος).

150. *Κλίνε τὰ δύναματα:* α) δο λιμένας, δο σωλήνας, β) δο ταμίας, δο μήνας, δο ἄντρας, γ) δο φύλακας, δο ἥρωας, δο ἄρχοντας.

Ανεπάντεχο

151. *Μὲ τὰ δύναματα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου κάμε λέξεις ή φράσεις (π.χ. β.τ.μ.ν. = βιταμίνη, τ.ξ. = τάξη ή ταξί).*

2. *Ινισοσύλλαβα σὲ -ας*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Όνομαστική	δο παπάς	οἱ παπάδες
Γενική	τοῦ παπᾶ	τῶν παπάδων
Αἰτιατική	τὸν παπά	τοὺς παπάδες
Κλητική	παπά	παπάδες

δο κάλφας τοῦ κάλφα τὸν κάλφα κάλφα
οἱ καλφάδες τῶν καλφάδων τοὺς καλφάδες καλφάδες

"Οσα δύναματα σὲ μερικές πτώσεις ἔχουν περισσότερες συλλαβής ἀπ'" δοσες ἔχουν στὴν δονομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ, λέγονται *ἀνισοσύλλαβα* (παπάς—παπάδες).

152. Κλίνε τὰ ὄνόματα: α) δ ψαράς, δ γαλατάς, δ λουκουμάς; β) δ μπάρμπας, δ ρήγας, δ τσέλιγκας.

3. Ἰσοσύλλαβα σὲ -ης

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Όνομαστικὴ	δ ναύτης	οἱ ναῦτες
Γενικὴ	τοῦ ναύτη	τῶν ναυτῶν
Αἰτιατικὴ	τὸ ναύτη	τοὺς ναῦτες
Κλητικὴ	ναύτη	ναῦτες
δ μαθητῆς	τοῦ μαθητοῦ	τὸ μαθητὴ
οἱ μαθητές	τῶν μαθητῶν	τοὺς μαθητές

Τὰ Ἰσοσύλλαβα σὲ -ης είναι παραξύτονα καὶ δξύτονα.
Τὰ παροξύτονα στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (οἱ ναῦτες — τῶν ναυτῶν).

153. Νὰ κλιθοῦν: δ ἐπιβάτης, δ ἔργατης — δ νικητής, δ προμηθευτής.

4. Ἀρσενικὰ σὲ -ης μὲ διπλὸ πληθυντικὸ δ δουλευτής — οἱ δουλευτές καὶ οἱ δουλευτάδες.

Μερικὰ δξύτονα σὲ -ης σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ καὶ σὲ τάδες, είναι δηλ. καὶ ἀνισοσύλλαβα.

154. Νὰ κλιθοῦν: δ πραματευτής, δ θεριστής, δ τραγουδιστής

Λεξικὸ παιγνίδι

155. Πάρε ἔνα γράμμα ἀπὸ μάθε λέξη, γιὰ νὰ κάμης περιβόλι.

Μῆλο — πατάτα — σύνο — βερύκονο — σέλινο.

5. Ἀρσενικὰ σὲ -ης ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικὸς δ μπαλωματής, τοῦ μπαλωματή, τὸ μπαλοματή. μπαλωματή.

Πληθ. οἱ μπαλωματῆδες, τῶν μπαλωματήδων, τοὺς μπαλωματῆδες, μπαλωματῆδες.

δ μανάβης, οἱ μανάβηδες κ. λ. π.

156. Νὰ κλιθοῦν δ καφετζής, δ πεταλωτής, δ βαρκάρης, δ παππούλης.

6. Αρσενικὰ σὲ -ες

Ἐν. ὁ καφές, τοῦ καφέ, τὸν καφέ, καφὲ

Πλ. οἱ καφέδες, τῶν καφέδων, τοὺς καφέδες, καφέδες.

157. Νὰ κλιθοῦν: ὁ κεφτές, ὁ τενεκές, ὁ μενεξές.

7. Αρσενικὰ σὲ -ους

Ἐν. ὁ παππούς, τοῦ παπποῦ, τὸν παππού, παππού.

Πληθ. οἱ παπποῦδες, τῶν παππούδων κ.λ.π.

158. Νὰ κλιθοῦν: ὁ Ἰησοῦς, ὁ νοῦς, (χωρὶς πληθυντικό).

Δευτέρα τάξη

8. Αρσενικὰ σὲ -ος

Ἐν. ὁ καιρός, τοῦ καιροῦ, τὸν καιρό, καιρέ.

Πλ. οἱ καιροί, τῶν καιρῶν, τοὺς καιρούς, καιροί

Ἐν. ὁ λύκος, τοῦ λύκου κ.λ.π.

Πλ. οἱ λύκοι, τῶν λύκων κ.λ.π.

Ἐν. ὁ ἔμπορος, τοῦ ἔμπόρου, τὸν ἔμπορο, ἔμπορε

Πλ. οἱ ἔμποροι, τῶν ἔμπόρων, τοὺς ἔμπόρους κ.λ.π.

Τὰ παροξύτονα σὲ -ος στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ στή γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στήν παραλήγουσα (τοῦ ἔμπόρου, τῶν ἔμπόρων, τοὺς ἔμπόρους).

Ἡ παραλήγουσα δλῶν τῶν ἀρσενικῶν, ποὺ ἔχουν στήν παραλήγουσα φωνῆν α, ι, υ, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη καὶ παίρνει δξεῖλα (βράχος, στύλος, φίλος).

159. Νὰ κλιθοῦν: α) ὁ οὐρανός, ὁ γιατρός, β) ὁ δρόμος, ὁ πάγος, γ) ὁ ἄνεμος, ὁ δῆμαρχος.

9. Αρσενικὰ ἰδιόκλιτα

Ἐν. ὁ δεκανέας, τοῦ δεκανέα κ.λ.π.

Πλ. οἱ δεκανεῖς, τῶν δεκανέων, τοὺς δεκανεῖς, δεκανεῖς.

Ἐν. ὁ συγγενής, τοῦ συγγενῆ, τὸ συγγενή, συγγενή.

Πλ. οἱ συγγενεῖς, τῶν συγγενῶν, τοὺς συγγενεῖς κ.λ.π.

Μερικὰ ἀρσενικὰ σὲ -έας καὶ -ῆς στὸν πληθυντικό

κλίνονται μὲ δικό τους (ἴδιο) τρόπο καὶ γι' αὐτὸ λέγονται
ἰδιόκλιτα.

160. Νὰ κλιθοῦν: ὁ κουρέας, ὁ εἰσαγγελέας, ὁ εὔγενης, ὁ
δυστυχής.

'Ορθογραφικὴ ἀσκηση

(ὑπαγόρευση)

"Ἐνας σχολαστικὸς (ἀνόητος) καθόιαν μιὰ φορὰ ἀποκάτω
σ' ἔνα δέντρο." Ἐξαφνα εἰδε, πὼς πέτιαξαν πολλὰ σπουδγίτια πάνω
στὸ δέντρο καὶ κάθισαν στὰ κλαριά του. "Ο σχολαστικὸς σηκώ-
θηκε σιγά σιγά, ἀνοιξε τὸν κόρφο του κι ἀρχισε νὰ τινάζῃ δυνατὰ
τὸ δέντρο, γιὰ νὰ πέσουν τὰ σπουδγίτια στὸν κόρφο του. Πόσα
σπουδγίτια μάζεψε;

161. Μάθε τὴν ὁρθογραφία του καὶ διηγήσου τὸ ἀνέκδοτο μὲ θινά
σου λόγια (προφορικὰ καὶ γραφτά).

'Η Δεύτερη Κλιση (Θηλυκὰ)

ἡ χαρά — ἡ πόλη — ἡ Βάσω — ἡ μαῖμον
οἱ χαρὲς — οἱ πόλεις — — — οἱ μαϊμοῦδες

'Απὸ τὰ θηλυκὰ δόνόματα δσα ἔχουν τὶς καταλήξεις
·α, ·η, ·ω είναι ἰσοσύλλαβα· δσα ἔχουν τὴν κατάληξη ·ου
είναι ἀνισοσύλλαβα,

1. Ἰσοσύλλαβα σὲ α

'Ενικὸς ἀριθμὸς

'Ονομ.	ἡ φωλιά	ἡ γλώσσα	ἡ θάλασσα
Γενικὴ	τῆς φωλιᾶς	τῆς γλώσσας	τῆς θάλασσας
Αἰτιατ.	τὴ φωλιά	τὴ γλώσσα	τὴ θάλασσα
Κλητικὴ	— φωλιά	— γλώσσα	— θάλασσα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

'Ονομ.	οἱ φωλιές	οἱ γλῶσσες	οἱ θάλασσες
Γενικὴ	τῶν φωλιῶν	τῶν γλωσσῶν	τῶν θαλασσῶν
Αἰτιατ.	τὶς φωλιές	τὶς γλῶσσες	τὶς θάλασσες
Κλητικὴ	— φωλιές	— γλῶσσες	— θάλασσες

(δξύτονο) (παροξύτονο) (προπαροξύτονο)

1. Ἀπὸ τὰ θηλυκὰ σὲ -α τὰ περισσότερα στὴ γενική πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα: τῶν γλωσσῶν, τῶν ἡμερῶν, τῶν μαθητριῶν, τῶν γατῶν κλπ.

2. Ἀπὸ τὰ προπαροξύτονα ἄλλα κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα καὶ ἄλλα στὴν παραλήγουσα: ἡ ἄγκυρα—τῶν ἀγκυρῶν, ἡ δρνιθα—τῶν δρνίθων, ἡ κοινότητα—τῶν κοινοτήτων.

3. Ἡ παραλήγουσα τῶν θηλυκῶν, δταν ἔχη φωνῆεν α, ι, υ, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη καὶ παίρνει δξεία: ἡ λύρα, ἡ λίρα, ἡ ρίζα, ἡ τρύπα, ἡ πλάκα.

Τὸ στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο γι" αὐτὸ στὴν παραλήγουσα παίρνουν δξεία: ὥρα, δξεία, γλώσσα, πειρα.

162. *Κλίνε τὰ ὄνόματα*: ἡ μηλιά, ἡ κλώσσα, ἡ μέλισσα, ἡ ἄγκυρα.

'Ανισσοσύλλαβα σὲ -α

'Ενικὸς ἡ ὁκά τῆς ὁκᾶς τὴν ὁκά ὁκά
Πληθυντ. οἱ ὁκάδες τῶν ὁκάδων τὶς ὁκάδες ὁκάδες

163. *Κλίνε*: ἡ κυρά, ἡ μαμά, ἡ γιαγιά.

2. Θηλυκὰ σὲ -η

'Ενικὸς ἡ φωνὴ τῆς φωνῆς τὴ φωνὴ φωνὴ^ή
Πληθυντ. οἱ φωνὲς τῶν φωνῶν τὶς φωνὲς φωνὲς
'Ενικὸς ἡ βρύση τῆς βρύσης τὴ βρύση βρύση
Πληθυντ. οἱ βρύσες τῶν βρυσῶν τὶς βρύσες βρύσες
'Ενικὸς ἡ ἄνοιξη τῆς ἄνοιξης τὴν ἄνοιξη ἄνοιξη
Πληθυντ. οἱ ἄνοιξες — τὶς ἄνοιξες ἄνοιξες

1. Τὰ προπαροξύτονα σὲ -η δὲν ἔχουν γενική πληθυντικοῦ.

2. Τὰ ὄνόματα ἀδερφή, ξαδέρφη, νύφη στὴ γενική πληθυντικοῦ κάνουν τῶν ὀδερφάδων, τῶν ξαδερφάδων, τῶν νυφάδων.

164. Πὰ κλιθοῦν: ἡ ψυχή, ἡ βοσκή, ἡ δίκη, ἡ λύπη, ἡ κάμαρη, ἡ βάφτιση.

3. Θηλυκὰ σὲ -η ἀρχαιόκλιτα

Ἐνικὸς ἡ πόλη τῆς πόλης τὴν πόλη πόλη
Πληθυντ. οἱ πόλεις τῶν πόλεων τις πόλεις πόλεις
Ἐνικὸς ἡ κίνηση τῆς κίνησης τὴν κίνηση κίνηση
Πληθυντ. οἱ κινήσεις τῶν κινήσεων τις κινήσεις κινήσεις

165. Νά κλιθοῦν: ἡ τέχνη, ἡ κλίση, ἡ δύναμη, ἡ κυρέρνηση.

166. Γεάψε στὴν δινομαστικὴ πληθυντικοῦ τὶς λέξεις: ἡ τάξη, ἡ λέξη, ἡ γνώση, ἡ θέση, ἡ εἴδηση, ἡ προφύλαξη, ἡ ἐντύπωση,—ἡ καλοπέραση, ἡ χώνεψη, ἡ ἀντάμωση.

4. Θηλυκὰ σὲ -ω

Ἐνικὸς ἡ Βάσω τῆς Βάσως τῇ Βάσω Βάσω

167. Κλίνε: ἡ Φρόσω, ἡ Δέσπω, ἡ Λενιώ, ἡ Κρινιώ, ἡ Κλειώ, ἡ Μαριγώ.

5. Θηλυκὰ σὲ ος

Ἐνικὸς ἡ εἴσοδος, τῆς εἰσόδου, τὴν εἴσοδο, εἴσοδο
Πληθυντ. οἱ εἴσοδες καὶ εἴσοδοι, τῶν εισώδων, τις εἴσοδες
καὶ εἰσόδους, εἴσοδοι.

168. Κλίνε: ἡ ἔγκυκλιος, ἡ ἀτμάκατος, ἡ διάμετρος.

6. Ἀνισοσύλλαβα σὲ οὐ

Ἐν. ἡ ἀλεπού, τῆς ἀλεποῦς, τῇ ἀλεπού, ἀλεπού
Πλ. οἱ ἀλεπούδες, τῶν ἀλεπούδων, τις ἀλεπούδες, ἀλεπούδες

169. Κλίνε: ἡ μαῖμού, ἡ καπελού, ἡ γλωσσού.

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ

Οὐδέτερα

Καταλήξεις τῶν οὐδετέρων. Τὸ βουνό, τὸ πανί, τὸ δάσος, τὸ φόρεμα, τὸ πλύσιμο, τὸ κρέας, τὸ φῶς.

Οἱ καταλήξεις τῶν οὐδετέρων εἶναι: ο, ι, ος, μα, σιμο, ας, καὶ ως.

Από τά ούδετερα ἄλλα εἶναι ἰσοσύλλαβα καὶ ἄλλα ἀνισοσύλλαβα.

1. Ἰσοσύλλαβα σὲ — o

Ἐνικὸς	τὸ αὔγό	τὸ αὔγοῦ	τὸ αὔγό	αὔγο
Πληθυντ.	τὰ αὔγά	τῶν αὔγῶν	τὰ αὔγά	αὔγα
Ἐνικὸς	τὸ ξύλο	τὸ ξύλου	τὸ ξύλο	ξύλο
Πληθυντ.	τὰ ξύλα	τῶν ξύλων	τὰ ξύλα	ξύλα
Ἐνικὸς	τὸ κάρβουνο	τοῦ κάρβουνου	τὸ κάρβουνο κλπ.	
Πληθυντ.	τὰ κάρβουνα	τῶν κάρβουνων	τὰ κάρβουνα κλπ	
Ἐνικὸς	τὸ κύπελλο	τοῦ κυπέλλου	τὸ κύπελλο κλπ.	
Πληθυντ.	τὰ κύπελλα	τῶν κυπέλλων	τὰ κύπελλα κλπ.	

170. *Κλίνε* (κατὰ τὸ αὔγό): τὸ νερό, τὸ φυτό (κατὰ τὸ ξύλο): τὸ πεῦκο, τὸ βιβλίο, τὸ σχολεῖο (κατὰ τὸ κάρβουνο): τὸ σίδερο, τὸ κόκαλο, τὸ παράπονο (κατὰ τὸ κύπελλο): τὸ πρόισωπο, τὸ ἀτμόπλοιο, τὸ ἄλογο.

2 Οὐδέτερα σὲ — i

Ἐνικὸς	τὸ παιδί	τοῦ παιδιοῦ	τὸ παιδί	παιδί
Πληθυντ.	τὰ παιδιά	τῶν παιδιῶν	τὰ παιδιά	παιδιά
Ἐνικὸς	τὸ λουλούδι	τοῦ λουλουδιοῦ	τὸ λουλούδι	
Πληθυντ.	τὰ λουλούδια	τῶν λουλουδιῶν	τὰ λουλούδια	

1. Τὸ ι στὸ τέλος τῶν ούδετέρων λογαριάζεται γιά μακρόχρονο : *μαχαίρι, λουλούδι.*

2. Μὲ ὑψιλό γράφονται τὰ ούδετέρα : τὸ βράδυ, (τὰ βράδια), τὸ δόρυ, τὸ δάκρυ, τὸ δίχτυ, τὸ στάχυ.

171. *Κλίνε* τὸ ἄρνι, τὸ τραγούδι, τὸ κλειδί, τὸ ποτήρι.— Τὸ βράδυ (τὰ βράδια), τὸ δάκρυ (τὰ δάκρυα) τὸ δίχτυ (τὰ δίχτυα), τὸ στάχυ (τὰ στάχυα).

3. Οὐδέτερα σὲ — os

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντ. ἀριθμὸς	
Ὄν. τὸ δάσος	τὸ ἔδαφος	τὰ δάση	τὰ ἔδαφη
Γεν. τοῦ δάσους	τοῦ ἔδαφους	τῶν δασῶν	τῶν ἔδαφῶν
Ἄλτ. τὸ δάσος	τὸ ἔδαφος	τὰ δάση	τὰ ἔδαφη
Κλ.	δάσος	ἔδαφος	δάση

172. *Κλίνε*: τὸ μέρος, τὸ θάρρος, τὸ κράτος — τὸ μέγεθος, τὸ στέλεχος.

Ορθογραφικὴ ἀσκηση
(ὅπα γόρευσται)

Μιὰ φορὰ δὲ μεγάλος ὁρίωρας τῆς Ἀθήνας Δημοσθένης ἔπιασε στὸ σπίτι του ἕνα λωποδύτη, τὴν ὥστα ποὺ τοῦ ἔκλεβε διάφορα ποάματα. — «Γιατὶ μοῦ παίγνεις τὰ ποάματα;» ρώτησε ὁ Δημοσθένης. — «Μὲ συγχωρεῖς, δὲν ἥξεσθαι πώς εἶναι δικά σου», εἶπε τάραγμένος δὲ λωποδύτης. — «Καλά τοῦ ἀπάντησε ὁ Δημοσθένης», μὰ δὲν ἥξεσθαι πώς δὲν εἶναι καὶ δικά σου;».

173. *Μάθε τὴν δροθογραφία καὶ ἀναδιηγήσου τὸ ἀνέκδοτο μὲ δικά σου λόγια (προφορικὰ καὶ γραφτά).*

4. *Ανισοσύλλαβα σὲ -μα*

Ἐνικ. τὸ γράμμα τοῦ γράμματος τὸ γράμμα κλπ.

Πληθ. τὰ γράμματα τῶν γραμμάτων τὰ γράμματα κλπ.

Ἐνικ. τὸ ζήτημα τοῦ ζητήματος τὸ ζήτημα κλπ.

Πληθ. τὰ ζητήματα τῶν ζητημάτων τὰ ζητήματα κλπ.

174. *Κλίνε*: τὸ κῦμα, τὸ δέρμα, τὸ ἄγαλμα, τὸ διάλειμμα.

5. *Οὐδέτερα σὲ -σιμο (ξιμο, ψιμο)*

Ἐνικ. τὸ πλέξιμο τοῦ πλεξίματος τὸ πλέξιμο κλπ.

Πληθ. τὰ πλεξίματα τῶν πλεξίματων τὰ πλεξίματα κλπ.

175. *Κλίνε*: τὸ βάψιμο, τὸ πλύσιμο, τὸ τρέξιμο.

6. *Οὐδέτερα σὲ -ας, -ως*

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

<i>Ὀν.</i> τὸ κρέας	τὸ φῶς	τὰ κρέατα	τὰ φῶτα
<i>Γεν.</i> τοῦ κρέατος	τοῦ φωτὸς	τῶν κρέατων	τῶν φῶτων
<i>Ἄλτ.</i> τὸ κρέας	τὸ φῶς	τὰ κρέατα	τὰ φῶτα
<i>Κλ.</i> κρέας	φῶς	κρέατα	φῶτα

176. *Κλίνε*; τὸ τέρας, τὸ πέρας.

Tὰ ζῶα

177. *Oι προτάσεις νὰ γραφοῦν στὸν πληθυντικό* Τὸ γεράκι, δὲ γύπας, δὲ ἀλτός, ἡ κουκουβάγια, δὲ μπούφος, εἶναι ἀρπαχτικὰ πουλιά. Ο κροκόδειλος, τὸ φίδι, ἡ σαύρα; ἡ χελώνα εἶναι ἐρπετά. Ἡ γάτα, δὲ σκύλος, τὸ λιοντάρι, ἡ τίγρη, δὲ λύκος εἶναι σαρκοφάγα. Ο ποντικός, δὲ ἄρουραῖος, δὲ λαγός, τὸ κουνέλι εἶναι τρωχιτικά. Ο βάτραχος καὶ ἡ σαλαμάντρα εἶναι ἀμφίβια. Η μύγα, ἡ μέλισσα, ἡ σφήκα, τὸ κουνούπι, δὲ κοριός εἶναι ἔντομα. Τὸ μπαρμπούνι, ἡ σαρδέλα, τὸ λαβράκι, ἡ ρέγγα δὲ μπακαλάρος, ἡ παλαμίδα, δὲ σολομός εἶναι ψάρια. Ο σκαντζόχερας καὶ δὲ τυφλοπόντικας εἶναι ἔντομοφάγα.

178.

Δεξικὰ παιγνίδια

Πυραμίδα:

ω	= ἐπιφώνημα
ω	= ἐπίρρημα
ω	= μέρος τοῦ πλοίου
ω	= δῆμος κύριον (προσώπου)
ω	= ἐπίρρημα (ὑπερθετικό)
ω	= ρῆμα (παθητ.)

B' Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Μάθαμε ως τώρα, πώς ἐπίθετα λέγονται οἱ λέξεις, που φανερώνουν ποιότητα ἢ ιδιότητα ἐνὸς οὐσιαστικοῦ: Ὁφασμα στερεό, ἄνθρωπος καλόκαρδος.

Τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρία γένη: ἀρσενικό, θηλυκό, οὐδέτερο: δὲ καλός, ἡ καλή, τὸ καλό.

I. Ἐπίθετα σὲ ος, η, -ο

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ονομαστικὴ	δὲ καλός	ἡ καλή	τὸ καλό
Γενεικὴ	τοῦ καλοῦ	τῆς καλῆς	τοῦ καλοῦ
Ἄτιτατικὴ	τὸν καλό	τὴν καλή	τὸ καλό
Κλητινὴ	καλέ	καλή	καλό

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

<i>Όνομαστικὴ</i>	οἱ καλοὶ	οἱ καλές	τὰ καλά
<i>Γενικὴ</i>	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν
<i>Ἄλιτατικὴ</i>	τοὺς καλούς	τις καλές	τὰ καλά
<i>Κλητικὴ</i>	καλοί	καλές	καλά

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

<i>Όνομ.</i>	ὁ καλότυχος	ἡ καλότυχη	τὸ καλότυχο
<i>Γενικὴ</i>	τοῦ καλότυχου	τῆς καλότυχης	τοῦ καλότυχου
<i>Άλιτατ.</i>	τὸν καλότυχο	τὴν καλότυχη	τὸ καλότυχο
<i>Κλητ.</i>	καλότυχε	καλότυχη	καλότυχε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

<i>Όνομ.</i>	οἱ καλότυχοι	οἱ καλότυχες	τὰ καλότυχα
<i>Γεν.</i>	τῶν καλότυχων	τῶν καλότυχων	τῶν καλότυχων
<i>Άλιτ.</i>	τοὺς καλότυχους	τις καλότυχες	τὰ καλότυχα
<i>Κλητ.</i>	καλότυχοι	καλότυχες	καλότυχα

2. *Ἐπίθετα σὲ -ος, -α, -ον*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ὁ ὥραῖος	ἡ ὥραία	τὸ ὥραῖο
δ ἄγριος	ἡ ἄγρια	τὸ ἄγριο

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ ὥραιοι	οἱ ὥραιες	τὰ ὥραια
οἱ ἄγριοι	οἱ ἄγριες	τὰ ἄγρια

3. *Ἐπίθετα σὲ -ιός, -ιά, -ιδο*

ὁ γλυκός	ἡ γλυκιά	τὸ γλυκό
οἱ γλυκοί	οἱ γλυκιές	τὰ γλυκά

179. Νὰ κλιθοῦν στὰ τρία γένη ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ:

ὁ γερός, ὁ γεννατίος, ὁ δημοφος, ὁ ξανθός (ἡ ξανθιά), ὁ κακός, ὁ νηστικός (ἡ νηστικιά), ὁ γνωστικός.

Ορθογραφικὴ ἀσκηση

(ὑπαγόρευση)

"Ἐρας σχολαστικὸς εἶδε μιὰ φορὰ στὸν ὕπνο του, πάτησε ἔρα καρφὶ καὶ τρύπησε τὸ πόδι του. Τὴν ἄλλη μέρα, μόλις

ξύπνησε, πήγε είτα πανί κι ἔδεσε τὸ πόδι του. "Ερας ἄλλος σχολαστικὸς τὸν φάτησε τόιε: «Γιατὶ δένεις τὸ πόδι σου; τί ἔπαθες;».—«Ἐλδα στὸν ὅπρο μου, πώς πάτησα ἔτα καφφί», ἀποκρίθηκε ὁ πρῶτος σχολαστικός.—«Καλὰ νὰ πάθης! Γιατὶ νὰ κοιμᾶσαι ξυπόλητος;» τοῦ εἶπε ὁ ἄλλος. Ποιὸς ἦταν ἐξυπνότερος ἀπὸ τοὺς δύο σχολαστικούς;

180. *Μάθε τὴν ὁρθογραφία καὶ ἀναδιηγήσου τὸ ἀνέμδοτο μὲ διηνάσου λόγια (προφορικὰ καὶ γραφτά).*

4. Ἐπίθετα σὲ ύς, ιά, ὑ καὶ -ής, -ιά, -
βαρύς, βαριά, βαρὺ — καφετής, καφετιά, καφετὶ

Ἐνικδες ἀριθμός

Όνομαστική	δ βαρύς	ἡ βαριά	τὸ βαρὺ
Γενική	τοῦ βαριοῦ	τῆς βαριᾶς	τοῦ βαριοῦ
Αἴτιατική	τὸ βαρὺ	τὴ βαριά	τὸ βαρὺ
Κλητική	βαρὺ	βαριά	βαρὺ

Πληθυντικδες ἀριθμός

Όνομαστική οἱ βαριοὶ	οἱ βαριές	τὰ βαριά
Γενική τῶν βαριῶν	τῶν βαριῶν	τῶν βαριῶν
Αἴτιατική τοὺς βαριούς	τὶς βαριές	τὰ βαριά
Κλητική βαριοὶ	βαριές	βαριά

Ἐνικδες ἀριθμός

Όνομασ. δ καφετής	ἡ καφετιά	τὸ καφετὶ
Γενική τοῦ καφετιοῦ	τῆς καφετιᾶς	τοῦ καφετιοῦ
Αἴτιατ. τὸν καφετὴ	τὴν καφετιὰ	τὸ καφετὶ
Κλητική καφετὴ	καφετιά	καφετὶ

Πληθυντικδες ἀριθμός

Όνομαστ. οἱ καφετιοὶ	οἱ καφετιές	τὰ καφετιά
Γενική τῶν καφετιῶν	τῶν καφετιῶν	τῶν καφετιῶν
Αἴτιατ. τοὺς καφετιούς	τὶς καφετιές	τὰ καφετιά
Κλητική καφετιοὶ	καφετιές	καφετιά

181. *Νὰ κλεψοῦν: δ βαθύς, δ πλατύς — δ σταχτής, δ θαλασσής καὶ στὰ 3 γένη.*

Ἐπίθετα μὲ τὸ ἀρσενικὸ σὲ ης (ἀνισοσσύλλαβη)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Όν.	ὁ ζηλιάρης	ἡ ζηλιάρα	τὸ ζηλιάρικο
Γεν.	τοῦ ζηλιάρη	τῆς ζηλιάρας	τοῦ ζηλιάρικου
		κ. λ. π.	

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Όν.	οἱ ζηλιάρηδες	οἱ ζηλιάρες	τὰ ζηλιάρικα
Γεν.	τῶν ζηλιάρηδων	—	τῶν ζηλιάρικων
		κ. λ. π.	

182. *Κλίνε τὰ ἐπίθετα*: ὁ πεισματάρης, ὁ ἀκαμάτης, ὁ σγουρομάλλης καὶ στὰ 3 γένη.

183. *Νὰ γραφτοῦν στὴν ὀγκομαστικὴ καὶ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ*; ὁ περήφανος δίτος, ἡ ὅμορφη καρδερίνα, τὸ καλλίφωνο ἀηδόνι, ὁ πονηρὸς σπουργίτης, ἡ ἀργοκίνητη χελώνα, τὸ πολύχρωμο παγόνι, ἡ κλαψιάρα κουκουβάγια.

6. *Τὸ ἀνώμαλο ἐπίθετο πολὺς*

Ἐνικὸς

Όνομ.	ὁ πολὺς	ἡ πολλὴ	τὸ πολὺ
Γεν.	—	τῆς πολλῆς	—
Αἰτ.	τὸν πολὺ	τὴν πολλὴ	τὸ πολὺ
Κλητ.	—	—	—

Πληθυντικὸς

Όνομ.	οἱ πολλοὶ	οἱ πολλές	τὰ πολλά
Γεν.	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν
Αἰτ.	τοὺς πολλοὺς	τὶς πολλὲς	τὰ πολλὰ
Κλητ.	(πολλοὶ)	(πολλές)	(πολλά)

Τὸ ἐπίθετο πολὺς γράφεται μὲν ὅψιλο καὶ ἔνα λάμβδα στὴν δνομαστικὴν καὶ αἴτιατ. τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου ἔνικοῦ ἀριθμοῦ. Σ' ὅλους τοὺς ἄλλους τύπους γράφεται μὲν δύο λάμβδα (ό πολύς, τὸν πολύ, τὸ πολύ), καθὼς καὶ τὸ ἐπίρρο. πολὺ — οἱ πολλοὶ, οἱ πολλές, τὰ πολλὰ κ.λ.π.).

184. "Οπου εἶναι τελεῖες, βάλε τὴν κατάλληλη πτώση (ἢ ἐπίρρο οημα) τοῦ ἐπιθέτου πολύς.

Γίνεται . . . θόρυβος γιὰ . . . πράματα. — . . . μαθήτες καὶ . . . μαθήτριες φωνάζουν . . . (ἐπίρρο). — Σοῦ εὔχομαι χρόνια . . . Σοῦ στέλνω . . . εὐχές. — Σ' εὐχαριστῶ . . . — Οἱ . . . βροχὲς ἔβλαιψαν . . . (ἐπίρρο.) τις ἐλιές. — Σὲ . . . περιστάσεις μοῦ φάνηκε . . . πρόθυμος.

Ορθογραφικὴ ἀσκηση

(ὑπαγόρευση)

"Ἐνας ἀρχαῖος φήτορας δέχηται νὰ δώσῃ μαθήματα σ' ἔναν πλούσιο νέο, πὸν ἡιαν μεγάλος πολυλογάς. — «Δέχομαι» τοῦ εἰπε, «μὰ ὑά με πληρώνης διπλάσιο μισθὸ δάπ' δσο πληρώνουν οἱ ἄλλοι μαθῆτες μου». — «Καὶ γιατί;» φώτησε δέ νέος. — «Γιατί θέλω ἔνα μισθὸ γιὰ νά σε μάθω νὰ μιλᾶς κι ἔναν ἄλλο γιὰ νά σε μάθω νὰ σωπαίνης», τοῦ ἀπάντησε δὲ φήτορας.

185. Μάθε τὴν δρθογραφία του καὶ διηγήσου τὸ ἀνέκδοτο μὲ διάκρισιν λόγια (προφορικὰ ἢ γραφτά).

Σύνθετα ἐπίθετα

"Ασπρος+κόκκινος = ἀσπροκόκκινος.

186. Σχημάτισε σύνθετα ἐπίθετα μὲ τὶς παρακάτω λέξεις :

"Ολος+γλυκὸς—κοντὸς+πονηρὸς—ἄξιος+ἄγαπητὸς — γλυκὸς+πικρὸς — ψηλὸς+λιγνὸς — γλυκὸς+ἀνάλατος — ἀργὸς+κινητὸς — στραβὸς+λαιμὸς — κουλὸς+χέρι — ἀσπρος+πρόσωπο — μεγάλος+δύναμη — γαλανὸς+λευκὸς — καλὴ+καρδιά.

Οἱ καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

Τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν :

1. σὲ ·ικὸς καὶ ·ινος γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ τη γιῶτα : γνωστικός, νηστικός, φυσικός, φτωχικός, παστρι-

κός—σημεινός, χτεσινός, βραδινός, κοντινός, μακρινός, ξύλινος, μάλλινος, πέτρινος.

Ἐξαιροῦνται τά : θηλυκός,, δανεικός, δρεινός, σκοτεινός, ύψιεινδς καὶ μερικά ἄλλα.

2. σὲ -ηρδς γράφονται μὲν η ἡτα στὴν παραλήγουσα : πονηρός, ἀνθηρός, σκληρός.

3. σὲ -ιάρης, -ίσιος γράφονται μὲν ι γιῶτα στὴν προπαραλήγουσα: φοβητιάρης, κλαψιάρης, κιτρινιάρης—βουνίσιος, ἀρνίσιος, καμπίσιος.

Ἐξαιροῦνται τά : ἀρυνρός. ὀχυρός—γνήσιος, ήμερησιος.

4. σὲ -αῖος, -ιαῖος γράφονται μὲν αι στὴν παραλήγουσα: ἀρχαῖος, ὥραῖος, στιγμιαῖος. Ἐξαιρεῖται τὸ νέος.

5. σὲ -λέος γράφονται μὲν ε στὴν παραλήγουσα : πειναλέος, ρωμαλέος, ἔχτος ἀπὸ τὸ κεφαλαῖος.

6. σὲ -ωπός, -ωτός γράφονται μὲν ω στὴν παραλήγουσα: κοκκινωπός, καμαρωτός, κουμπωτός.

187. Κάμε ἐπίθετα ἀπὸ τ' ἀκόλουθα : φύση—σχολή—μάγος—γράμματα—πέτρα—καλοκαΐρι—καμαρώνω—ἀπλώνω—πράσινος — σπίτι — ἄλογο — παιδάκι — πρωΐ—μάρμαρο—Ἐλληνας—Γάλλος—Πάτρα—ἄγριος—πείνα—δίψα—ἄρωστος—παλικάρι—στρώνω—κορυφή—δαπάνη—πράσινος

Τὰ ποραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων

Ο Νίκος εἶναι φρόνιμος, δ Γεώργιος εἶναι πιὸ φρόνιμος ἢ φρονιμότερος ἀπὸ τὸ Γεώργιο. δ Ἀριστείδης εἶναι δ πιὸ φρόνιμος ἢ δ φρονιμότερος ἀπ' δλους ἢ φρονιμότετος.

Η πρώτη πρόταση φανερώνει, πώς δ Νίκος ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ εἶναι φρόνιμος, ἢ δεύτερη πρόταση φανερώνει, πώς δ Γεώργιος ἔχει τὴν ἰδιότητα αὐτὴ σὲ μεγαλύτερο βαθμό, πιὸ φρόνιμος ἢ φρονιμότερος. Η τρίτη πρόταση φανερώνει, πώς δ Ἀριστείδης ἔχει τὴν ἰδιότητα αὐτὴ στὸ

μεγαλύτερο βαθμὸς ἀπ' δὲ οὓς τοὺς ἄλλους, εἶναι φρο-
νιμότατος ἢ ὁ πιὸ φρόνιμος ἢ ὁ φρονιμότερος

Κάθε ἐπίθετο λοιπὸν ἔχει τρεῖς βαθμούς: θετικό,
συγκριτικὸν καὶ ύπερθετικό.

Παραδείγματα:

Αρσενικὰ

<i>Θετικὸς</i>	<i>Συγκριτικὸς</i>	<i>Υπερθετικὸς</i>
νέος	νεώτερος (πιὸ νέος)	νεώτατος (ὁ πιὸ [νέος])
ζωηρὸς	ζωηρότερος (πιὸ ζωηρὸς)	ζωηρότατος (ὁ πιὸ [ζωηρὸς])

Φηλυκὰ

νέα	νεώτερη (πιὸ νέα)	νεώτατη (ἡ πιὸ νέα)
ζωηρὴ	ζωηρότερη (πιὸ ζωηρὴ)	ζωηρότατη (ἡ πιὸ [ζωηρὴ])

Οὐδέτερα

νέο	νεώτερο (πιὸ νέο)	νεώτατο (τὸ πιὸ [νέο])
ζωηρὸ	ζωηρότερο (πιὸ ζωηρὸ)	ζωηρότατο κλπ.

Ο συγκριτικὸς καὶ ὁ ύπερθετικὸς μαζὶ λέγονται
παραθετικὰ τοῦ ἐπιθέτου.

καθαρὸς	καθαρότερος	καθαρότατος
νέος	νεώτερος	νεώτατος
σοφὸς	σοφώτερος	σοφώτατος

Κανόνες: "Οσα ἐπίθετα τελειώνουν· σὲ ·ος σχηματί-
ζουν τὰ παραθετικὰ σὲ ·ότερος, ·ότατος. "Οσα δημως ἐπί-
θετα ἔχουν τὴν προηγούμενη τοῦ -οτερος συλλαβὴ βραχύ^{χρονη} (δηλ. μὲν εἰ ἢ ο), σχηματίζουν τὰ παραθετικὰ σὲ
·ώτερος, ·ώτατος. "Αν δημως μετά τὸ εἰ ἢ ο εἶναι δύο
ἢ τρία σύμφωνα ἢ διπλὸ σύμφωνο, γράφεται μὲν ο.

λειτός—λεπτότερος, ἔνδοξος—ένδοξότερος

Πλατὺς — πλατύτερος — πλατύτατος

“Οσα ἐπίθετα τελειώνουν σὲ -υς σχηματίζουν τὰ παραθετικὰ σὲ -ύτερος, -ύτατος (μὲν υ.).

188. Σχημάτισθαι τὰ παραθετικὰ τῶν παρακάτω ἐπιθέτων :

Γερός, νέος; σοφός, ξερός, γνόσιμος, γνωστικός, σκληρός, πυκνός, μαλακός, στενός, πλατύς, δασύς, γλυκύς, ἄγριος, ἥμερος, λεπτός, ἔνδοξος, φιωχός.

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

‘Ο χτίστης χτίζει τὸ σπίτι.—Τὸ σπίτι χτίζεται ἀπὸ τὸ χτίστη.—‘Ο Ἀλέκος χτενίζεται.—‘Ο σκύλος κοιμᾶται.

Μάθαμε ὡς τώρα, ὅτι οἱ λέξεις, ποὺ φανερώνουν πώς τὸ ὑποκείμενο (πρόσωπο, ζῷο ἢ θέραγμα) ἐνεργεῖ ἢ παθίνει ἢ βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση, λέγεται ρῆμα.

Τὰ ρήματα εἰναι ἐνεργητικὰ (χτίζω), παθητικὰ (χτίζομαι), μέσα (χτενίζομαι=έγω χτενίζω τὸν ἑαυτό μου, δηλ. ἔγω ἐνεργῶ κι ἔγω παθαίνω) καὶ οὐδέτερα (κοιμᾶμαι).

Απὸ τὰ ρήματα ἄλλα τονίζονται στὴν παραλήγουσα (δένω, πλέκω) καὶ λέγονται βαρύτονα καὶ ἄλλα στὴ ληγουσα (ἀγαπῶ, προσκαλῶ) καὶ λέγονται περισπώμενα. Τὰ βαρύτονα ἀνήκουν στὴν πρώτη συζυγία, τὰ περισπώμενα στὴ δεύτερη συζυγία.

Μάθαμε ἐπίσης, πώς τὰ ρήματα ἔχουν 8 χρόνους: Ἐνεστώτα (γράφω), παρατατικὸ (ἔγραφα), μέλλοντα ἔξακολουθητικὸ (θὰ γράφω), μέλλοντα συνοπτικὸ (θὰ γράψω), ἀδόριστο (ἔγραψα), παρακείμενο (ἔχω γράψει ἢ ἔχω γραμμένο), ὑπερσυντέλικο (εἰχα γράψει ἢ εἰχα γραμμένο) καὶ συντελεσμένο μέλλοντα (θὰ ἔχω γράψει ἢ θὰ ἔχω γραμμένο).

“Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ω ἢ -ῶ, λέμε ὅτι σχηματίζονται στὴν ἐνεργητικὴ φωνῇ.

“Οσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ομαι (ἢ -ιέμαι ἢ -οῦμαι), δπως γράφομαι, χτυπιέμαι, λυποῦμαι, λέμε ὅτι κλίνονται στὴν παθητικὴ (ἢ μέση) φωνῇ.

Οι χρόνοι τοῦ ρήματος σχηματίζονται ὡς ἑξῆς:

<i>Xρόνος</i>	<i>Ἐνεργ φωνή</i>	<i>Παθητ. φωνή</i>
Ἐνεστώτας	δένω	δένομαι
Παρατατικός	ἔδενα	δενόμουν
Ἐξακολουθ. μέλλοντ.	θά δένω	θά δένωμαι
Συνοπτικός	θά δέσω	θά δεθῶ
Ἄριστος	ἔδεσα	δέθηκα
Παρακείμενος	ἔχω δέσει	ἔχω δεθῆ
Ὑπερσυντέλικος	εἰχα δέσει	εἰχα δεθῆ
Συντελεσμ. μέλλοντ.	θά ᔁχω δέσει	θά ᔁχω δεθῆ

Α σκήσεις

189. *Σχημάτισε τοὺς χρόνους τῶν οημάτων*: γράφω
— γράφομαι, κρύβω — κρύψομαι, ποτίζω — ποτίζομαι.

Oι ἐγκλίσεις

Μαθαίνω γράμματα. — "Αν διαβάσω, μαθαίνω. — Διά
βαζε, γιὰ νὰ μάθης,

Κάθε ρῆμα ᔁχει διάφορους τύπους, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ψυχικὴ διάθεση τοῦ ὑποκειμένου. "Οταν λέγω δτὶ μαθαίνω γράμματα, θέλω νὰ εἰπω κάτι δριστικό, ποὺ γίνεται. "Οταν λέγω διν διαβάσω, δὲ λέγω κάτι δριστικό, ἀλλὰ ύποθετικό. "Οταν λέγω διάβαζε, δίνω μιὰ προσταγὴ ἢ συμβουλή.

Οι διάφοροι αὐτοὶ τύποι λέγονται *ἐγκλίσεις* τοῦ ρήματος. Οἱ ἐγκλίσεις εἶναι 3: "Οριστική, 'Υποταχτική, Προσταχτική.

"Εχομε καὶ δυὸ ἄλλες ἐγκλίσεις, ποὺ εἶναι ἄκλιτες: τὸ ἀπαρέμφατο (ἔχω διαβάσει) καὶ τὴ μετοχὴ (διαβάζοντας).

H αὕξηση

Γράφω — ἔγραφα, ἔγραψα. "Οσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο, στὸν παρατατικὸ καὶ στὸν ἀδριστὸ παίρνουν στὴν ἀρχὴ ἔνα ἔψιλο (ε). Αὐτὸ τὸ ε λέγεται *συλλαβικὴ αὔξηση*.

"Εγραφα, ἔγραφες, ἔγραφε — γράφαμε, γράφατε,
ἔγραφαν. "Εγραψα, ἔγραψες, ἔγραψε — γράψαμε, γράψατε,
ἔγραψαν.

"Η αδεηση μένει, μόνον δταν τονίζεται. "Οταν δὲν το-
νίζεται, παραλείπεται.

Τώρα θὰ μάθωμε, πῶς κλίνονται τὰ ρήματα σὲ δλους
τοὺς χρόνους καὶ σ' δλες τὶς ἐγκλίσεις, στὴν ἐνεργητικὴν
καὶ στὴν παθητικὴν μέση φωνῆ.

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

λύνω

ÓΡΙΣΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Ἐξακολ. μέλλ.	Συνοπτ. μέλλ.
λύνω	ἔλυνα	θὰ λύνω	θὰ λύσω
λύνεις	ἔλυνες	θὰ λύνης	θὰ λύσης
λύνει	ἔλυνε	θὰ λύνη	θὰ λύση
λύνομε(ουμε)	λύναμε	θὰ λύνωμε	θὰ λύσωμε
λύνετε	λύνατε	θὰ λύνετε	θὰ λύσετε
λύνουν	ἔλυναν	θὰ λύνουν	θὰ λύσουν

Ἄρριστος: ἔλυσα, ἔλυσες, ἔλυσε, λύσαμε, λύσατε, ἔλυσαν.

Παρακείμενος: ἔχω λύσει, ἔχεις λύσει, ἔχει λύσει κ.λ.π.

Υπερσυντελικός: εἶχα λύσει, εἶχες λύσει, εἶχε λύσει κ.λ.π.

Συντελεσμένος μέλλ.: θὰ ἔχω λύσει, θὰ ἔχης λύσει, κ.λ.π.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας: νὰ λύνω, νὰ λύνης, νὰ λύνῃ κ.λ.π.

Ἄρριστος: νὰ λύσω, νὰ λύσης, νὰ λύσῃ κ.λ.π.

Παρακείμενος: νὰ ἔχω λύσει, νὰ ἔχης λύσει κ.λ.π.

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

(έσύ) λύνε	(έσύ) λύσε	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
(αύτός) ἀς λύνη	(αύτός) ἀς λύση	λύσει
(έσεῖς) λύνετε	(έσεῖς) λύστε	ΜΕΤΟΧΗ
(αὐτοί) ἀς λύνουν	(αὐτοί) ἀς λύσουν	λύνοντας

190. Νὰ κλιθοῦν τὰ ρήματα: δένω, χάνω, ποτίζω.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΦΩΝΗ

λύνομαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Ἐξαπολ. μέλ.	Συνοπτ. μέλ.
λύνομαι	λυνόμουν	θά λύνωμαι	θά λυθῶ
λύνεσαι	λυνόσουν	θά λύνεσαι	θά λυθῆς
λύνεται	λυνόταν	θά λύνεται	θά λυθῆ
λυνόμαστε	λυνόμαστε	θά λυνόμαστε	θά λυθοῦμε
λύνεστε	λυνόσαστε	θά λύνεστε	θά λυθῆτε
λύνονται	λυγονταν	θά λύνωνται	θά λυθοῦν

Ἄδριστος λυθῆκα, λύθηκε, λύθηκε, λυθήκαμε κ.λ.π.

Παρακείμενος: ἔχω λυθῆ, ἔχεις λυθῆ, ἔχει λυθῆ κ.λ.π.

Υπερσυντέλικος: είχα λυθῆ, είχες λυθῆ, είχε λυθῆ κ.λ.π.

Συντελ. μέλλ.: θά ἔχω λυθῆ, θά ἔχης λυθῆ κ.λ.π.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας: νὰ λύνωμαι, νὰ λύνεσαι, νὰ λύνεται κ.λ.π.

Ἄδριστος: νὰ λυθῶ, νὰ λυθῆς, νὰ λυθῆ κ.λ.π.

Παρακείμενος: νὰ ἔχω λυθῆ, νὰ ἔχης λυθῆ κ.λ.π.

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας	Ἄδριστος	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
(έσύ) λύνου	(έσύ) λύσου	λυθῆ
(αύτός) ἀς λύνεται	(αύτός) ἀς λυθῆ	
(έσεῖς) λύνεστε	(έσεῖς) λυθῆτε	ΜΕΤΟΧΗ
(αὐτοί) ἀς λύνωνται	(αὐτοί) ἀς λυθοῦν	λυμένος, η, ο

191. Κλίνε τά: δένομαι, χάνομαι, πλύνομαι

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

*Πρώτη τάξη ῥ, ἄς, ἄ
νικῶ*

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

'Ενεστώτας Παρατατικός 'Έξακ. μέλλ. Συνοπτ. μέλλ.

νικῶ	νικούσα	θά νικῶ	θά νικήσω
νικᾶς	νικοῦσες	θά νικᾶς	θά νικήσης
νικᾶ (νικάει)	νικοῦσε	θά νικᾶ (νικάει)	θά νικήσῃ
νικοῦμε (άμε)	νικούσαμε	θά νικοῦμε (άμε)	θά νικήσωμε
νικᾶτε	νικούσατε	θά νικᾶτε	θά νικήσετε
νικοῦν(νικᾶν)	νικούσαν	θά νικοῦν (άν)	θά νικήσουν

'Αόριστος: νίκησα, νίκησες, νίκησε, νικήσαμε, νικήσατε κλπ.

Παρακείμενος: ἔχω νικήσει, ἔχεις νικήσει, ἔχει νικήσει κλπ.

Ύπερσυντέλικος: είχα νικήσει, είχες νικήσει, είχε νικήσει, κ.λ.π.

Συντελ. μέλλ.: θέ ἔχω νικήσει, θά ἔχης νικήσει κ.λ. π.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

'Ενεστώτας: νά νικῶ, νά νικᾶς, νά νικᾶ (άη) κ.λ.π.

'Αόριστος: νά νικήσω, νά νικήσης, νά νικήσῃ κ.λ.π.

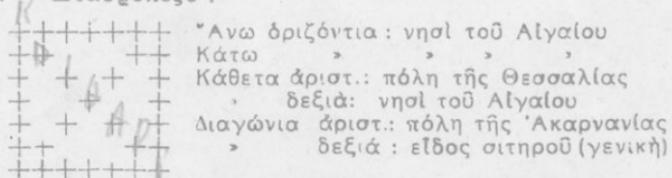
Παρακείμενος: νά ἔχω νικήσει, νά ἔχης νικήσει κ.λ.π.

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

(έσù) νίκα	νίκησε	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
(αύτός) ἄς νικᾶ (άη)	ἄς νικήση	νικήσει
(έσεις) νικᾶτε	νικῆστε	ΜΕΤΟΧΗ
(αύτοί) ἄς νικοῦν	ἄς νικήσουν	νικώντας

192. *Κλίνε τά ρ.: ρωτῶ, ἀγαπῶ.*

193. *Σταυροδότεξο:*

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

νικιέμαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Παρατατ.</i>	<i>Ἐξακολ. μέλλ.</i>	<i>Συνοπτ. μέλλ.</i>
νικιέμαι	νικιόμουν	θά νικιέμαι	θά νικηθώ
νικιέσαι	νικιόσουν	θά νικιέσαι	θά νικηθῆς
νικιέται	νικιόταν	θά νικιέσαι	θά νικηθῆς
νικιούμαστε	νικιόμαστε	θά νικιούμαστε	θά νικηθοῦμε
νικιέστε	νικιόσαστε	θά νικιέστε	θά νικηθῆτε
νικιούνται	νικιόνταν	θά νικιούνται	θά νικηθοῦν

Άδριστος: νικήθηκα, νικήθηκε, νικήθηκε, νικηθήκαμε κ.λ.π.

Παρακείμενος: ἔχω νικηθῆ, ἔχεις νικηθῆ ἔχει νικηθῆ κ.λ.π.

Υπερσυντέλικος: είχα νικηθῆ, είχες νικηθῆ κ.λ.π.

Συντελεσμένος μέλλ.: θά ἔχω νικηθῆ, θά ἔχης νικηθῆ κ.λ.π.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας: νά νικιέμαι, νά νικιέσαι, νά νικιέται κ.λ.π.

Άδριστος: νά νικηθώ, νά νικηθῆς, νά νικηθῆ κ.λ.π.

Παρακείμενος: νά ἔχω νικηθῆ, νά ἔχης νικηθῆ κ.λ.π.

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Άδριστος</i>	<i>ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ</i> / νικηθῆ
—	νικήσου	
—	ἀς νικηθῆ	<i>ΜΕΤΟΧΗ</i> : νικημένος
—	νικήστε	νικημένη
—	ἀς νικηθοῦν	νικημένο

194. *Νά κλειθοῦν*: ρωτιέμαι, ἀγαπιέμαι,

195. *Δεξικό παιγνίδι*

T o i γ ω ν o

.	ς	=	ἐπίρρημα
.	α	=	οὐσιαστικό
.	ς	=	ἐπίθετο
.	ω	=	ἀντωνυμία
<i>γ</i>	ώ	=	ρήμα
—	—	=	ἄρθρο

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Δεύτερη τάξη ὁ, εῖς, εἵ
καλλιεργῶ

'Ενεστώτας			
Οριστική	Υποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
καλλιεργῶ	νά καλλιεργῶ	καλλιέργει	
καλλιεργεῖς	νά καλλιεργῆς	άς καλλιεργῆ	
καλλιεργεῖ	νά καλλιεργῆ	—	
καλλιεργοῦμε	νά καλλιεργοῦμε	καλλιεργεῖτε	καλλιεργώντας
καλλιεργεῖτε	νά καλλιεργῆτε	άς καλλιερ-	
καλλιεργοῦν	νά καλλιεργοῦν	[γοῦν]	

Οι άλλοι χρόνοι: καλλιεργοῦσα, θά καλλιεργῶ, θά καλλιεργήσω, καλλιέργησα, ἔχω καλλιεργήσει, θά ἔχω καλλιεργήσει.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΦΩΝΗ

φοβοῦμαι

'Ενεστώτας	Παρατατικός
Οριστική και Υποταχτική	Οριστική
φοβοῦμαι	φοβόμουν
φοβᾶσαι	φοβόσουν
φοβᾶται	φοβόταν
φοβούμαστε	φοβόμαστε
φοβάστε	φοβόσαστε
φοβοῦνται	φοβόνταν (φοβοῦνταν)

Οι άλλοι χρόνοι: θά φοβοῦμαι, θά φοβηθῶ, φοβήθηκα, ἔχω φοβηθῆ, είχα φοβηθῆ, θά ἔχω φοβηθῆ.

196. Κλίνε: προσκαλῶ, δδηγῶ, ἀπορῶ.— λυποῦμαι, κοιμοῦμαι, θυμοῦμαι.

197.

Ορθογραφική ἀσημηση

(ύπαγδρεθση)

Tὰ δυὸς ρυάκια

α) Δυὸς ρυάκιος ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν ἵδια πηγή. *Ἡταν* καὶ τὰ δυὸς καθαρὰ καὶ γάργαρα. Τὸ πρῶτο βγαίνοντας ἀπὸ τὴν πηγὴ κυλοῦσε πάνω στὸν ἄμμο καὶ στὰ δλοκάθαρα βότσαλα. *Διατηροῦσε* τὴν διαύγεια του σ' ὅλη την τὴν διαδρομή. *Ἔτοι* ἦταν μιὰ ἀπόλαυση νά το βλέπῃ καιένας καὶ ν' ἀκούῃ τὸ μονομούρισμά του. *Δρόσιζε* τὸν διαβάτες καὶ στόλιζε μὲ λουλούδια τὰ λιβαδάκια, ποὺ πότιζε.

β) Τὸ δεύτερο ρυάκι ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. *Περούνος* μέσα ἀπὸ ἕνα βοῦνχο μὲ μολυσμένα νερά. *Ἐμεναν* σιάσιμα τὰ νερά του καὶ ἦταν ἀνθυγειενά γιὰ τὸν ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. *Γεννοῦσε* διαρκῶς κουνούπια καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, ποὺ μετάδιναν τὴν ἐλονοσία κι ἄλλες ἀρρώστειες. *Κανένας* δέν το πλησίαζε.

«Πέν μου μὲ ποιὸν κάθεσαι, νὰ σου εἰπῶ ποιὸς εἶσαι».

198. *Μάθε* καλὰ τὴν δρθογραφία τῆς διήγησης.

199. *Γράψε* σὲ ποιὸ χρόνο βρίσκονται καὶ σὲ ποιὸ πρόσωπο τὰ φήματα, ποὺ είναι μὲ πακύτερα γράμματα.

200. *Γράψε* καὶ σὺ μιὰ δημοια ἐκθεση μὲ δικό σου τερόπο.

Συνθετικὲς ἀσημῆσεις

201. *Ο μαθητὴς Α.* ἔχασε τὸ κόκκινο μολύβι του. *Βλέπει* τὸ *Β.*, ποὺ κρατοῦσε ἔνα κόκκινο μολύβι, καὶ λέει πῶς εἶγαι δικό του. *Φιλονικία.* *Καταγγελία* στὸ δάσκαλο. *Ο δάσκαλος* λέει στὸν *Α.* νὰ φάξῃ τὴ σάκα του καὶ δ *Α.* βρίσκει τὸ μολύβι του. *Αὐθιστηρὰ λόγια* τὸν δασκάλον στὸν *Α.* *Συμπέρασμα.*

Τὸ παραπάνω νὰ γίνη ἐκθεση μὲ δλες τὶς λεπτομέρειες καὶ μὲ διάλογο.

202 *Ποντικὸς καὶ βάτραχος.* *Ἐπιασαν* φιλία καί, γιὰ νὰ μὴ χωριστοῦν, δέθηκαν ἀπὸ τὸ πόδι. *Βλέποντ* ἀπὸ πάνω τους ἔνα γεράκι κι δ *βάτραχος* κάνει μιὰ βουνιά. *Ο ποντικὸς πνίγεται* καὶ βγαίνει στὴν ἐπιφάνεια τὸ πιῶμα του. *Τὸ γεράκι ἀρπάζει* τὸν ποντικό, μὰ μαζὶ μ' αὐτὸν καὶ τὸ βάτραχο.—*Τί εἶπε* δ *βάτραχος* πεθαίνοντας; *Συμπέρασμα.*

Γράψε ἐκθεση μὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ μὲ διάλογο.

Γραμματική ἀνάλυση

‘Ο σπουργίτης πέταξε σήμερα πεινασμένος στὸ μεγάλο
μας οῆπο, γιὰ νὰ ταιμηθῇ τίποτε.

Θὰ κάμωμε γραμματικὴ ἀνάλυση:

‘Ο=ἄρθρ., γεν., ἀρσ., ἀριθ., ἐν., πτώσ., ὄνομ., κλ.; α'
σπουργίτης = ὅν, ούσ., συγκεκρ., γεν., ἀρσ., ἀριθ.,
ἐν., πτώσ., ὄνομ., κλ., α'.

πέταξε =ρήτια, χρ., ἀορ., ἀριθ., ἐν, προσ., γ', ἔγκλ.,
όριστ.

σήμερα = ἐπίρρ., χρον.

πεινασμένος = μετοχ., τοῦρ. πεινῶ.

στὸ = σὲ τὸ = πρόθεσις καὶ ἄρθρο.

μεγάλο = ὅν., ἐπίθ., γεν., ἀρσ., ἀριθ., ἐν., πτώσ.,
αἰτ., κλ., α.

μας = ἀντων. προσ.

γιὰ νὰ = σύνδ. τελ. κ.λ.π.

203. Κάμε ἀνάλυση σ' ὅλες τὶς παρακάτω λέξεις.

“Α! Ή Ελένη ἤρθε χτές γελώντας μὲ τὸ μικρὸ σκυλάκι
της γιὰ νὰ παίξωμε.

204. Ὀρθογραφικὴ ἀσκηση (ὑπογόρευση)

‘Ο φιλόσοφος Διογένης καιηγοροῦσε πολλὲς φορὲς τὸν
Ἀθηναίους καὶ ἐπαινοῦσε τὸν Σπαρτιάτες. «Ἄντοι εἶναι κα-
λύτεροι ἀπὸ σᾶς» ἐλεγε στὸν Αθηναίους. «Τότε γιατὶ δὲν πᾶς
καὶ σὺ Σπάρτη νὰ κατοικῆς μὲ καλοὺς ἀνθρώπους»; τοῦ
εἶπε ἔνας Αθηναῖος.

— «Γιατὶ καὶ ὁ γιατὸς δὲν πάει νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, ποὺ
εἶναι γεροὶ ἀνθρώποι, ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀρρωστιάρηδες» τοῦ
ἀποκορίθηκε ὁ Διογένης.

205.

Λεξικὰ παιγνίδια

Τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν παρακάτω λέξεων κάνουν ἔνα
μέρος τοῦ λόγου καὶ τὰ τελικὰ μιὰ ἡπειρο.

Δέντρο, ἀστροφόρος, κεφτερό, ὄργανο, ἐλαφρὸ ἀγεράκι.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ καὶ ΣΥΝΘΕΣΗ

Γραφ·ή, γραφ·έας, γράμ μα, γραφ τός, γραφ εῖο. Ἀπό τὸ ρῆμα γράφω (θέμα γραφ-) ἔγιναν δλες οἱ παραπάνω λέξεις μὲ τὴν προσθήκη στὸ θέμα ἄλλων καταλήξεων.

Ἀπό μιὰ λέξη, βάζοντας ἄλλη κατάληξη, σχηματίζομε ἄλλες λέξεις. Ἡ λέξη, που γεννάει μιὰ ἄλλη λέξη, λέγεται πρωτότυπη (γράφω). Ἡ λέξη που γίνεται ἀπό τὴν πρωτότυπη λέγεται παράγωγη λέξη (γραφ·έας).

Οἱ παράγωγες λέξεις μπορεῖ νὰ εἰναι οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα, ἐπιρρήματα π.χ. πηδῶ—πηδημα (ούσ.), γράφω—γραφτὸς (ἐπιθ.), νίκη—νικῶ (ρῆμα), ἀργός—ἀργά (ἐπίρρημα).

Ἄσκησεις

205. Παράγωγα ρήματα

α) Σχημάτισε ρήματα σὲ -ίζω, -άζω, -ιάζω ἀπό τὶς ἀκόλουθες λέξεις :

Χάροη, γύρος, ξύλο, ἀντίκον, δρῦσιά, φῶτα, δόξα, μοίρα, ὅμοιος, ἄδειος, μάτι, λίσιος, ἀράδα, χειμώνας, νεῦρα, κόπος, σπουδή, σκεπή.

207. Σχημάτισε παράγωγα ρήματα σὲ -εύω, -ώνω.

Πάγος, κλειδή, φυτό, μαζί, θάλασσα, ἀραιός, γιατρός, πάστρα, βασιλιάς, νύχτα, σημεῖο, μάγος, μάγειρος, φύτρα, χρυσός.

208. Παράγωγα ἐπίθετα

Σχημάτισε παράγωγα ἐπίθετα σὲ -τος, -στος, -ερος, -ενιος, -ικός, -ινες, -ιστος, ωκές.

Σταυρώνω, κοπανίζω, φόβος, τίποιε, φίλος, βουνό, κίτρινος.—Καμαρώνω, γελῶ, φθόνος, βράδυ, πέτρα, ἄλογο, παλικάρι, σίδερο, γυρίζω, ταιριάζω, χεροπιάνω, πούπονλο, πράσινος.

209. Παράγωγα οὐσιαστικά

Σχημάτισε παράγωγα οὐσιαστικά σὲ -τής, -μα, -σιμο (-ξιμο), -ψιμο, -ωνιά, -εήρι.

δικάζω, πηδῶ, πλύνω, πλέκω, γράφω, παγώνω, κλαδεύω, ποτίζω, κλειδώνω, φάβω, τρέχω, ξυπνῶ

210. Σχημάτισε παράγωγα ούσιοστικά σὲ ούνη, ἥλα, ἀδα, ἄρα,
ἀπὸ τ' ἀκόλουθα ἐπίθετα.

Καλός, δίκαιος, μαῦρος, σάπιος, φρόνιμος, γρήγορος, σφέλ
τος, ἄσπρος, νόστιμος, κοντός, βουβός.

4. Παράγωγα ἐπιφρήματα.

211. Σχημάτισε ἐπιφρήματα σὲ ·α, ·ως, ὁς, ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες λέξεις
Ἄργος, ὡραῖος, λαμπρός, ἄμεσος, καλός, σύντομος, δυστυχής,
εὐτυχής, ἀδικος.

·Απλὲς καὶ σύνθετες λέξεις

Γυναικόπαιδα (γυναικες+παιδιά), ἀνεβοκατεβαίνω
(ἀνεβαίνω+κατεβαίνω), χοντροκέφαλος (χοντρός+κεφάλι)
κατακέφαλα (κατά+κεφάλι)

Ως τώρα μάθαμε, πώς πολλὲς φορές ἐνώνονται δυὸς
λέξεις καὶ κάνουν μιὰ ἄλλη λέξη. Ή λέξη αὕτη λέγεται
σύνθετη καὶ οἱ λέξεις, που τὴν ἀποτελοῦν, ἀπλὲς λέξεις.
Κάθε λέξη εἶναι ἢ ἀπλὴ (χώρα, φύλακας) ἢ σύνθετη (χω-
ροφύλακας). Ή πρώτη λέξη στὰ σύνθετα λέγεται πρῶτο
συνθετικό, ἢ δεύτερη λέξη δεύτερο συνθετικό: π. χ. δλό^ς
γλυκος τὸ πρῶτο συνθετικό εἶνε δλος, τὸ δεύτερο γλυκός.

212. Σχημάτισε σύνθετο ούσιοστικά.

Αύκος+σκύλος· γίδια+ποδόβατα· μύλος+πέτρα· αὐγό+λεμόνι
ψάρια+βάρκα· κόκκινο+χῶμα· πεπόνι+φλούδα· δχτὼ+πόδι·
μέρα+φαι.

213. Σχημάτισε σύνθετα ἐπίθετα.

Ολος+καθαρός· ἀνοιχτός+πράσινος· δμορφος+ἄνθρωπος·
καλὸς+παιδί· μεγάλη+δύναμη· ἀσπρος+πρόσωπο· κόκκινος+
λαιμός· μικρός+ἄνθρωπος· δλος+ζωντανός· καλὸς+ταξίδι.

214. Σχημάτισε σύνθετα εήματα.

Ἀκριβὰ+πληρώνω· ξερὰ+καταπίνω· ξανὰ+λέγω· καλὰ+
βλέπω· ἀργὰ+σαλεύω· ἀνοίγω+κλείνω· χάμω+γελῶ· περιῶ+
διαβαίνω· παίζω+γελῶ.

215. Σχημάτισε σύνθετα ἐπιφρήματα ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες λέξεις:

δλος+γύρω· χέρι+ποδάρι· μέση+μέρα· ζερβά+δεξιά·
ἀπὸ+βράδυ· δλη+μέρα· κοντὸς+λόγος· ἀπὸ+ἔξω· ἀπὸ+δῶ.

Λεξικές οἰκογένειες

Γράφω, γραφή, γραφέας, γράμμα, γραμματικός, γραφτός, ἄγραφος, γραμματική, ἀγράμματος, ἄγραμματοςύνη, γραφεῖο, συγγραφέας, σύγγραμμα κλπ.

Από τὴν ἀπλή λέξη γράφω ἔγιναν δλες οἱ παραπάνω λέξεις. Οἱ λέξεις αὐτὲς ἀποτελοῦν μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ λέξεις.

216. Σχημάτισε οἰκογένειες λεξικές μὲν καθεμιὰ ἀπὸ τῆς ἀκόλουθες λέξεως:

τερός, κλειδί, θάλασσα, βιβλίο, δέντρο, φάρω.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

‘Ομώνυμα (δμόηχα)

λίρα=ἀγγλικό νόμισμα, λύρα=μουσικό ὅργανο.

Οἱ λέξεις, ποὺ προφέρονται τὸ ἵδιο, ἔχουν δμως διαφορετικὴ σημασία (λίρα—λύρα) λέγονται δμώνυμες ἢ δμόηχες.

217. Νὰ πῆς προφορικὰ τὴν σημασία κάθε λέξης:

Λίρα—λύρα, θήρα—θύρα, ψηλός—ψιλός, ἵσος—ἴσως, ἥρδα—τὰ ρόδα, ὅ, τι—ὅτι, Γάλλος—γάλος, ὁ, τοῖχος—τὸ τεῖχος, σύκο—σήκω, ὕδωρ—δμως. ἡ Μαίρη—τὰ μέρη, πιὰ—ποιά; χαίρει—χέρι, χοῖρος—χῆρος, νίκη—νοίκη.

Συνώνυμα (πόρτα—θύρα)

Οἱ λέξεις, ποὺ εἶναι διαφορετικές μεταξύ τους, ἔχουν δμως τὴν ἓδια περόπου σημασία λέγονται συνώνυμες.

218. Νάβρης τὰ συνώνυμα καὶ νά τα γεάψῃς μαζὶ (π. χ. παρέα—συντροφιά).

Παρέα, λουλούδι, πέτρα, πόρτα, βλέπω, συντροφιά, περιβόλι, θύρα, λόγκος, κοιτάζω, ξαπλώνω, ἄνθος, λιθάρι, κῆπος, δάσος, ἀπλώνω, χαράζει, τεντώνω, ξημερώνει, ταιτώνω, φωτίζει.

Ταυτόσημα (ἀχλάδι—ἀπίδι)

Οι λέξεις, που ᔁχουν τὴν ἔδια ἀκριβῶς σημασία, λέγονται **ταυτόσημες**.

219. *Ἀναιμεταξὺ στὶς παρακάτω λέξεις νάβρης τὶς ταυτόσημες καὶ νὰ τὶς γράψῃς μαζὶ π. χ. πετεινὸς – κέκνορας.*

Πετεινός, καλαμπόκι, γίδα, δειλός, δρόμος, γιαγιά, ἀραποσίτι, κότα, ἄσπρος, χτυπῶ, ἀχλάδι, κόκορας, νόνα, ὅρνιθα, λευκός, κουβεντιάζω, φαρδύς, ἐρυάρι, κουτάλι, ἀπίδι, κυρούλα, βαρῶ, μιλῶ, ντουλάπι, σκαρφαλώνω, στέγη, δειλός, κατσίκα, πλατίς, σκαλώνω, σκεπή, χουλιάρι, φοβιτσιάρης, δδός.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η ΠΡΟΤΑΣΗ¹ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

a) *‘Υπονείμενο, κατηγορούμενο, συνδετικὸ*

‘Η ἀλεποὺ εἶναι πονηρή. Τὸ σίδερο εἶναι μέταλλο. ‘Ο σιρατιώτης εἶναι γενναῖος.

*‘Η λέξη, που μᾶς φανερώνει τί λογής εἶναι τὸ ύποκείμενο, λέγεται **κατηγορούμενο**.*

Γιὰ νὰ βροῦμε τὸ κατηγορούμενο, ρωτᾶμε: *τί εἶναι; ή πῶς εἶναι;* (πονηρή, μέταλλο, γενναῖος). *“Αν εἶναι πολλά τὰ ύποκείμενα, βάζομε τὸ κατηγορούμενο στὸν πληθυντικὸ ἀριθμό: π. χ. Τὸ ἄλογο, ἡ γάτα καὶ ἡ κατσίκα εἶναι τετράποδα.*

220. *Βάλε τὸ κατηγορούμενο ποὺ λείπει:*

‘Η θάλασσα εἶναι—. Αύτὸς ὁ μαθητής εἶναι—. Η ‘Α. Θήνα εἶναι—τῆς Ἐλλάδας—. —εἶναι ἡ ζάχαρη. — εἶναι αύτὸς ὁ δρόμος. Τὰ βιβλία μου εἶναι—. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων εἶναι—.

Τὸ ρήμα *εἶμαι, εἶσαι, εἶναι* κλπ., που συνδέει τὸ ύποκείμενο μὲ τὸ κατηγορούμενο, λέγεται **συνδετικό**.

b) *Tὸ ἀντικείμενο*

*Γοάφω τὸ μάθημα.—‘Ο κηπουρὸς ποτίζει τὸν **κῆπο**.—‘Ο ήλιος φωτίζει τὴν γῆ.*

Οι λέξεις : τὸ μάθημα, τὸν κῆπο, τὴ γῆ, φανερώνουν ποῦ πηγαίνει ἡ ἐνέργεια ποὺ κάνει τὸ ὑποκείμενο.

Τί γράφω; τὸ μάθημα. Τί ποτίζει; τὸν κῆπο. Τί φωτίζει; τὴ γῆ.

Οι λέξεις αύτές λέγονται ἀντικείμενο τοῦ ρήματος.

Προσοχή! Τὸ ἀντικείμενο ἀναφέρεται στὸ ωῆμα, ἐνῷ τὸ κατηγορούμενο ἀναφέρεται στὸ ὑποκείμενο, π. χ. Ὁ ἥλιος εἰναι λαμπρός=λαμπρὸς ἥλιος. Ο κηπουρός ποτίζει τὸν κῆπο=ποτίζει τὸν κῆπο.

221. Ορθογραφική ἀσκηση (ύπαγόρευση)

“Ολοι ἐργάζονται

“Ολοι ἐργάζονται στὸν κόσμο: Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὴ γῆ, ὁ ψωμάς ζυμώνει τὸ ψωμί, ὁ τοαγκάρης φυάνει τὰ ὑποδήματα, ὁ χτίστης χτίζει τὸ σπίτι, ὁ δάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητές, ὁ στρατιῶτης ὑπερασπίζεται τὴν πατρίδα.—Καὶ τὰ ζῶα ἐργάζονται: Τὰ βώδια σέργονται τὸ ἄλετο, ὁ σκύλος ψυλάει τὰ πρόβατα, τὰ ἄλογα σέργονται τ' ἀμάξια, οἱ μέλισσες μαζεύουν τὸ μέλι τῶν λουλουδιῶν, τὰ μεταξοκούληκα κάνουν τὸ μετάξι.—Ἡ ἐργασία εἶναι νόμος γιὰ δλοὺς.

222. Αντίγραψε τὴν ἀσκηση καὶ μάθε τὴν ὁρθογραφία της.

223. “Υπογράμμισε τ' ἀντικείμενα, ποὺ βαίσονται στὴν ἀσκηση.

‘Απλὴ καὶ διορισμένη πρόταση

1. Ὁ κηπουρός καλλιεργεῖ τὸν κῆπο.

2. Ὁ ἐργατικὸς κηπουρός καλλιεργεῖ δλημερὸς τὸν ὠραῖο κῆπο.

Ἡ πρόταση 1. ἔχει μόνο ὑποκείμενο, ρῆμα καὶ ἀντικείμενο. Ἡ πρόταση 2. ἔχει τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ παραπάνω τις λέξεις ἐργατικός, δλημερός, ὠραῖο. Ἡ πρώτη πρόταση λέγεται ἀπλή, ἡ δεύτερη λέγεται σύνθετη.

Κάθε ἀπλὴ πρόταση μποροῦμε νὰ τὴν κάμωμε μεγαλύτερη παραγεμίζοντάς την μὲ διάφορα ἐπίθετα, ἐπιρρήματα κλπ. Ἔτσι γίνεται τελειότερη, διορισμένη. Τὰ συμπληρώματα αύτὰ λέγονται προσδιορισμοί. Ἐπίσης μιὰ διορισμένη πρόταση μποροῦμε νὰ τὴν κάμωμε ἀπλὴ βγάζοντας κάθε περιττή λέξη, δταν θέλωμε νὰ ἔκφραστοῦμε σύντομα.

224. Σεήν ἀκόλουθη διήγηση πρόσθιεσε προσδιορισμούς.

Πῆγα (πότε;) μὲ τοὺς γονεῖς μον στὴν (τί λογῆς;) ἔξοχὴ (μὲ τί πήγατε;) (γιὰ ποιὸ σκοπό;). Μόλις φτάσαμε (ποιὰ ὅραι;) σιὸ χωριό. συναντήσαμε (πόσους;) φίλους καὶ μᾶς ὀδήγησαν (πῶς;) στὸ (τί λογῆς;) σπιτάκι, ποὺ ὅτα μέναμε. Τὴν ἄλλη μέρα (ποιὰ ὅραι;) ἔσπηήσαμε καὶ πήγαμε (πῶς;) στὸ κοντινὸ (τί λογῆς;) δάσος (ἀπὸ τί δέντρα;) καὶ καθίσαμε ὡς τὸ βράδυ. Εἴδαμε (τί λογῆς;) βρύσες (μὲ τί νερά;) κοπάδια (ἀπὸ τί; πόσα;), βοσκοὺς μὲ τὴ φλογέρα τους ποὺ ἔπαιζαν (τί λογῆς;) τραγουδάκια καὶ λοτόμονς, ποὺ δούλευαν (πῶς;) κόβοντας τὰ (τί λογῆς;) δέντρα (γιὰ ποιὸ σκοπό;) Φάγαμε (τί;) ἥπιαμε, διασκεδάσαμε (πῶς;) καὶ τέλος γυρίσαμε ἄργα τὸ βράδυ (πῶς; μὲ ποιὰ διάθεση;).

225. Γράψε σιὸ τετράδιό σου τὴν ἐκθεση αὐτὴ συμπληρωμένη

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ

A. Μικρὲς προτάσεις.

Γιὰ νὰ πετύχης στὴ σύνθεση, κάνε πάντα μικρὲς προτάσεις μὲ τελεῖες. Οἱ μεγάλες προτάσεις, ἔχτος ποὺ ταρουσιάζουν πολλὰ σφάλματα, μπερδεύουν τὴ διήγηση, τὴν κάνουν δυσκολονόητη καὶ βαρετή. Οἱ μικρὲς προτάσεις δείχνουν καθαρὰ καὶ ξάστερα ἑκεῖνῳ, ποὺ θέλεις νὰ πής. Διαβάζονται μ' εύχαριστηση.

Γιὰ νὰ πετύχης αὐτό, πρὶν γράψης, πρέπει πρώτα νὰ σχηματίζης μὲ τὸ νοῦ σου δλόκληρη τὴν πρόταση κι ἔπειτα νὰ τὴ γράφης.

226. Διάβασε τὶς δύο ἐκθέσεις, ποὺ εἰναι παρακάτω, καὶ κάμε σύγκριση, γιὰ νάβρες ποιὰ εἰναι ἡ καλύτερη.

1. "Ἐκθεση ἐνδὲ μαθητῆ

‘Ο φίλος μου δ Κωστάκης, δταν σχολάση ἀπὸ τὸ σχολεῖο, σταματάει στοὺς δρόμους καὶ χαζεύει βλέποντας τὶς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν, ποὺ εἰναι γεμάτες πρωτοχρονιάτικα δῶρα, γιατὶ πλησιάζουν τὰ Χριστούγεννα καὶ δλα τὰ παιδιά περιμένουν τὰ παιγνίδια, ποὺ θὰ τοὺς χαρίσουν, γιὰ νὰ παίζουν τὶς γιορτές καὶ τὰ ὠραῖα βιβλία,

Δ. ΖΗΣΗ – Η. ΒΛΑΧΟΥ, Γραμματικὴ Γ' καὶ Δ'

6

ποὺ ἔχουν ὅμορφες εἰκόνες καὶ θὰ τὰ διαβάζουν καὶ δὲ Κωστάκης στέκεται καὶ κοιτάζει.

Στὴν ἕκθεση αὐτὴ είναι πολλὲς σειρὲς μὲ πολλὲς προτάσεις, τὴν μιὰ κοντά στὴν ἄλλη, χωρὶς τελεῖες.

'Η ἵδια ἔκθεση διορθωμένη

Ο φίλος μου δὲ Κ., δταν σχολάση ἀπὸ τὸ σχολεῖο, δὲν πάει κατευθεῖα στὸ σπίτι του. | Σταματάει στοὺς δρόμους καὶ χαζεύει κοιτάζοντας τὶς βιτρίνες. | Πλησιάζουν τὰ Χριστούγεννα καὶ οἱ ἐμπόροι ἔχουν γεμίσει τὶς βιτρίνες μὲ κάθε λογῆς παιγνίδια καὶ βιβλία. | Τὰ παιδιά μαζεύονται ἐκεῖ καὶ κοιτάζουν ἀχόρταγα τὶς βιτρίνες. | Βλέπουν τὰ ώραιὰ παιγνιδάκια, ποὺ θὰ τοὺς χαρίσουν, γιὰ νὰ παίζουν. | Βλέπουν τὰ ὅμορφα βιβλία μὲ τὶς εἰκόνες, ποὺ θὰ τὰ ρουφήξουν, ἄμα τοὺς τα χαρίσουν. | Ἐκεῖ στέκεται κι δὲ Κωστάκης καὶ χαζεύει

Η διορθωμένη αὐτὴ ἔκθεση είναι χωρισμένη σὲ μικρὰ τμήματα, ἐφτὰ τμήματα μὲ τέλειες.

Προσέχετε καλὰ νὰ βάζετε πολλὲς τελεῖες, κόμματα κι δλα τὰ σημεῖα τῆς στίξης, ποὺ μάθαμε.

B'

Μήν ἔπαναλαμβάνετε τὶς ἵδιες λέξεις. Τὰ πολλὰ ποὺ, καὶ, θέτερα, ἔπειτα μὴ πάνουν ἀνούσια τῇ διήγηση. Διαβάστε τὸ παρακάτω γραμματάκι καὶ κάμετε τῇ σύγκριση.

2. "Ἐκθεση ἐνὸς μαθητῆ

Αγαπητέ μου Τάκη.

Τὸ βιβλίο ποὺ γράφει γιὰ τὰ μερμήγκια, ποὺ μοῦ εἶπες χτές, ποὺ σὲ συνάντησα ποὺ πήγαινες στὸ σπίτι σου, δὲν τὸ βρῆκα στὸ βιβλιοπωλεῖο, ποὺ μοῦ εἶπες καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλης τὸ ἄλλο βιβλίο μὲ τὰ παραμύθια, ποὺ σοῦ δάνεισε δὲ ξάδερφός σου.

Μὲ ἀγάπη
Νίκος

227. Μετρήστε ἔξι ποὺ σὲ λίγες γραμμές! Καὶ μιὰ τελεία μόνον!

'Η ἵδια ἔκθεση διορθωμένη

Αγαπητέ μου Τάκη,

Χτές, ποὺ σὲ είδα στὸ δρόμο, μοῦ μίλησες γιὰ τὸ βι-

βιβλίο τῶν μερμηγκιῶν. Τὸ ζήτησα στὸ βιβλιόπωλεῖο, μὰ δὲν τὸ βρῆκα. Στεῖλε μου σὲ παρακαλῶ τὸ βιβλίο μὲ τὰ παραμύθια, ποὺ σοῦ δάνεισε δέξιαδερφός σου.

Μὲ πολλὴ ἀγάπη
Νίκος

Ἐδῶ εἰναι δυὸς μόνο ποὺ καὶ μακριὰ τὸ ἔγα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Γ' Πᾶς; Γιατί;

Οταν γράφης σύνθεση καὶ κάνης μιὰ πρόταση, ἔχε τὸ νοῦ σου νὰ ρωτᾶς κάθε στιγμή: πᾶς; γιατί; γιὰ νὰ συμπληρώνῃς τὴ σκέψη σου καὶ νὰ μὴν ἀφήνῃς τὴ πρόταση ξερή καὶ ἀνούσια. Διάβασε τὶς παρακάτω συνθέσεις καὶ κάμε σύγκριση

α'. *H* ἐκ θεση ἐνὸς μαθητῆ

"Ἐγα γνωστικὸ παιδί

1. "Ἐνα φτωχόπαιδο ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριό του καὶ πήγε στὴν κοντινὴ πόλη, γιὰ νάβρη καμιὰ δουλειά Παρουσιά στηκε λοιπὸν σ' ἔναν ἐργοστασιάρχη.

2. "Ο ἐργοστασιάρχης τοῦ ἀπάντησε ἀπότομα: «Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ύπαλληλο».

3. "Ο μικρὸς ἔφυγε.

4. Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ἐργοστασιάρχη εἶδε στὸ διάδρομο μιὰ καρφίτσα.

5. "Εσκυψε καὶ τὴν πῆρε.

6. "Ο ἐργοστασιάρχης παρακολουθοῦσε τὸ παιδί, ποὺ ἔφευγε.

7. Τὸ εἶδε, ποὺ σήκωσε τὴν καρφίτσα, καὶ ἀλλαξε γνῶμη.

8. Τὸ ξαναφώναξε καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ μικρὴ θεσούλα στὸ ἐργοστάσιο. "Υστερα ἀπὸ χρόνια τὸ φτωχόπαιδο αὐτὸ ἔγινε μεγάλος ἐργοστασιάρχης.

β'. *H* ἵδια ἐκ θεση διορθωμένη

"Ἐγα γνωστικὸ παιδί

α) "Ἐνα φτωχόπαιδο ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριό του καὶ

πήγε στήν κοντινή πόλη, για νάβρη καμιά δουλειά. Παρουσιάστηκε λοιπόν δειλά δειλά καὶ νιφοπαλὰ σ' ἐναν ἐργοστασιάρχη.

β) 'Ο ἐργοστασιάρχης, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος καὶ ἔξαλλου σκέψην «τί νὰ το κάμω αὐτὸ τὸ παλιόπαιδο;» τοῦ ἀπάντησε ἀπότομα: «Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ὑπάλληλο».

γ) 'Ο μικρὸς ἔφυγε ἀπελπισμένος μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι.

δ) Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ἐργοστασιάρχη εἶδε μιὰ καρφίτσα, ποὺ γιάλιζε πάνω στὸ πάτωμα.

ε) Εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, πῶς δὲν πρέπει νὰ πετοῦμε τίποτε, δτι καὶ τὸ παραμικρό πράμα είναι χρήσιμο κι ἔσκυψε καὶ τὴν πῆρε.

στ) 'Ο ἐργοστασιάρχης ποὺ τώρα εἶχε μαλακώσει λιγάκι, παρακολουθοῦσε τὸ παιδί, ποὺ ἔφευγε. Τὸ εἶδε ποὺ σήκωσε τὴν καρφίτσα καὶ ἄλλαξε γνώμη.

«Νά», σκέψην, «ἔνα παιδί προσεχτικὸ καὶ νοικοκυρεμένο. Αὐτὸ ὅτα γίνη ένας καλὸς υπάλληλος».

η) Τὸ ξαναφώναξε καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ μικρὴ θεσούλα στὸ ἐργοστάσιο "Υστερα ἀπὸ χρόνισ τὸ φτωχόπαιδο αὐτὸ ἔγινε ένας μεγάλος ἐργοστασιάρχης.

228. Κοιτάξετε τὶ πρόσθεσε ὁ δάσκαλος:

Σὲ κάθε φράση ρωτοῦσε: Πῶς; γιατί;

1. Πῶς παρουσιάστηκε τὸ παιδί; Δειλά, δειλά καὶ νιφοπαλά.

2. Γιατί ὁ ἐργοστασιάρχης ἀπάντησε ἀπότομα: Γιατί ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος κ.λ.π.

3. Πῶς ἀπομακρύθηκε τὸ παιδί; ἀπελπισμένο καὶ μὲ σκυφτὸ δ κεφάλι.

4. Πῶς ἦταν ἡ καρφίτσα; Γιάλιζε στὸ πάτωμα.

5. Γιατί σήκωσε τὴν καρφίτσα; Γιατί εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ δάσκαλό του κ.λ.π.

6. Γιατί τὸ παρακολούθησε ὁ ἐργοστασιάρχης; Γιατί εἶχε μαλακώσει λίγο.

7. Γιατί ἄλλαξε γνώμη; Γιατί σκέψη: νὰ ένα παιδί κ.λ.π.

Συνθετικές ἀσκήσεις

Διηγήσεις

229. 'Ο σπουδγίτης καὶ ἡ γάτα. Μιὰ γάτα πιάνει ἔνα σπουδγίτη καὶ είναι ἔτοιμη νὰ τὸν φάῃ. 'Ο σπουδγίτης τῆς λέει, ὅτι πρὶν τὸν φάῃ, πρέπει νὰ νιφτῇ. 'Η γάτα ἀφήνει τὸ σπουδγίτη καὶ πάει νὰ νιφτῇ. Μὰ διαν γύρισε, ὁ σπουδγίτης εἶχε πετάξει. 'Από τότε ἡ γάτα πρώτα τρώει κι ἔπειτα νίβεται.

Νὰ γίνη διήγηση μὲ λεπτομέρειες καὶ μὲ διάλογο.

230. Τὸ λαίμαργο παιδί. "Εγα παιδί βλέπει σ' ἀπόμερο μέρος μιὰ κερδούσα φροτωμένη κεράσια. Βλέποντας πώς δὲν το κοιτάζει κανένας σκαρφαλώνει στὴν κεράσια καὶ τρώει κεράσια. Μόλις κατέβηκε ἀπὸ τὴν κεράσια, ἔνα βαρὺ χέρι τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ γιακά. 'Ηταν ὁ ἀγροφύλακας. Κρατώντας το ἀπὸ τὸ αὐτὸν δόηγει σιούς γονεῖς τον περονώντας μέσα ἀπὸ τὸ χωριό. ὅπου τὸν ὑποδέχτηκαν μὲ ἐξευτελισμούς. Τί νιροπή!

231. 'Αλλὰ ἡταν ἀργά. . . . "Εγα παιδί πρόκειται νὰ πάη ἐκδρομὴ μὲ τὸ σχολεῖο τον. "Ἐπρεπε στὶς 6.30' τὸ πρωΐ νὰ είναι στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμό 'Αργεῖ νὰ ξυπνήσῃ, χασομεράει στὸ δρόμο καί, πρὶν φιάση στὸ σταθμό, βλέπει τὸ τραῖνο . . . Τρέχει μὲ δλη τον τὴ δύναμη, ἄλλὰ ἡταν ἀργά. . . "Ἐχασε τὴν ἐκδρομή.

232 Κάμε παρθενίστες ἐκθέσεις, ποὺ νὰ τελειώνουν: 'Αλλὰ ἡταν ἀργά.

Περιγραφές

233 Πῶς γίνεται τὸ ψωμί. 'Ο γεωργὸς σπέρνει τὸ φθινόπωρο. (πῶς; δογμα, σπορά).— 'Ο θέρος - τὰ ἀλάνια στὸ μύλο - στὸν ψωμά.

Νὰ γίνη περιγραφὴ μὲ δλες τὶς λεπτομέρειες.

234. Τὸ κολύμπι. Γράψε πῶς πέρασες, σὰν πῆγες μιὰ μέρα στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ κάμης μπάνιο μὲ ἄλλα παιδιά.

235 Στὸ βουνό. 'Εκδρομὴ στὸ βουνό. Βρίσκεσαι στὴν κορυφὴ ἡ ξεκουραζεσαι κάτω ἀπὸ ἔνα δέντρο Τί βλέπεις μὲ τὰ μάτια σου ἀπ' ἐκεῖ; (βουνά, κοιλάδες, λιβάδια, ποτάμι, κοπάδια κλπ.). Τί ἀκοῦς μὲ τ' αὐτιά σου; (Μουρμούρισμα τοῦ δάσους κον-

δούνια προβάτων, φλογέρα βοσκοῦ, κελαδήματα πουλιῶν, γαβγίσματα σκύλων κλπ.) Τί ἀντιλαμβάνεσαι μὲ τὴν δσφρησῆ σου; (ἄρωμα πεύκων, θυμαριῶν κλπ.). Τί αἰσθάνεσαι μὲ τὴν ἀφῆ σου; (τὸ δροσερὸ διεράκι, ποὺ σὲ χαϊδεύει κλπ.).

236. *Οἱ Θερινὲς διακοπὲς.* Πότε γίνονται; Πόσο διαρκοῦν; Γιατὶ σοῦ ἀρέσουν; Ποῦ θὰ ἥθελες νὰ περάσης τὶς διακοπές; (βουνό, νησί, ἀκρογιαλιά, χωριά, κατασκηνώσεις, ταξίδι κλπ.).

237. *Γύρω στὸ ραδιόφωνο.* Περίγραψε, πῶς μαζεύεστε γύρω στὸ ραδιόφωνό. Τί σταθμοὺς παίρνετε, τί ἀκοῦτε; Πότε μαζεύονται πολλοί; Τί περιμένουν ν' ἀκούσουν μὲ ἀγωνία; Τί ὑπηρεσίες μᾶς προσφέρει τὸ ραδιόφωνο; κλπ.

238. *Στὸν κινηματογράφο.* Διηγήσου μιὰ σκηνή, ποὺ είδες στὸν κινηματογράφο.

239. *Τὸ καλοκαίρι.* Διάρκεια. Ὁ καιρός. Γεωργικὲς ἔργασίες. Ψυχαγωγίες. Κατασκηνώσεις. Ταξίδια. Τόποι παραθερισμοῦ. Λουτρὰ κλπ..

240. *Μιὰ ἀσκηση γιὰ τὶς διακοπὲς*

Οἱ κατασκηνώσεις μας.

Μὲ τὰ γράμματα, ποὺ ἔχουν οἱ τρεῖς αὐτές λέξεις, (οἱ κατασκηνώσεις μας) νὰ κάμης διάφορες λέξεις. Τούλαχιστο θάβρης 5 ἄρθρα, 5 εύσιαστικά κοινά, 5 κύρια ἀρσενικά, 5 κύρια θηλυκά, 3 ἀφηρημένα, 5 ἐπίθετα, 6 ἀντωνυμίες, 6 ρήματα, 3 μετοχές, 3 προθέσεις, 5 ἐπιρρήματικ, 5 συιδέμους καὶ 2 ἐπιφωνήματα.

Θὰ βραβευτῇ διαθητής ἕκεῖνος ποὺ θὰ φέρῃ γραμμένες τὶς περισσότερες λέξεις ἀπὸ τὰ 11 αὐτὰ γράμματα (α, ε, η, ι, κ, μ, ν, ο, σ, τ, ω.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'.—Οι φθόγγοι και τὰ γράμματα.—Συλλαβής και συλλαβισμός.—Οι τόνοι και τὰ πνεύματα.—Τὰ σημάδια τῆς στίξης. Συντομογραφίες σελ. 5—20

ΜΕΡΟΣ Β'.—Τὰ μέρη τοῦ λόγου.—1. και 2. Τὰ οὐσιαστικὰ και τὰ ἄρθρα σ. 21—29. 3. Τὰ ἐπίθετα σ. 30—34. 4. Οἱ ἀντωνυμίες σ. 35. 5. Τὰ ρήματα σ. 39—45. 6. Ἡ Μετοχὴ σ. 46. 7. Οἱ προθέσεις σ. 47. 8. Τὰ ἐπιτρόπηματα σ. 47. 9. Οἱ Σύνδεσμοι σ. 48. 10. Τὰ ἐπιφωνήματα σ. 49. σελ. 21—51

ΜΕΡΟΣ Γ'.—Οἱ κλίσεις. Α' κλίση (ἀρσενικά) σ. 51—55.—Β' κλίση (θηλυκό) σ. 55—57.—Γ' κλίση (ούδέτερα) σ. 57—60.
Ἡ κλίση τῶν ἐπιθέτων, τὰ παραθετικά σ. 60—67.
Ἡ κλίση τῶν ρημάτων σ. 67—75. σελ. 51—75

ΜΕΡΟΣ Δ'.—Παραγωγὴ και σύνθεση σελ. 76—78

ΜΕΡΟΣ Ε'.—Ἡ σημασία τῶν λέξεων (όμώνυμα, συνώνυμα, ταυτόσημα σελ. 78—79

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'.—Ἡ πρέταση και οἱ δροι της.—Ὀδηγίες γιὰ τὰ συνθέσεις σελ. 79—86

'Ωρθογραφικὲς ἀσκήσεις: στὶς σελίδες: 19, 30, 32, 50, 55, 61, 64, 74, 75, 80.

Συνθετικὲς ἀσκήσεις: στὶς σελίδες: 29, 33, 44, 74, 81, 82, 83, 85.

Λεξικὰ παιγνίδια: στὶς σελίδες: 8, 9, 13, 20, 28, 46, 48, 51, 52, 53, 60, 71, 72, 75, 88.

ΜΕΡΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΑΘΗ

Στη σελ. 10 στίχ. 7 άντι δρυγιές διάβασε δργιές.

- > > 13 στίχ. 28 άντι ἀλτός, νεράιδα, χάιδια κλπ. διάβασε: ἀιτός, νεράιδα, χάιδια.
- > > 13 στίχ. 26 άντι ἄμα διάβασε ἄμα.
- > > 15 > 1 άντι πένναδιάβασε πένα.
- > > 16 > 28 > ἥλιος > ἥλιος.
- > > 19 > 13 > τρομερά > τρομερό.
- > > 21 > 17 > ἀνήκει > ἀνήκουν.
- > > 24 > 20 > τῶν μανάβηδες διάβασε τῶν μανάβηδων
- > > 26 > 25 > καπέλλο-καπέλλα > καπέλο-καπέλα
- > > 31 > 2 > τακτικός > ταχτικός.
- > > 41 > 13 > ἀδελφός > ἀδερφός.
- > > 41 < 32 > φοβούμοστε > φοβᾶται.
- > > 43 > 11 καὶ 13 άντι σχηματισθοῦν διάβ. σχηματιστοῦν.
- > > 48 > 1 > χθές, προχθές διάβοσε χτές, προχτές.
- > > 53 > 9 > τοῦ μαθητοῦ > τοῦ μαθητῆ.
- > > 53 > 26 > τοῦ μπαλωματῆ > τοῦ μπαλωματῆ.
- > > 54 > 9 > Δευτέρα > Δεύτερη.
- > > 59 > 18 > κῦμα > κύμα.
- > > 61 > 21 > ὠραῖοι > ὠραῖοι
- > > 63 > 13 > ἀλτός > ἀιτός.
- > > 78 > 19 > θήρα > Θήρα
- > > 80 > 16 > βάδια > βόδια

024000028014

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

25ον/77

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1901
ΧΑΡ. Γ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΟΥΓΓΑΡΙΚΩΝ ΤΣΩΠΡΤΣΙΛ (ΣΤΑΔΙΟΥ 34^ο)
= ΑΘΗΝΑΙ =

ΟΛΑ ΤΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ δη-
μοτικῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων.

~~~~~  
ΟΛΑ ΤΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

~~~~~  
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΘΕ ΛΟΓΗΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

~~~~~  
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ γιὰ δάσκαλους καὶ γονεῖς.

~~~~~  
Μεταφράσεις, χάρτες, βοηθήματα σχολικά κλπ.

~~~~~  
ΟΛΑ ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

~~~~~  
Μέθοδοι καὶ Λεξικά ξένων γλωσσῶν

Προμηθευθῆτε τὰ νέα βιβλία :

Ο ΕΥΘΥΜΟΣ ΛΑΟΥΤΖΙΚΟΣ ΜΟΥ, ἔνα διασκεδα-
στικό βιβλίο γιὰ δασκάλους καὶ γονεῖς ὑπὸ Δ.
Γ. ΖΗΣΗ.

~~~~~  
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἰστορία,  
ἐγκεκριμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας,  
ὑπὸ Δ. Γ. ΖΗΣΗ.

~~~~~  
ΣΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ ΤΗ ΧΩΡΑ, ἀνάγνωσμα γιὰ
παιδιά, ὑπὸ ΛΙΝΑΣ ΗΛ. ΒΛΑΧΟΥ.

~~~~~
ΝΕΡΑ·Ι·ΔΕΣ ΚΑΙ ΛΟΥΔΟΥΔΙΑ, παιδικὸ ἀνάγνω-
σμα, ὑπὸ Λίνας Ἡλ. Βλάχου.